

FRI TANKE

04-06

Human-Etisk
Forbund

Manifest uten dogmer

Side 8

Menneskerettighetsdomstolen
behandler KRL-saken i år

Side 10-11

Identitetsløs i Ingenmannsland?

Side 12-13

Portrett:

Trygve G. Nordby
– humanitær general

Side 22-25

septemberkonspirasjonene – religion for en ny tid

Side 16-21

Sjakkbrikker i endetidsspillet

Side 26

«Tilstå at du er en heks!»

Side 34

Våre verdier og muslimene

LEDER

Terrorangrepet på World Trade Center 11. september 2001 gjorde for alvor opinionen oppmerksom på islamistisk terror. Vi skal ikke være naive for hva radikal islamisme kan gjøre, og den faren det representerer for samfunnet.

Likevel må ikke enkelte radikale islamske gruppers ambisjoner blandes sammen med den generelle innvandringen og tilstedeværelsen av muslimer i Europa.

Dessverre er det nettopp det vi nå ser: muslimske innvandrere oppfattes som islamismens fortropper, klare til å benytte Europas velferdsordninger til å formere seg og fortrenge den opprinnelige europeiske befolkningen i løpet av et knapt hundreår.

11. september styrket også forestillinger om islam og muslimer som var utbredt i mange kristenfundamentalistiske miljøer forut for terrorangrepet. Med utgangspunkt i religionshistorisk forskning og bokstavlig lesning av Det gamle testamentet oppfattes islam som en demonisk kraft og muslimer som en slags uekte barn av Abraham. Retorikken som brukes minner om den som ble brukt om jøder på 30-tallet og tidligere. Den gang ble jøder betegnet som et fremmedelement i Europa, med en religion som ikke passet inn og en ekkel kultur.

Vi kjenner det igjen i den stereotypiske nedvurderingen av muslimer.

Filosofen Lars Gule gjorde seg som generalsekretær i Human-Etisk Forbund bemerket både som kritiker av islam og forsvarer av muslimers rettigheter. Nå har han nettopp utgitt boka *Islam og det moderne*. Hans tese er at vi ikke står overfor en sivilisasjonskonflikt, men en konflikt mellom moderne og tradisjonelle verdier. Dette er en høyst reell «kultur- og verdikonflikt[en] verden og Norge står midt oppe i», skrev Gule nylig i en kronikk i Aftenposten. «Den innebærer problematiske og smertefulle overganger for millioner av mennesker – fra tradisjonelle verdier og tenkemåter, inkludert religiøse oppfatninger, til modernitetens mangfoldige virkelighet og krav.»

Men den er ikke først og fremst vanskeligst for oss. Midt oppi denne kultur- og verdikonflikten står ikke minst de hundretusenvis av mennesker som har migrert og startet et nytt liv i Europa – og deres barn med sin pluralistiske tilhørighet.

Gule er kritisk til den polariserende debattregien mediene – især tv-mediene – har anlagt på denne konflikten, og han mener det hindrer integrering. Han etterlyser etisk tenkning på ansvarlig hold både i NRK og TV2. «Det er et felles ansvar å bidra til å komme gjennom denne prosessen uten for store destruktive konsekvenser for samfunn og individer,» skriver han.

Det kan være verdt å lytte til Gule. Han hører ikke til islams apologeter, få har vært mer villig til å ta opp problematiske sider ved islam enn ham. Han ser det fra et klart sekulært humanistisk ståsted, men han gjør det uten den underliggende agenda som mange av dagens aktive islamkritikere forfekter.

For dette handler ikke om at vi *ikke* skal være kritiske til islam. Tvert i mot, vi skal kritisere islam på lik linje med kristendom. Men samfunnsdebatten tjener lite på en type islamkritikk som gjør at eldre damer ser med angst på muslimske menn på gata.

Det blir hevdet at «våre vestlige verdier» er under angrep fra islamismen. Hvis vi forsøker å se nærmere på hva som er «våre verdier», er ikke dette så entydig som en del vil ha det til. For grupper av mer og mindre fundamentalistiske kristne er det den kristne kulturarven, uten at de spesifiserer nærmere om det er Jesu kjærlighetsbud eller kirkelig motstand mot parlamentarisme, kvinners likestilling eller homofiles rettigheter. For andre grupper er det parlamentarisme, kvinners likestilling og homofiles rettigheter som er verdiene som må forsvares.

Det er verdier som må forsvares i denne kultur- og verdikonflikten. Verdier vi skal stå rakygget opp for er ytringsfrihet, religionsfrihet, individets selvbestemmelse og demokratiet, men også toleranse, dialog, fellesskap og det pluralistiske samfunn.

Kirsti Bergh

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27
Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

ANSVARLIG REDAKTØR

Kirsti Bergh
E-post: bergh@human.no

REDAKSJON

Arnfinn Pettersen
E-post: pettersen@human.no

Even Gran
E-post: gran@human.no

KORREKTUR

Gunhild Stranden
E-post: stranden@human.no

LAYOUT

JPG-Jungelpatroljen
www.jpg.no

TRYKK

Dagblad-Trykk

MATERIALFRIST FOR NR. 1 2007

1. februar 2007

OPPLAG

Ca. 56.000

K O L O F O N

AKTUELT: NORSK HUMANISTMANIFEST 2006	Side 8
AKTUELT: KRL-SAKEN OPP I STRASBOURG	Side 10
AKTUELT: HUMANISTKONFERANSE I STOCKHOLM	Side 14
TEMA: KONSPIRASJONSTEORIER OM 11. SEPTEMBER	Side 16
PORTRETT: TRYGVE G. NORDBY – HUMANITÆR GENERAL	Side 22
RELIGION: SJAKKBRIKKER I ENDETIDSSPILLET	Side 26
TEMA: «TILSTÅ AT DU ER EN HEKSI!»	Side 34
BOKOMTALER	Side 38

Generalsekretærens kommentar:

Et viktig år for forbundet

Kristin Mile
Generalsekretær i
Human-Etisk Forbund

K O M M E N T A R

2006 har vært et spesielt år for Human-Etisk Forbund. Den 9. april var det 50 år siden forbundet ble stiftet. Jubileet er blitt markert på flere vis. Den 1. april holdt forbundet et stortilt arrangement i Oslo Rådhus med 500 gjester og Kong Harald til stede, og rundt om i fylkes- og lokallag har det også vært flotte arrangementer og feiringer.

I 1956 mente enkelte at forbundet bare var en døgnflue. «Det er utelukkende som tidsfenomen at HEF har noen interesse» skrev man i Morgenbladet. Da er det godt å kunne runde 50 år og være mer solid plassert på samfunnskartet enn noen gang tidligere. Ved slutten av året har forbundet over 69.000 medlemmer og er i stadig vekst.

Det er ikke bare jubileumsfeiringen som gjør 2006 til et spesielt år for forbundet. En av de store sakene forbundet har jobbet med i nesten alle de årene det har eksistert, er forholdet mellom stat og kirke. Den norske ordningen med en grunnlovsfestet statskirke innebærer en klar forskjellsbehandling av tros- og livssynssamfunnene og er høyst tvilsomt sett i et menneskerettslig perspektiv. Det regjeringsoppnevnte Gjønnes-utvalget la fram sin utredning om forholdet mellom stat og kirke og sin innstilling med forslag til endringer i begynnelsen av året. Innstillingen og den påfølgende høringsrunden har ført til at spørsmålet om statskirkens fremtid har vært en av de store debattene i media i år. Nå nærmer høringsfristen seg, og mange høringsinstanser har avgitt sin uttalelse.

Nylig ble årets kirkemøte avsluttet, og det konkluderte med at forholdet mellom stat og kirke bør endres. Kirkemøtet går inn for den såkalte mellomløsningen, en lovforankret folkekirke, mens Human-Etisk Forbund har støttet forslaget om en fullstendig løsrivelse

fra staten og likestilling av Den norske kirke med andre tros- og livssynssamfunn.

Et annet viktig anliggende for Human-Etisk Forbund har gjennom alle år vært å få fjernet de kristne formålsparagrafene fra skole og barnehage. Kristne formålsparagrafer for offentlig utdanning og omsorg rimer dårlig med religionsfrihet og ønsket om et mangfoldig og inkluderende samfunn.

I juni i år satte regjeringen ned et utvalg som skal komme med forslag til nye formålsparagrafer. Dette arbeidet har kommet godt i gang og det såkalte Bostad-utvalget skal komme med sine endelige forslag i juni 2007.

Human-Etisk Forbund har gjennom mange år også engasjert seg sterkt i en tredje, og ikke mindre viktig sak, nemlig KRL-faget i grunnskolen. Da faget ble innført, ble det gjort obligatorisk for alle elever. Muligheten til fritak fra faget ble sterkt begrenset, og resultatet ble et fag med stort innslag av kristendomsundervisning, noe som slett ikke rimer med religionsfrihet og likebehandling. KRL-faget ble sterkt kritisert av FNs menneskerettighetskomité i 2004 og skal nå prøves for Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg i begynnelsen av desember.

Man kan på alle vis hevde at 2006 har vært et spesielt år for Human-Etisk Forbund ved at viktige kampsaker gjennom mange år nå står på den offentlige dagsorden. Så gjenstår det bare å håpe at resultatene vil komme.

Mitt ønske for 2007 er at vi får se en tydelig endring i retning av et samfunn som tar religionsfrihet og menneskerettigheter på alvor, at lovgivningen klart signaliserer at Norge er en livssynsnøytral stat og at mangfold, inkludering og en god religionspolitikk som likebehandler tros- og livssynssamfunn er verdier som settes i høysetet.

«Mitt ønske for 2007 er at vi får se en tydelig endring i retning av et samfunn som tar religionsfrihet og menneskerettigheter på alvor.»

hinsidige bar&grill

Lest på Fritanke.no

Siden 28. august har nettstedet Fritanke.no publisert nyheter om livssyn og livssynspolitikk. Her er utdrag fra eller sammendrag av noen av sakene som har vært publisert på Fritanke.no siden forrige papirutgave. Der kan sakene også leses i sin helhet.

Selbekk vil fjerne blasfemiparagrafen

Vebjørn Selbekk har ombestemt seg. I 2004 støttet han de som ville beholde blasfemiparagrafen. Nå, etter karikaturstriden, har han ombestemt seg. – Jeg vil ikke at islamister skal kunne bruke paragrafen for å hindre legitim religionskritikk, sier han til Fritanke.no

Selbekk synes det virker som om muslimer mener at Muhammeds ære skal forsvares uansett, og at både vold og paragrafer er legitime virkemidler. Det som har skjedd etter at Selbekk og den lille kristne avisa Magazinet havnet i verdens søkelys etter å ha trykket de omstridte Muhammed-karikaturene, har skremt redaktøren.

– I dag brukes paragrafen av muslimer for å hindre en legitim religionskritikk. Da er det på tide å fjerne den, mener Selbekk.

I 2004 stemte Stortinget ned et forslag om å fjerne blasfemiparagrafen, med stemmene til regjeringspartiene Venstre, KrF og Høyre, samt Sp og FrP. Flertallet ønsket å beholde en «sovende paragrafen». Den gang støttet Selbekk denne linja på lederplass i Magazinet. Nå, to år og en karikaturstrid senere, har han ombestemt seg.

(Publisert 16.10.06)

Bør FN-dagen bli offentlig fridag?

– spurte Fritanke.no. Svarene spriker fra et betinget ja til total avvisning.

– Jeg synes ikke det er noen god idé å lansere FN-dagen som en offentlig høytidsdag sånn uten videre. Men hvis det ble lagt opp til en mer omfattende markering landet rundt, synes jeg absolutt det burde være noe å tenke over, sier generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile.

Generalsekretær i Amnesty International, Petter Eide, er delvis enig. Han synes FN-dagen er viktig, men synes at det blir meningsløst å etablere en fridag hvis det ikke er knyttet innarbeidede tradisjoner til dagen. Eide mener hovedmålet må være å øke folks bevissthet om FN, og tror at hvis man bare etablerer en fridag uten videre kan man faktisk oppnå det motsatte.

Ingvild Hancke Øgstad, informasjonsansvarlig FN-sambandet i Norge, er ikke så opptatt av om FN-dagen blir en fridag eller ikke. Hun nevner imidlertid en helt konkret negativ konsekvens av å gjøre noe slikt.

– I dag markeres FN-dagen på skoler over hele landet. Denne viktige markeringen faller bort hvis lærerne og elevene skulle ha fri.

Jan Benjamin Rødner, styreleder i Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn (STL), synes det er et elendig forslag.

– Nei, vet du hva. Vi har nok fridager som det er, ler Rødner og understreker samtidig at han kun uttaler seg som privatperson. Han synes ikke forslaget blir noe mer spiselig om man flytter en av dagens fridager, som 2. påske- eller pinsedag.

Humanistprisvinner Bernt Hagtvet er enig:

– Vi har nok fridager. Det finnes andre og bedre måter og hedre FN på.

(Publisert 24.10.06)

– Biskopens nye linje holder ikke

Biskop Laila Riksaasen Dahl synes ikke julegudstjenesten bør være semesteravslutning. Dette er ett av hennes seks nye prinsipper for skolegudstjenester. – Et framskritt, men ikke godt nok, sier rådgiver i HEF, Hans Christian Nes.

Riksaasen Dahls liste er resultatet av et samarbeid mellom biskopen, domprosten i Tønsberg, David Gjerp, samt teolog Steinar Moe og førstelektor Geir Winje, begge fra Høgskolen i Vestfold.

I denne lista slås det fast at det er kirken som arrangerer gudstjenesten og at skolene inviteres til å delta. Det presiseres også at alle som ikke ønsker å delta skal tilbys et alternativt, fullgodt opplegg. Samtidig slås det fast at elever som tilhører Den norske kirke, er «hjemme» i sitt eget trossamfunn når de er på skolegudstjeneste. Da mener biskopen at det er naturlig å delta aktivt i de kirkelige ritualene. Elever som velger å være til stede på gudstjenesten, men ikke ønsker aktiv deltakelse, bør få hjelp til å «innta rollen som observatør».

Hans Christian Nes i HEF mener det fortsatt er en rekke prinsipielle problemer ved utspillet. Skolen bør ikke formidle invitasjoner til religionsutøvelse av noe slag, mener Nes. Det er trossamfunnene selv, og bare de, som skal kunne invitere sine medlemmer til religionsutøvelse.

– Dersom skolen tar imot en slik invitasjon fra kirken, noe den prinsipielt sett ikke skal gjøre, bør skolen i det minste sørge for at det er de elevene som ønsker å delta, som aktivt må melde seg på. Det er aktiviteten i skolens regi som er det *normale* og som ikke trenger noen særskilt påmelding, slår han fast.

Nes er også bekymret for at biskopen i ett av punktene åpner for at elevene skal kunne forberede seg til gudstjenesten i skoletiden, og mener kirkens og skolens virksomhet da blandes sammen.

(Publisert 31.10.06)

Kirken vil ha monopol på døden

Kirkemøtet vedtok i forrige uke at Kirken fortsatt bør ha ansvaret for all gravferdsforvaltning i Norge. Dermed tvinges alle, uansett livssyn, til å forholde seg til Den norske kirke ved livets slutt.

Gjønnes-utvalgets flertall innstilte på at gravferdsforvaltningen i Norge bør overføres fra de kirkelige fellesrådene til kommunen. Dermed blir den livssynsøytrale.

Kirkemøtet, kirkens øverste organ, synes de kirkelige fellesrådene bør fortsette å administrere gravferder for alle landets innbyggere, uavhengig om de er muslimer, jøder, hinduer, buddhister humanister eller annet.

I sin begrunnelse sier Kirkemøtet at gravferdsforvaltning og gravferds-seremonier ofte er tett sammenvevd. Kirkemøtet mener at det er vanskelig å skille mellom hva som er tekniske oppgaver knyttet til gravferd på den ene siden, og de religiøse, livssynsmessige, kulturelle og seremonielle oppgavene på den andre.

– Dette er livssynsmessig støtende og arrogant av Kirken, sier gravferdskonsulent i Human-Etisk Forbund, Vinjar Tufte. Han er skuffet over at Kirken ikke makter å se det prinsipielt problematiske i dagens ordning.

Nyvalgte leder i Kirkerådet, Nils Tore Andersen har forståelse for Tuftes argumenter, men understreker at de kirkelige fellesrådene har gjort en veldig bra jobb så langt, og at få er misfornøyd. Andersen forsikrer at gravferdsforvaltningen må utføres slik at alle tros- og livssyn føler seg ivaretatt, og poengterer at de kirkelige fellesrådene har en unik kompetanse i så måte. Han er redd for at den kompetansen fellesrådene har i dag, vil gå tapt hvis kommunene tar over.

– Jeg tror rett og slett ikke kommunen ville ha gjort en like bra jobb mange steder fordi de mangler denne kompetansen, sier han.

(Publisert 22.11.06)

Sterk vekst i «svenske HEF»

Humanisterna i Sverige er i sterk vekst. Human-Etisk Forbunds søsterorganisasjon har økt medlemsmassen med nesten 200 prosent siden våren 2005. Humanisternas leder Christer Sturmark har mye av æren for dette siste oppsvinget, sier veteranen Carl Johan Cleberg.

Humanisterna ble grunnlagt i 1979, og klarte i løpet av sine 26 første leveår å få rundt 1200 medlemmer. Det siste året har imidlertid medlemsveksten økt kraftig. I skrivende stund har Humanisterna rundt 3500 medlemmer, noe som er en økning på nesten 200 prosent siden våren 2005.

Christer Sturmark (42) har gjennom mange år som offentlig utvalgsmedlem, IT-gründer og politiker opparbeidet seg et bredt kontaktnettverk blant innflytelsesrike personer i Sverige, og ikke minst i mediene. Denne posisjonen utnytter Sturmark for å få maksimal blest om Humanisterna i den svenske offentligheten. Han har opparbeidet seg en slags posisjon som «talsperson for de ikke-troende i Sverige», og blir stadig kontaktet av mediene om tros- og livssynsspørsmål.

Da Humanisterna nylig arrangerte internasjonal humanistkonferanse, sendte «God morgon världen» - et Sveriges av mest presisjefulle nyhetsmagasiner på radio, et ni minutter langt innslag om Humanisterna. Innslaget var til dels kritisk vinklet, men likevel fikk Humanisterna 87 nye medlemmer bare denne ene dagen.

– Humanisterna har fått en helt ny posisjon som meningsbærere i den svenske offentligheten. Vi er ikke lenger bare et lite ukjent forbund, sier Christer Sturmark til Fritanke.no.

Sverige er et av verdens mest sekulære land.

– De fleste svensker er humanister. Dette lover svært godt for oss, spesielt hvis vi får statsstøtte, sier Sturmark.

Det er nemlig en god sjanse for at Humanisterna endelig får statsstøtte som livssynssamfunn, slik Human-Etisk Forbund får det i Norge.

(Publisert 23.11.06)

Få nyhetsbrev fra Fritanke.no

Vil du motta ukentlig nyhetsbrev fra Fri tanke med de siste sakene publisert på Fritanke.no?

Send epost til fri.tanke@human.no

Fri tanke søker frilansjournalister

Fri tanke ønsker å komme i kontakt med nye frilansere, både til nettutgaven og papirutgaven av Fri tanke. Har du erfaring med journalistisk arbeid og sympatiserer med det humanistiske livssynet, er Fri tanke interessert i å ta en prat med deg. Ta kontakt med ansvarlig redaktør Kirsti Bergh (tlf. 23 15 60 24, e-post: bergh@human.no) eller journalist Even Gran (tlf. 23 15 60 26, e-post: gran@human.no)

Fri tanke retter

Fri tanke beklager at vi i siste nummer kom i skade for å skrive at Leonid Rødsten, nestleder i Human-Etisk Forbunds hovedstyre, er SV'er. Rødsten presiserer at det er han ikke.

– Men jeg definerer meg helt klart tilhørende flertallet av medlemsmassen, på venstre-sida, meddeler han.

Flere nyheter finner du på våre nettsider www.fritanke.no

Jul

er tradisjoner, fest, fellesskap og glede.

Jul har vi mennesker feiret siden før vår tidsregnings begynnelse, og over alt i verden holdes det lysfester i mørket. Det er godt å tenne lys når vinteren er på sitt mørkeste, og tenke på at det igjen skal gå mot lysere tider. Mange steder i Norge markerer lokallag av Human-Etisk Forbund dette med en solvervsfest.

Så feir solsnu og jul med god samvittighet!

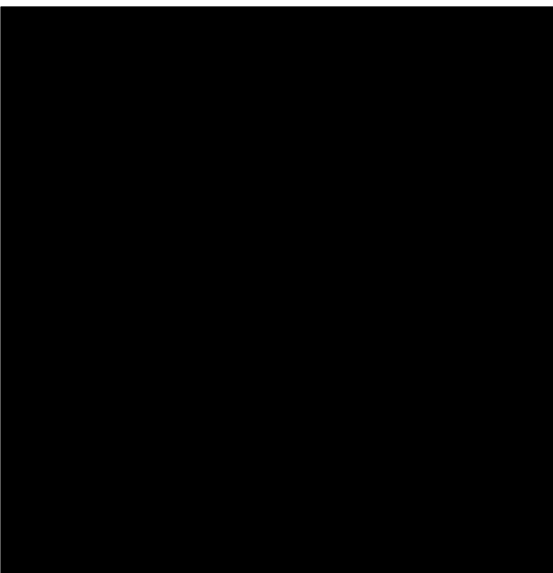
Human-Etisk Forbund ønsker sine over 69.000 medlemmer en riktig god jul!

Les mer om julefeiring på www.human.no

Human-Etisk Forbund

Human-Etisk Forbu

Humanistprisen til Bernt Hagtvet

– Den humanistiske tenkemåten har aldri vært mer relevant enn nå, sa Bernt Hagtvet da han mottok Humanistprisen i Trondheim 14. oktober. Hagtvet, professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, mottok prisen for sin klare markering av en humanistisk posisjon i spørsmål som gjelder demokrati, menneskerettigheter, ånds- og ytringsfrihet og likeverd for mennesker av ulik tro og kulturbakgrunn. Les mer på fritanke.no/nyheter.

Dobbeltregistrering av medlemmer og erstatning

På grunn av dobbeltregistreringen av medlemmer mellom statskirken og Human-Etisk Forbund har forbundet mottatt mindre i statsstøtte enn det har hatt krav på. Forbundet klaget saken inn for Sivilombudsmannen, som nå har avgitt endelig svar.

Sivilombudsmannen konkluderer med at det er gode grunner som taler for at arbeidet med å rette opp feil og mangler i kirkeregisteret burde ha vært sterkere intensivert og prioritert som forvaltningsoppgave, men kan ikke se at det på rettslig grunnlag kan rettes kritikk mot Kultur- og kirke departementet. Heller ikke at det kan rettes kritikk mot departementets lovforståelse. Hvorvidt manglene skal få økonomiske konsekvenser er et spørsmål Sivilombudsmannen ikke finner det riktig å uttale seg om.

Human-Etisk Forbund har ut fra dette bestemt seg for ikke å gå til erstatningssak.

Borghild Ros stipend tildelt

Borghild Ros stipend er i år tildelt Chimen Darbandi og Kjell Kristensen. Darbandi skal neste år være volontør gjennom Ung i Europa-programmet og skal jobbe delvis for Humanistiske Jongeren og delvis for IHEYO i Brussel. Hun har fått 10 000 kr til utredning av muligheter for internasjonalt samarbeid for unge i Human-Etisk Forbund. Kjell Kristensen har fått 25 000 kroner i støtte for å utvikle litterære tekster til bruk i humanistiske seremonier. Kristensen har skrevet manus til både teater, tv og radio, og har vært ansvarlig for å skrive forbundets nyeste utredning om seremonier.

Borghild Ros stipend deles ut til søkere som foretar studie, reise, utredning og lignende med humanistisk formål. Stipendet deles ut dersom hovedstyret vurderer formålet som nyttig for Human-Etisk Forbund.

Utredning humanistisk forskningscenter

Human-Etisk Forbund har besluttet å utrede mulighetene for et humanistisk forsknings-, utrednings- og undervisningscenter. Nå er utvalget som skal gjøre jobben nedsatt. I tillegg til Ragnhild Nodeland og Bjørn Morten Hansen fra HEFs hovedstyre, finner vi Jon M. Hippe, daglig leder i Forskningsstiftelsen FAFO, Eystein Emberland, tidligere administrasjonssjef og spesialrådgiver i strategi og økonomisk utvikling ved PRIO, nå IT-direktør i Vegdirektoratet, Vivi Lassen, Avdelingsdirektør i Statskonsult og Tore Linné Eriksen, førsteamanuensis i utviklingsstudier ved Senter for flerkulturellt og internasjonalt arbeid ved Høgskolen i Oslo. Helene Engen fra HEFs administrasjon er utvalgets sekretær.

I tillegg til den overordnede problemstillingen skal utvalget utrede hvilke fagområder det eventuelt bør satses på, hva slags arbeids- og organisasjonsformer som kan være aktuelle, hvilken tilknytning senteret skal ha til Human-Etisk Forbund, samt gjøre økonomiske vurderinger knyttet til finansiering av senteret.

Snart 70 000 medlemmer

Human-Etisk Forbund opplever fortsatt den største medlemsøkning på mange år. I det siste har forbundet hatt annonser på nett, og de aller fleste nyinnmeldte gjør det via internett. Den 15. november var medlemstallet 68 974.

Ansiktsløftning på human.no

Human-Etisk Forbund har fått fornyet designet på sine nettsider. Nettstedet har fått et nytt skillearkmenyssystem i toppen. Målet er at det skal bli lettere å finne fram. Det grafiske grensesnittet er satt opp med mål om at brukeren til enhver tid skal forstå hvor man befinner seg i strukturen. Samtidig er det ryddet opp på innholdssiden, slik at informasjon er samlet mer konsekvent. Ut over slike innholdsmessige og noen strukturelle endringer på de overordnede sidene, er nettstedet i hovedsak innholdsmessig likt det gamle. Klikk deg inn på www.human.no og ta en titt.

Samlet partiene til statskirke debatt i Hamar

Fristen for å komme med høringsuttalelse til Gjønnesutvalgets utredning om statskirken framtidig går som kjent ut 1. desember. Flere steder rundt om i landet er det blitt arrangert debattmøter om statskirkespørsmålet, både i regi av kirka, politiske parti og Human-Etisk Forbund. Blant HEF-arrangørene er Hedmark og Oppland fylkeslag, som 4. november hadde fått med seg lokale politikere av alle valører, samt forbundets styreleder, Roar Johnsen, og prost Sevat Lappegard til å debattere statskirken framtidig. Debatten ble arrangert samtidig som forbundets regionale seminar, derfor var det mange tilhengere av et skille blant tilhørerne.

I debatten markerte Hamar-prosten seg som statskirketilhenger. Han var redd et skille vil gjøre at folk mister tilhørigheten til kirka og gjøre dem kirkeløse. I tillegg la han vekt på et trossamfunns rett til å styre seg sjøl (sic).

Roar Johnsen tok tak i Hamar bispedømmeråds

nd siden sist

høringssvar, som han mente ga uttrykk for at rådet ønsket å beholde alle kirkas privilegier. Det ønsker nemlig at kirka fortsatt skal være en «statsinstitusjon som har tilgang til statens øvrige institusjoner: skoler, sykehus, fengsler, forsvaret og historiske og nasjonale markeringer». Dette er nettopp noen av årsakene til at HEF går mot statskirke.

Hedmark Arbeiderparti hadde falt ned på et typisk AP-standpunkt: for fortsatt statskirke, men mot kristne formålsparagrafer. Venstres Erik Ringnes var i utgangspunktet veldig klar på at stat og kirke burde skille lag, men trodde ikke det ville skje fullt og helt før i 2030. Høyres Solveig Seem ville ha et skille mellom stat og kirke, men staten måtte fortsatt bygge på de kristne grunnverdier.

I debatten for øvrig forsvarte Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Pensjonistpartiet statskirka slik den er i dag, mens Fremskrittspartiet er for skille. SVs Christoffer Nilsen var prinsipielt for et skille, men usikker på hvordan det bør skje. Møteleder Jens Brun-Pedersen kom til å kalle Nilsen for humanepileptiker av den grunn.

Etablering av Ungdomsforbund i 2007

Human-Etisk Forbunds landsmøte 2005 stilte seg positivt til å opprette et ungdomsforbund, og i september kom rapporten fra gruppa som skulle utrede framdriftsplan. Gruppa foreslår at en ungdomsorganisasjon opprettes sommeren 2007, og hovedstyret i HEF har sluttet seg til forslaget. En prosjektsekretær skal ansettes allerede fra starten av 2007, og blant tiltakene for å få i gang ungdomsarbeidet er etablering av nettsted/nettportal og nasjonal sommerleir i 2007.

Internasjonalt utvalg etablert

Human-Etisk Forbunds hovedstyre har opprettet et utvalg som skal arbeide spesielt med internasjonale spørsmål. I første omgang er utvalget rådgiver for hovedstyret og kan være saksbehandler i saker hvor generalsekretæren ønsker bistand. Utvalget skal også koordinere innsatsen i de internasjonale humanistorganisasjonene *International Humanist and Ethical Union*, *European Humanist Federation* og *International Humanist and Ethical Youth Organisation*. Medlemmer i utvalget er Levi Fragell, leder, Baard Thalberg (styremedlem i EHF), Roar Johnsen (styremedlem i IHEU), Lars-Petter Helgestad (president i IHEYO) og generalsekretær Kristin Mile.

HUM-koret vant internasjonal konkurranse

HUM-koret i Oslo deltok i oktober i den store internasjonale korkonkurransen, Praga Cantat 2006, og tok hjem seieren i klassen for blandet kor. I tillegg oppnådde de gullplasseringer i klassen for blandet kor og klassen for mannskor – de to kategoriene de konkurrerte i – samt festivalens utmerkelse for beste fortolkning og fremragende framføring.

– Dette var i overkant av hva vi drømte om, sier en fornøyd dirigent, Per Arne Olsen, til Oslo og Akershus fylkesblad, *Humanus*.

HUM-koret ble startet i 1989 og har i dag rundt 50 aktive medlemmer. I tillegg til konserter og samarbeidsprosjekter med ulike artister, synger de årlig for rundt 15 000 mennesker i forbindelse med navnefester og konfirmasjoner i Oslo rådhus

Norsk IHEYO-president

Lars-Petter Helgestad ble valgt til ny president på den internasjonale humanistiske ungdomsorganisasjonen IHEYOs konferanse i India i november.

Helgestad har tross ung alder lang fartstid i HEF nasjonalt, og har siden IHEYOs internasjonale ungdomskonferanse i Berlin i 2003 deltatt aktivt i organisasjonens arbeid. De siste årene har han vært nestleder i IHEYOs styre.

Fra Fraggelberget

SPALTEN SOM FORRÅDER FOLKET

Statskirkedebatten raser, og de gode argumentene kommer som perler på en snor. Fraggelberget vil kåre det beste argumentet for fortsatt statskirke. Her er første finaleheat:

Vi gir først ordet til vår venn i Forum for statskirke, kulturarbeideren Erik Hillestad: «En kirke løsrevet fra staten fører til større hjemløshet, større kulturell og åndelig fattigdom. Det skaper tomrom for alle som ikke går ofte i kirken, men som likevel søker en sammenheng i alt.» Hjemløshet, kulturell og åndelig fattigdom – det vil vi jo ikke ha!

«Hvordan kan skilsmisse overhodet diskuteres før kirkens ikke-troende medlemmer vet om de fra nå vil måtte regne seg som religionsløse eller ei?» spør teologen Jone Salomonsen. Vi aner ikke hva dette spørsmålet egentlig betyr, men det er et godt argument for fortsatt statskirke.

Tidligere generalsekretær i Bondelaget og menighetsrådsmedlem, Amund Venger, har flere gode argumenter, i denne omgang: «Kirken trenger impulser utenfra. Statskirkeordningen er et nødvendig folkelig korrektiv.»

«Jeg er redd for å miste statskirken, fordi jeg aner ikke hva jeg får i stedet,» sier prest Einar Gelius. Man skal ikke kimse av Gelius' frykt. Han peker også på hva dette egentlig handler om:

«Det det i realiteten dreier seg om, er en kamp mot våre 1000-årige verdier og vår kulturarv. At Norge er blitt et flerreligiøst samfunn, betyr vel ikke at vi skal kaste over bord både våre verdier, vår kultur og våre humanistiske tradisjoner? Det er dette mye av statskirkedebatten dypest sett handler om.»

Aps gruppeleder i Drammen bystyre, Tore E. Hansen, utdyper hva statskirkedebatten dypest sett handler om: «Hvis vi ikke beholder ordningen slik den er i dag kan vi risikere at muslimske fundamentalister fyller det tomrommet som kan oppstå.»

Og da går vi rett til Narvik menighetsråd og Fred Westerberg, som tegner framtidsscenariet for et Norge uten statskirke:

«Til deg som ønsker statskirka oppløst og bort; ser du for deg, satt helt på spissen, at dine barnebarns barn skal gå med burka, at de kan bli kjønnslemlestet, steinet eller utsatt for æresdrap? (...) Jeg mener vi har all grunn til å frykte en oppløsning av vår samfunn som jeg ser kan bli konsekvensen om Human-Etisk Forbund og deres likesinnede får det som de vil. Vi ser tendensen klart allerede i dag på at kirken har mistet mye av sin innflytelse og påvirkning. En eksplosjon av oppløste familier, barn og ungdom som fortviler og går til grunne, voksne som ikke lenger ser mening med livet. Vold, drap og kriminalitet som preger nyhetsbildet hver time på dagen, - også i vesle Norge.»

Følg med på neste finaleheat – dette blir spennende!

Manifest uten dogmer

Det nye norske humanistmanifestet er drøyt 500 ord som utgjør et slags humanisters minste felles multiplum.

Tekst: Kirsti Bergh

Human-Etisk Forbunds hovedstyre har nettopp vedtatt Norsk humanistmanifest 2006, men teksten har vært gjennom en prosess som har vart hele det siste året og har involvert ansatte og tillitsvalgte i forbundet, deltagere på årets landskonferanse og eksterne fagfolk. I løpet av disse månedene er teksten finpusset, og hovedstyret har diskutert og vurdert den i flere omganger.

– Det har lenge vært behov for å formulere livssynets innhold enkelt og kortfattet til bruk i mange forskjellige sammenhenger, sier Arnfinn Pettersen, ideologisk rådgiver i Human-Etisk Forbund og redaktør for tidsskriftet Humanist. Han har vært ansvarlig for prosessen med å formulere manifestet. Forbundet får for eksempel daglig spørsmål om hva det humanistiske livssynet er.

Pettersen påpeker at humanistiske

verdier fra før er nedfelt i Amsterdam-erklæringen, de internasjonale humanistmanifestene og i HEFs egne formålsparagrafer og etiske prinsipper. Disse har alle vært grunnlagsdokumenter for det nye norske manifestet.

– Men *det* humanistiske livssyn finnes ikke. Utfordringen for manifestet har vært at humanismen er uten guddommelige åpenbaringer og instruksjoner om hva det skal inneholde; det finnes ingen overjordisk fasit. Da er humanismen ikke annet enn det vi kan bli enige om at den er. Det er det manifestet er: En kollektiv formulering av innholdet i et humanistisk livssyn. Det vil garantert være mennesker som kaller seg humanister og samtidig er uenige i et eller flere av disse punktene, men fordi dette ikke er en endelig formulering av livssynets innhold, bør det være uproblematisk.

«Tilværelsen har ingen forutbestemt mening; vi er frie til å skape mening og finne mål for våre liv.»

«Vi har ansvar for våre handlinger og valg, for hverandre og for kommende generasjoner.»
Illustrasjonsfoto: Human-Etisk Forbund

Norsk humanistmanifest

Humanismen er et livssyn som setter mennesket i sentrum og fremhever den enkeltes menneskeverd, selvstendighet, ukrenkelighet og iboende verdighet. I Norge er dette livssynet også kjent som *humanetikk*.

Humanismens virkelighetsforståelse, etikk og menneskesyn er basert på fornuft og erfaring, rasjonell og kritisk tenkning, empati og medmenneskelighet. Sentralt i humanismen er at mennesker alltid skal behandles som mål i seg selv.

Humanismens menneskesyn kommer til uttrykk i FNs menneskerettighetserklæring: «Alle mennesker er født frie og like i verdighet og rettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.»

Humanismen vokste ut av den samme tradisjonen for fri tenkning som gav opphav til moderne vitenskap – en tradisjon som har inspirert mange av verdens fremste tenkere og kunstnere og som har vært en viktig impuls i utviklingen av demokrati og menneskerettigheter.

Humanismen har ingen eviggyldige skrifter eller sannheter hevet over kritikk. Dens verdier er underlagt pågående kritisk refleksjon.

Humanister anser at moralske verdier har sin basis i menneskets natur og erfaringer og at de har forståelse og omsorg for andre som grunnlag. Vi har en naturlig evne til å leve oss inn i andres situasjon som kommer til uttrykk gjennom vår samvittighet og som gjør oss til moralske vesener.

Vi har ansvar for våre handlinger og valg, for hverandre og for kommende generasjoner. Vi må arbeide sammen med andre for det felles beste og ta inn over oss vårt ansvar for og avhengighet av natur og miljø.

Den enkelte har behov for beskyttelse. Derfor trenger vi normer og regler for mellommenneskelig atferd, avledet av respekt og omtanke.

Tilværelsen har ingen forutbestemt mening; vi er frie til å skape mening og finne mål for våre liv. Fellesskapet har et ansvar for å legge til rette for at den enkelte skal kunne leve et rikt og meningsfullt liv på egne premisser.

Gjennom seremonier markerer fellesskapet viktige begivenheter i den enkeltes liv. Seremoniene er for mange en viktig del av en praktisk humanisme.

Humanister lar seg inspirere av naturen og av den mangfoldige kulturen mennesker har skapt og skaper. Humanismen anerkjenner kunstens betydning for personlig utvikling og tilfredshet og fremholder dens evne til å gripe inn i og forandre våre liv.

Humanismen fremholder verdien av undring og anser at pålitelig, etterprøvbart kunnskap blir til gjennom en pågående prosess av observasjon, evaluering og revisjon. Vitenskapelige teorier og resultater er ikke eviggyldige sannheter og må underlegges kritisk granskning og etterprøving.

Fri forskning har vært og er av avgjørende betydning for å finne løsninger på problemer og utfordringer menneskeheten står overfor. Teknologi og vitenskap er midler til å skape en bedre verden, men må anvendes med varsomhet. Vitenskapen gir metodene, vi har alle et ansvar for å fastsette målene.

Humanister anser demokratiet og individets rettigheter for å være grunnleggende, rasjonelt begrunnede verdier. Vi tar avstand fra totalitære religiøse og politiske ideologier og tenkemåter.

Humanismen er uten forestillinger om guder eller andre overnaturlige makter, men understreker verdien av respekt for andre menneskers livssynsvalg og toleranse for innholdet i deres livssyn. Humanister kjemper for livssynsfrihet, som inkluderer retten til frihet fra religion.

– Hvor er dere i statskirkedebatten?

– Hvor er dere, HEF-ere? spør Vinjar Tufte, leder for humanistiske sosialdemokrater og engasjert motstander av statskirkeordningen. Han etterlyser menige medlemmer i Human-Etisk Forbund i den viktige debatten om stat og kirke.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Høringsfristen for stat/kirke-utvalgets innstilling gikk ut 1. desember, og i løpet av høsten er det arrangert en rekke møter om temaet, i regi av menighetsråd, politiske parti og Human-Etisk Forbund, blant annet.

En av dem som har deltatt på utallige debattmøter, både som innleder og menig publikummer, er Vinjar Tufte, som leder den humanistiske fraksjonen i Arbeiderpartiet. Nå etterlyser han deltagelse fra flere av Human-Etisk Forbunds medlemmer.

- Kampen for livssynslikestilling har vært viktig i alle de 50 årene Human-Etisk Forbund har eksistert. Nå er vi på oppløpssiden i denne viktige saken, men hvor er de som burde være med og heie i sluttspurten? Hvor er drivkraften i HEF. Det er noen få av oss som er aktive, men vi sliter med å vekke resten, sier Tufte.

Noen HEF-ere kommer på møter i regi av forbundet, men det hjelper ikke, mener Tufte.

- Problemet er at den offentlige debatten har foregått på kirkens banehalvdel, og der har vi i liten grad vært. Det er den debatten det refereres fra, og til, og det er den debatten det konkluderes fra. Vi må rett og slett delta der krigen foregår!

Han sammenligner det med idrettslagets ønske om ny hall.

- Da må de mobilisere for å overbevise beslutningstakerne. Slik er det i denne saken også. Det er mulig at medlemmene tenker at HEF klarer denne biffen uten meg, men da ser de ikke hvilke krefter vi må kjempe mot, sukker han.

- Jeg vil trekke parallellen til skiløperen Oddvar Brås stav. «Hvor var du da Brå brakk staven?» var lenge etterpå et uungåelig spørsmål. Hva skal du svare når barn, barnebarn, om tretti år spør «Gjorde du noe eller var du passiv når det gjaldt denne viktige saken?». Av og til må man stille opp hvis man brenner for en sak. Ellers vinner de kulturkristne i Arbeiderpartiet.

Tufte poengterer at vi gang på gang får høre at den «tause majoritet» vil beholde en åpen folkekirke. Han appellerer til at HEF-medlemmer i den tause majoriteten reiser seg opp og sier nei til en åpen kirke som svelger alle, men ja til en for de som vil bruke den.

- Vil det gjøre noen forskjell om flere menige HEF-ere deltar aktivt i debatten?

- Ja, absolutt, det vil synlig balansere debatten, mener Tufte.

KIRKA MI: Vinjar Tufte har deltatt i utallige debattmøter om statskirkeordningen, og da tar han med sin lille kirke som er lenket til staten. For å vise hvor bra det blir for kirka når den ikke lenger er lenket til staten, fjerner Tufte lenken og tenner lyset inni kirka - «Se, ingen mørkemenn!» - og jommen spiller den ikke Glade jul også.

Kamp mot bønder og lærere?

Leonid Rødsten er nestleder i Human-Etisk Forbunds hovedstyre og redaktør av medlemsbladet Bonde og Småbruker.

K O M M E N T A R

Lederne for to store og tunge organisasjoner for lærere og bønder har flagget holdning og sluttet seg til «Forum for statskirken».

«Mot dumskap kjemper selv guder forgjeves», heter det. Det gjenstår å se hvordan det går med oss som kjemper mot guder. Kampen mot statskirka er tøff. Vi slåss blant annet mot bønder og lærere. For folk på landsbygda blir det spesielt tøft. Der er nemlig andelen både bønder og lærere høy.

«Forum for statskirken» mobiliserer til kamp. Foreløpig er det ikke mange som støtter dem. Men lederne for to store og tunge organisasjoner på landsbygda er med. Det er kanskje ikke så rart at lederen i Norges Bondelag, Bjarne Undheim, er med. Hans organisasjon har neppe muslimske grisebønder blant medlemmene. Men kanskje en og annen HEF'er? Sjøl om altså den største av de to bondeorganisasjonene er for kristne bønder: «Norges Bondelag bygger på nasjonal og kristen grunn», heter det i deres formålsparagraf.

Mer overraskende er det kanskje at lederen i Utdanningsforbundet, Helga Hjerland, stiller opp for å kjempe for statskirka. Hun representerer ikke bare lærere på landsbygda, men også i byene og mer sentrale strøk av landet. Og organisasjonen er, så vidt meg bekjent, ikke noen kristen organisasjon. I medlemsmassen fins mange av våre medlemmer. Vi er kanskje til og med overrepresentert? Likevel stiller altså lederen opp i kampen for statskirka.

Det er heldigvis ikke bare sånne ledere som har noe de skulle ha sagt i denne kampen. Men hvem sier noe? Vi påpekte tidlig at det var en stor ubalanse i antall høringsinstanser. Trøsten og håpet var at folket også skulle høres, gjennom kommuner og fylkesmenn, i tillegg til en del andre offentlige institusjoner. Og oss da.

Tre uker før høringsfristen går ut har omlag 600 menighetsråd, et trettittalls bisper og proster og 35 kommuner levert hørings svar. I vår barndom hadde vi et godt ord for å beskrive situasjoner med ubalanse: Mange mot en er «feigt».

Blant andre offentlige høringsinstanser er det ikke mye å hente. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag viser til Gjønnestutvalgets innstilling. Det må han få lov til hvis han i utvalget har vært fylkesmann Kåre Gjønnest og ikke Krf-politiker Kåre Gjønnest.

Den andre av de to fylkesmennene som har svart, fylkesmann Hans J. Røsjorde i Oslo og Akershus, svarer derimot at han «- finner ikke å kunne prioritere ovennevnte høring».

Altså er det ikke bare folk på landsbygda som har noe å slite med. Interessene til folk i hovedstaden blir heller ikke ivaretatt av andre enn de 30-talls menighetsrådene i området som har latt høre fra seg så langt. Og oss da.

Flere høres, men de fleste av dem også uten å si noe. Verken Samferdselsdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet eller Landbruks- og matdepartementet har merknader. Heller ikke det som kanskje er «vårt» departement i denne sammenheng, Barne- og likestillingsdepartementet, sier noe. Karita Bekkemellem skal blant annet passe på at ingen diskrimineres på grunnlag av religion eller livssyn. Men finner ingen grunn til å si noe i denne sammenheng.

Vårt lille halmstrå i de departementale hørings svarene er Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Til dagens krav om at minst halvparten av regjeringsmedlemmer må ha medlemskap i statskirka sier de: «Dette kravet og eventuelle andre regler/praksiser som kan medføre negativ diskriminering for personer utenfor Den norske kirke på områder som ikke er direkte knyttet til religionsutøvelse, bør gjennomgå og endres.» Og de mener kommunene må forvalte gravferdsordninga, ikke kirka!

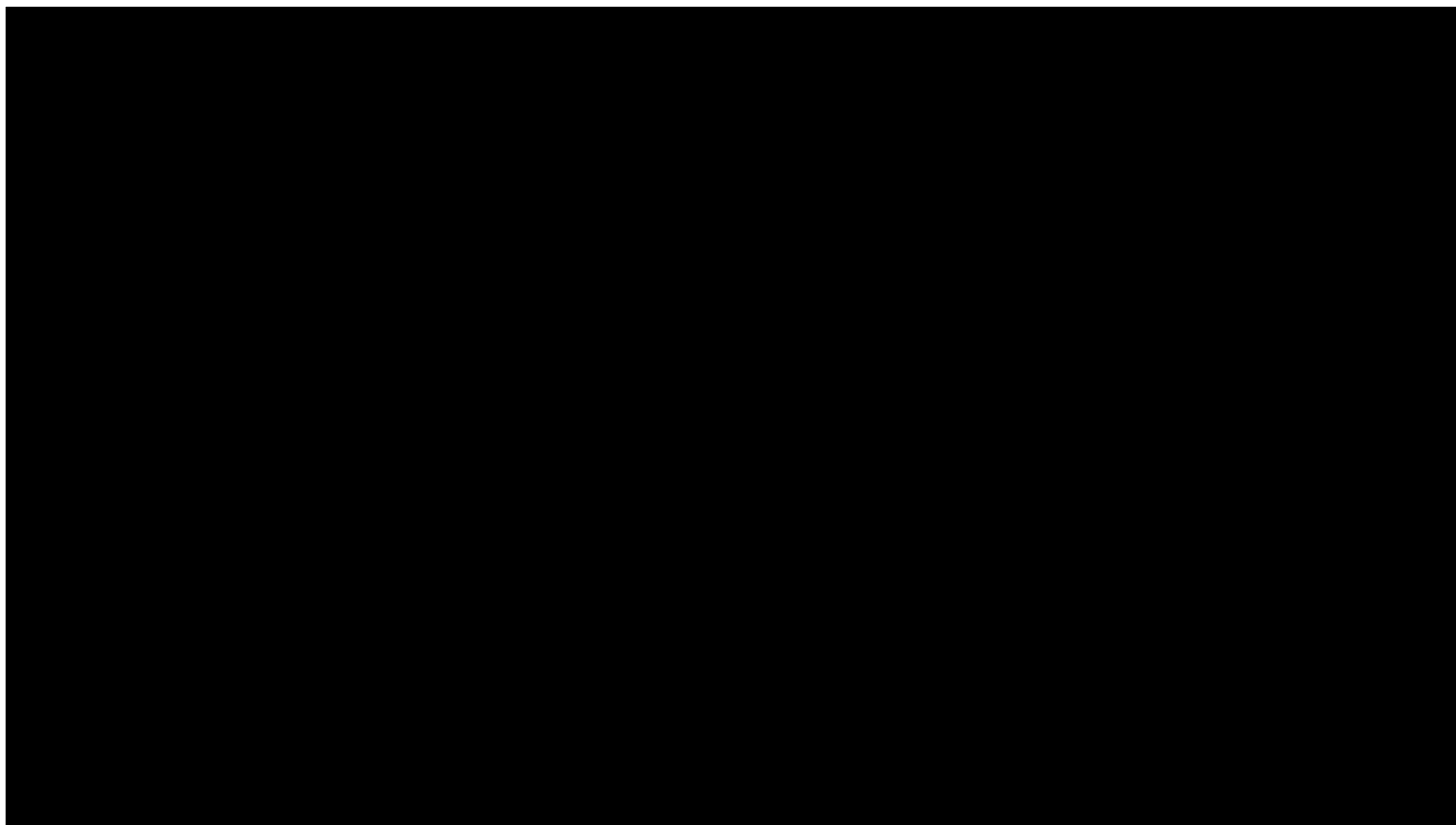
Kampen mot statskirka fortsetter. Hva bør vi nå gjøre med bønder og lærere? Eller hva kan de gjøre med sine ledere?

K O M M E N T A R

Siste runde i striden om KRL-faget?

Førstkommende uke skal KRL-faget opp som «storkammersak» i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg. Forrige gang KRL-faget ble vurdert internasjonalt måtte Norge tåle kritikk for brudd på menneskerettighetene og KRL-faget ble endret.

Tekst: Even Gran

KRL-saken skal behandlet som «storkammersak» i Strasbourg, kanskje i denne høringssalen. Foto: Scanpix

Strasbourg behandler saken om det norske KRL-faget den 6. desember, ironisk nok på den tiden av året hvor den kristne formålsparagrafen brukes i aller høyeste grad, nemlig ved julegudstjenestene som avslutter skoleåret ved de aller fleste skoler. Saken går som «storkammersak», og avgjørelsen vil være klar minst to uker etter dette, men det kan også drøye over nyttår.

«Storkammer» er domstolens øverste domsmyndighet. Dette innebærer at 17 dommere fra hele Europa skal avsi en juridisk bindende dom. En juridisk bindende dom i Strasbourg har en annen vekt enn den uttalelsen FN's menneskerettighetskomité kom med i 2004, og som gjorde at KRL-faget ble endret på flere punkter.

– Når vi får saken vår direkte inn i storkammer, betyr dette at domstolen ser på den som prinsipielt viktig, eller at den reiser et alvorlig tolknings spørsmål, sier advokat Lorentz Stavrum. Det er han som skal prosedere saken

overfor domstolen i Strasbourg. Bare to ganger tidligere i historien har Norge hatt en sak til behandling i Strasbourg-domstolens storkammer.

Stavrum vil ikke spekulere i hva utfallet av saken vil bli.

– Det vil ikke være riktig av meg som saksfører å spekulere i utfall og tolke signaler. Jeg skal prosedere saken overfor dommerne den 6. desember, så får vi se hvordan det går, sier han.

EN LANG KAMP

Men dette er bare (foreløpig) siste kapittel. Historien starter egentlig i 1997. Da ble KRL-faget opprettet. Målet med KRL-faget var å få slutt på todelingen mellom de gamle valgfrie fagene kristendoms kunnskap og livssynskunnskap, og skape et nytt «felles, inkluderende obligatorisk livssynsfag».

Human-Etisk Forbund (HEF) mente imidlertid at det nye faget, slik det ble presentert i 1997, bare var «kristendoms kunnskap i en ny drakt», og krevde

derfor full fritaksrett. Staten innvilget ikke dette, og begrunnet det med at faget skulle være «felles, inkluderende og obligatorisk». HEF mente at dette måtte være i strid med menneskerettighetene som sikrer foreldre retten til å bestemme over egne barns livssynsopplæring. Denne retten ble fratatt foreldrene i det «obligatoriske kristendomsfaget» som KRL hadde blitt, mente HEF.

HEF stilte derfor villig opp som støttespiller da en gruppe foreldre saksøkte staten for brudd på menneskerettighetene i 1998. Dette ble innledningen på tre runder i det norske rettssystemet. Det gikk ikke særlig bra. De klagende foreldrene tapte alle sakene. I 2001 slo til slutt norsk Høyesterett fast at KRL-faget ikke er i strid med menneskerettighetene.

Men de klagende foreldrene og HEF ga seg ikke. Etter nederlagene i det norske rettssystemet, ble saken klaget inn for to menneskerettighetsinstanser;

FN's menneskerettighetskomité i Genève og Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg.

I november 2004 forelå uttalelsen fra den første av disse to; FN's menneskerettighetskomité. Komiteen ga de klagende foreldrene medhold. Uttalelsen slo utvetydig fast at det norske KRL-faget var i strid med menneskerettighetene, og sjampanjekorkene gikk i taket på Humanismens hus.

På grunn av den fellende uttalelsen fra FN's menneskerettighetskomité, valgte den norske regjeringen å revurdere KRL-faget. Dette skjedde på vårparten i 2005. Læreplanen for det revurderte KRL-faget trådte i kraft høsten 2005.

HEF var fortsatt kritisk. «Det revurderte KRL-faget framstår fortsatt som et fordekt kristendomsfag», mente forbundet, og slo fast at det «bare er kosmetikk som er endret». Senter for menneskerettigheter, statens kompetansesenter på området, støttet HEF i dette.

Både HEF og Senter for menneskerettigheter meldte sine synspunkter tilbake til FNs menneskerettighetskomité og til Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD), uten så langt å ha vunnet noe gehør for at det er nødvendig å gjøre ytterligere endringer i KRL-faget.

Den statlige motviljen mot å gjøre endringer i faget ble sist stadfestet av statssekretær i UFD, Lisbeth Rugtvet (SV), i Fri tanke nr. 6-2005.

FAGET FINS IKKE LENGER

Å spå utfallet i den saken som skal opp til behandling i Strasbourg den 6. desember er vanskelig. Enda vanskeligere er det å si noe om hvilken effekt en eventuelt fellende dom mot Norge og KRL-faget vil ha å si på hjemmebane.

Selv om en avgjørelse i Den europeiske menneskerettighetsdomstolen går i foreldrenes og HEFs favør, er det nemlig ikke sikkert at dette vil gi HEF ammunisjon til å kreve ytterligere «avkristning» av KRL-faget. Årsaken er at vi ikke vet om, og eventuelt på hvilken måte, domstolen vil ta hensyn til de revisjonene i faget som ble gjort i 2005. Det er nemlig KRL-faget *slik det så ut i 2002*, før revisjonene i 2005, som skal behandles i Strasbourg den 6. desember.

Domstolen vil derfor behandle et fag som strengt tatt ikke finnes lenger. En fellende dom i en slik sak vil naturlig nok ikke ramme den norske staten på samme måte som om det var dagens fag som ble behandlet. Etter en eventuelt fellende dom kan staten bare si at «dette har vi allerede fikset opp i».

Spenningen knytter seg derfor til om domstolen på en eller annen måte velger å kritisere også den reviderte versjonen av faget.

Njål Høstmælingen ved Senter for menneskerettigheter ved Universitetet i Oslo tror domstolen vil gjøre dette, forutsatt at 2002-versjonen av KRL-faget dømmes.

– Domstolen kan for eksempel velge å sette opp en liste over kriterier som må oppfylles for at et slikt fag skal kunne sies å være livssynsnytralt, og dermed menneskerettslig akseptabelt som skolefag uten fritaksrett. I den grad det reviderte faget ikke greier å oppfylle disse kriteriene, vil dette være en indirekte kritikk også mot det reviderte faget, sier Høstmælingen.

Men hvordan vil en slik indirekte kritikk bli tolket her hjemme? Det er nærliggende å tro at de fleste da vil tolke dommen slik det passer dem best, og at dommen dermed ikke får noen politisk relevans i noen retning.

Høstmælingen tror imidlertid dette ikke nødvendigvis vil skje. Han ser ikke bort fra at en indirekte kritikk av det reviderte KRL-faget kan føre til at det norske rettsvesenet innarbeider en ny forståelse av menneskerettighetenes betydning, og at departementet velger å gjøre ytterligere endringer av faget for å imøtekomme dommen.

– Hvis ikke har HEF og andre KRL-kritikere en sjanse til å melde også det reviderte faget inn for dom-

pektiv, hvor for eksempel Tyrkias og Frankrikes skarpe skille mellom stat og kirke spiller inn, sammen med for eksempel tendenser til nasjonalistisk-religiøs undervisning i Russland.

Men det kan også være at domstolen ønsker å ta en prinsipiell vurdering av forholdet til FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter, for eksempel ved å ta avstand til den avgjørelsen som falt i FNs menneskerettighetskomité i 2004. Da vil foreldrene og HEF tape saken, sier Høstmælingen.

– Det kan også være at domstolen ønsker å fravike egen tidligere praksis. Siden dette kan brukes både for å forsvare og for å kritisere faget, kan dette slå begge veier, poengterer Høstmælingen.

«Hvis domstolen kommer med direkte eller indirekte kritikk av formålsparagrafen, vil jo dette være en klar pekepinn for det statlige utvalget som nå jobber med denne saken.»

Advokat Lorentz Stavrum

stolen. Og da får vi en sak som forholder seg til faget slik det er i dag, sier Høstmælingen. Han poengterer at vissheten om dette kan være nok til at norske myndigheter velger å etterleve også en indirekte kritikk.

– DETTE ER HELT ÅPENT

Men hvordan vil dette gå? Blir KRL-faget felt eller ikke?

– Det er veldig vanskelig å spå. Det som har skjedd så langt i saken, kan tolkes i alle retninger, mener Høstmælingen.

– Begrunnelsen for å overføre saken til storkammer, er at den enten «reiser et alvorlig spørsmål angående tolkningen av konvensjonen» eller at «avgjørelsen av et spørsmål i kammeret kan få et resultat som er uforenlig med en tidligere dom avsagt av domstolen», som det heter i menneskerettighetskonvensjonens artikkel 30.

Det kan bety at domstolen ser dette faget i et større europeisk pers-

– I sum betyr dette at saken er helt åpen, slår han fast, og advarer mot basante spekulasjoner i noen som helst retning.

– KAN BLI RELEVANT UANSETT

Foreldrenes advokat og sakfører, Lorentz Stavrum, vil nødig spå noe om utfallet, og vil heller ikke gi seg ut på å tolke noe av det som har skjedd i en eller annen retning.

Derimot vil han gjerne poengtere at en fellende dom i Strasbourg godt kan få konsekvenser for Norge selv om dommen ikke tar hensyn til dagens reviderte KRL-fag. En dom som ikke tar hensyn til det reviderte faget, vil altså ikke automatisk være «utdatert», slik Stavrum ser det.

Han understreker at dommens politiske relevans i Norge helt og holdent er avhengig av hva dommen kritiserer av konkrete forhold.

– Hvis dommen kritiserer ting som ikke ble korrigert i 2005, etter FN-utta-

lelsen, så vil jo dommen ha relevans også for dagens KRL-fag, sier han, selv om den ikke kommenterer dagens KRL-fag spesielt.

Som eksempel nevner Stavrum den kristne formålsparagrafen i skole og barnehage.

– Hvis domstolen kommer med direkte eller indirekte kritikk av formålsparagrafen, vil jo dette være en klar pekepinn for det statlige utvalget som nå jobber med denne saken, og for den påfølgende regjerings- og stortingsbehandlingen.

– Vil det være en så sterk pekepinn at utvalget bare kan avvikes, fordi saken i realiteten er avgjort av en overnasjonal myndighet?

– Nei, jeg vil ikke si det så sterkt, men det vil utvilsomt være en kraftig pekepinn. Og jeg synes heller ikke det vil være særlig overraskende om domstolen retter en slik kritikk mot formålsparagrafen, spår Stavrum.

Han presiserer ellers at FN-komiteens klare og enstemmige kritikk fra 2004 står helt og holdent på egne ben – uavhengig av hva domstolen i Strasbourg måtte konkludere med i spørsmålet om det også har funnet sted en krenkelse av Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

– Det er viktig å presisere at den saken vi skal ha i Strasbourg nå i desember ikke på noen måte må ses som en slags «ankebehandling» av FN-komiteens uttalelse, understreker han.

Tidligere publisert på *Fritanke.no*

Advokat Lorentz Stavrum mener en fellende dom godt kan få konsekvenser selv om dommen ikke tar hensyn til dagens reviderte KRL-fag. Foto: Arnfinn Pettersen

Alle mennesker har mange identiteter

– Det er helt feil at barn skal flagge sin religion i barnehagen eller på skolen fordi vi er i et flerkulturelt samfunn, sier religionshistoriker Sissel Østberg.

Tekst: Karen Anne Okstad

Prest og forfatter Eyvind Skeie mener døpte norske barn må læres å si «Ja, jeg er kristen». Skeie, som arbeider med Trosopplæringsreformen i Den norske kirke, ga overfor avisen Vårt Land nylig uttrykk for at han synes det er nødvendig å gi vanlige folk språklige uttrykk for egen tro og identitet.

– De fleste norske kvinner og menn har plassert seg i et religionens ingenmannsland, et land som ikke finnes fordi det er en illusjon. Dette fører til at døpte norske barn i sitt møte med den flerreligiøse norske samtiden, er identitetsløse. Ingen har lært dem å si om seg selv at de er kristne. De lever, som sine foreldre, i et religiøst «ingenting», konstaterer han.

Trenger foreldre som har døpt barna sine hjelp av prester som Eyvind Skeie til å bli «bevisste sin tilhørighet i en kristen, kulturell og historisk tradisjon» slik at de kan si: «Ja, jeg er kristen» og hjelpe barna sine til det samme?

– BARN ER IKKE OPPTATT AV RELIGION

– Min egen og andres forskning viser at barn ikke er så opptatt av religion. De tar religionen for gitt som en del av familiens praksis, som en del av familiens livsverden. De er mer opptatt av hva de andre barna heter og hvor lekekameraten kommer fra. Selve religionen er ikke så viktig for dem, sier førsteamanuensis og dekan ved Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Oslo, Sissel Østberg.

– Det er helt feil at barn skal flagge sine religioner i barnehagen eller på skolen fordi vi er i et flerkulturelt samfunn. Barna må få være opptatt av hva barn er opptatt av. Man kan gå inn og forklare hvorfor noen feirer en type høytid og andre feirer en annen type høytid, og at det er forskjeller, men barna har verken interesse eller forutsetning for å plassere de andre barna etter hvilken religion de tilhører, sier Østberg, som blant annet har skrevet bok om hvordan det er å være ung muslim i Norge.

– For de religiøse er det nok viktig å lære sine barn å uttrykke sin religiøse identitet. Og dersom man lever i et sekulært samfunn, kan det være viktig å uttrykke religiøs identitet til andre, enn hvis man lever i et mer religiøst samfunn. Hvis man var den eneste med et humanetisk syn i et bedehusmiljø eller i et muslimsk miljø, vil det kanskje være naturlig at man lærte

barna å si: «jeg er humanetiker». Men jeg er personlig ikke opptatt av at vi må sette en merkelapp på oss. I svært mange sosiale kontekster er dette slett ikke nødvendig.

FLERTYDIGE IDENTITETER

Østberg mener det er flere grunner til at muslimer har lettere for å si: «ja, jeg er muslim» enn tilsvarende for kristne nordmenn å si: «ja, jeg er kristen».

– I en minoritetssituasjon identifiserer man seg lettere med den religiøse identiteten som den overordnede identitet. Når man som muslim sier: «Jeg er muslim», og vedkommende mener at det er overordnet andre identiteter, som «ungdom», «norsk» og «skater», så behøver ikke det nødvendigvis å bety at personen er praktiserende muslim. Men

er enig med Østberg i at det er viktig å ikke overdrive religiøs identitet i forhold til andre identiteter. Han tror imidlertid at økt flerreligiøsitet i samfunnet automatisk fører til at egen religiøs identitet blir mer påtrengende.

– I et flerreligiøst samfunn blir religiøse identiteter mer tydelige. Men det betyr ikke at kirken bør være en pådriver for å få barn og voksne til å fremme religiøse identiteter. Dette er noe som utvikler seg naturlig, sier Jacobsen, som mener at man skal være forsiktig med å gjøre religiøs identitet til noe endimensjonalt eller altoppslukende.

– I skolens litteraturfag og historie-fag undervises det i europeisk litteratur og historie, mens man i KRL-faget underviser i alle verdens religioner.

«Når religiøs identitet blir framstilt som enerådende, er det en farlig vei å gå.»

Professor i religionsvitenskap, Knut Axel Jacobsen

hvis en kristen sier «jeg er kristen», og det er overordnet andre identiteter, så vil vi i en norsk kontekst oppfatte at vi har med en sterkt troende person å gjøre, sier Østberg, som påpeker at sterkt troende mennesker har lett for å mene at den religiøse identiteten alltid er overordnet.

– I min forskning går det fram at det er plurale identiteter også blant muslimer. Så selv om en ungdom sier: «ja, jeg er muslim», betyr ikke det at hun eller han er mindre norsk eller mindre interessert i hip-hop-musikk, det kan tenkes at hennes eller hans forhold til hip-hop er vel så viktig som det religiøse perspektivet.

ENDIMENSJONAL IDENTITET FARLIG

Professor i religionsvitenskap ved Universitetet i Bergen, Knut Axel Jacobsen,

Det kan gi signal om at samfunnet synes religion er det viktigste for identiteten. Når religiøs identitet blir framstilt som enerådende, er det en farlig vei å gå, sier Jacobsen og påpeker at det er svært viktig for et samfunn å ikke organisere seg på grunnlag av endimensjonale identiteter.

– Hvis man har særlige skoler for egne trossamfunn, da sier man at religiøs identitet er den viktigste identitetsbæreren, det er veldig uheldig for samfunnet, slik jeg ser det.

– *Hvorfor har muslimer lettere for å fronte at de nettopp er muslimer, mens kristne er mer beskjedne?*

– Jeg mener det er et medieskapt fenomen at islamsk identitet synes å framstå mer tydelig enn den kristne identiteten. Media er med på å fremme en endimensjonal muslimsk identitet,

mens mange kristne eller personer med en nedarvet kristen identitet blir framstilt med veldig mange andre identiteter som står foran den kristne identiteten.

ARVER RELIGIØS IDENTITET

Religionshistorikeren påpeker at vi lever i en ny tid i Norge som kan være uvant for noen.

– Vi må nå venne oss til at det er flere likeverdige religioner her i landet. Dette får også konsekvenser for religiøs sannhet. Mange mennesker i verden befinner seg i pluralistiske religiøse kulturer og er vant til å leve side om side med andre religioner. I vårt kristne samfunn har det flerreligiøse ofte handlet om å sende misjonærer til andre steder i verden for å fortelle at den kristne religion er den eneste sanne. Her har den kristne kulturen en utfordring. Samfunnet forventer en kulturell endring her, sier Jacobsen. Han minner om at de fleste som flytter til Norge tar med seg sin egen religion i bagasjen, og neste generasjon beholder denne identiteten.

– Identitet arves. De fleste tilhører den religionen foreldrene hører til. I Norge tenker man på religion som et sett med meninger, men religion er like ofte bare en identitet. Man tilhører den religiøse gruppen man er født innenfor. For mange kan den forsvinne litt i bakgrunnen, men reaktualiseres når de møter personer fra andre religioner.

– *Hva med et barns rett til å vokse opp i et miljø der det får utvikle egne meninger og egen kritisk refleksjon, samt valgmulighet når det gjelder livssyn?*

– Det er jo ikke noen motsetning her. Det er en feil måte å tenke religion på. De fleste velger aldri religion, de arver den, uten at det hemmer at de utvikler egne meninger og kritisk refleksjon. Egne meninger og kritisk refleksjon lar seg lett forene med en nedarvet religions identitet, på samme måte som med en nedarvet humanetisk identitet. Dette kommer fram i et flerreligiøst samfunn der mange folks religiøse identitet ikke nødvendigvis er knyttet til en intolerant tro, det er en arvet identitet som man ikke nødvendigvis har et fundamentalistisk eller et fanatisk forhold til. Alle mennesker har mange identiteter. Også i flerreligiøse samfunn smelter religiøs identitet sammen med andre identiteter.

Identitetsløs i Ingenmannsland?

Er døpte Ingrid Henriksen (5) identitetsløs i møte med det nye flerkulturelle Norge, siden ingen har lært henne å si «ja, jeg er kristen»?

**Tekst: Karen Anne Okstad
Foto: Nadia Frantsen**

Ingrid Henriksen er 5 år og går i Tegelverket Barnehage i Trondheim. Hun er døpt og skal begynne på skolen neste høst.

– Jeg føler ikke behov for å lære Ingrid å erklære at hun er kristen, sier mamma Randi Henriksen.

– Når Ingrid blir større og skjønner hva det vil si å være kristen, må hun få velge helt selv om hun synes hun er kristen eller ikke. Det er ikke noe vi vil pushe fram, sier Randi. Hun har sammen med faren, Torkel Henriksen, valgt å døpe sine tre barn. Ikke fordi de nødvendigvis vil at barna skal være eller bli kristne, men fordi de vil

at barna skal høre til den kristne kulturtradisjonen, og for at de senere skal få et lettere valg.

– Vi har døpt barna fordi de lettere skal kunne ta et valg når de kommer i konfirmasjonsalderen. Da kan de enten melde seg ut av kirka hvis de vil det, eller de kan slippe å la seg døpe hvis de vil fortsette å høre til kirka, sier Randi. Hun svarer ja på spørsmålet om hun er kristen, men hun tilhører ikke noen menighet. Hun kaller seg passiv

kristen og føler tilhørighet til Den norske kirka.

– Det er viktigere for meg at Ingrid har de viktige og riktige holdningene enn at hun skal uttale at hun er kristen. Hun må heller vise at hun er kristen i praksis, sier Randi som synes førskolebarn og barn på barneskolen er for små til å forstå hva det vil si å være kristen.

– Jeg føler ikke behov for å lære Ingrid å erklære at hun er kristen, sier mamma Randi Henriksen, sammen med Ingrid (5) og lillebror.

– Godtar dere statsstøtte til intoleranse?

Human-Etisk Forbund er en av svært få humanistorganisasjoner som samarbeider systematisk med trossamfunn. Dette er kontroversielt blant utenlandske humanister, og det fikk HEFs representanter høre under en konferanse i Stockholm i november.

Tekst og foto: Even Gran

Tidligere president i IHEU, Roy Brown, legger fram en sekulære visjon for EU og Europa, hvor målet er å forhindre at EU får en kristen formålsparagraf.

Representanter fra hele Nord-Europa; Storbritannia, Nederland, Belgia, Tyskland, Polen, de baltiske landene, Russland og de nordiske landene møttes til humanistkonferanse i Stockholm i begynnelsen av november. Norge er en stormakt på slike internasjonale konferanser. Human-Etisk Forbund (HEF) er med sine nær 70.000 medlemmer verdens desidert største humanistorganisasjon. Den norske delegasjonen på konferansen i Stockholm var også den største, noe som igjen førte til at forholdene i Norge fikk mye oppmerksomhet.

Da Bente Sandvig, fagsjef i HEF, innledet om forholdene i Norge, vakte det allmenn bestyrtelse. Den samlede norske pakken med obligatorisk kristendomsfag i skolen, kristen formålsparagraf i skole og barnehage, grunnlovsfestet statsreligion og statskirke, var det få som kunne måle seg med.

– Det er ufattelig at Norge, som oppfattes som et foregangsland for menneskerettigheter og humanitær bistand, kan videreføre slike antikvariske ordninger, var omkvedet.

– STØTTER DERE INTOLERANSE?

Norge er unik på mer enn en måte. HEF er også den eneste humanistorganisasjonen i verden som mottar generell driftsstøtte fra staten, og en av svært få som samarbeider systematisk med andre tros- og livssynsorganisasjoner (gjennom Samarbeidsrådet for tros- og livssynsamfunn). Dette er kontroversielt blant utenlandske humanister.

Tidligere generalsekretær i IHEU, Babu Gogineni fra India, er en av de som er kritisk til HEFs linje på denne fronten. Gogineni sa at religion først og fremst bør bekjempes, og at HEF risikerer å bli bundet i sin religions- og samfunnskritikk når man mottar penger på denne måten.

– Hvordan kan HEF gå inn for en modell som gjør at staten overfører penger til ytterliggående religiøse samfunn? Det må de jo akseptere hvis de selv skal få penger. Dette er direkte statlig støtte til intoleranse og undertrykking. Hvordan kan norske humanister godta noe slikt? Og hvordan kan dere samarbeide med folk som kjemper mot alt det humanismen står for?

Jeg skjønner det ikke, sa Babu Gogineni til Fri tanke i en av kaffepausene.

Flere i den norske delegasjonen var uenige med Gogineni i dette:

– En sekulær stat er ikke det samme som et religionsfritt samfunn. Vi kan ikke ha noen ambisjoner om å utrydde religion. Det er fåfengt og heller ikke ønskelig. Et aktivt, pluralistisk organisasjonsliv både i og utenfor tros- og livssynssektoren er positivt for et samfunn og bør støttes. En sekulær stat er ikke det samme som en religionsfri stat. Sekularisme handler om at staten skal være nøytral og behandle den religiøse pluralismen på en rettferdig, ikke-partisk måte, var meldingen fra flere i den norske delegasjonen.

Andrzej Dominiczak fra Polen tok tak i dette i den avsluttende debatten på konferansen:

– Hvis du skal ha en stat som tar stilling til fordel for menneskerettighetene, som jeg antar at alle er enig i, så har man allerede tatt stilling mot mange typer religiøs praksis. Da blir det en illusjon å snakke om en «nøytral stat», slik nordmennene gjør, mente han.

KJEMPE MOT RELIGIØSE SKOLER?

Tidligere generalsekretær i HEF, Lars Gule, understreket på seminaret som handlet om skolepolitikk, at KRL-faget trolig blir endret hvis HEFs syn vinner gjennom i Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg den 6. desember.

– Utdanningsminister Djupedal har som stortingsrepresentant kjempet trofast mot KRL-faget helt siden det ble dannet i 1997. Hvis vi vinner i Strasbourg får han det kruttet han trenger for å gjøre noe med saken, spådde Gule.

En annen viktig prinsipiell diskusjon som var oppe på konferansen, var hva humanister skal mene om private, religiøse skoler. Da Lars Gule var generalsekretær i HEF var han svært tydelig på dette, og han ble også sentral i denne diskusjonen på konferansen.

– Foreldrenes rett til å velge hva som er best for sine barn, sikrer deres rett til å sende barna sine til religiøse skoler. Derfor kan ikke humanister være motstandere av retten til å opprette private, religiøse skoler, slo han fast.

Mange på konferansen hadde tungt for å svelge dette. Flere mente at menneskerettighetenes barnekonvensjon burde kunne brukes til å sikre barn mot religiøs indoktrinering i lukkede religiøse privatskoler.

MÅ FØLGE MENNESKERETTIGHETENE

Dette ble imøtegått av flere fra den norske delegasjonen.

– Vi humanister bør gjøre så godt vi kan for å få fellesskolen sekulær og konfesjonsfri, slik at alle kan føle seg hjemme. Det er vi alle enige om. Problemet er bare hva vi skal gjøre med de foreldrene som likevel ikke ønsker en slik skole for sine barn. Skal vi nekte dem den retten de har ifølge menneskerettighetene? spurte Bente Sandvig i ett av sine innlegg på konferansens skoleseminar.

– Det vi humanister ser som «nøytralt», blir sett på som indoktrinering av andre. Synet på hva som er «nøytralt» er avhengig av hvilket livssyn man har. Her er det altså ingen «felles grunn». Det kan ikke være andre enn foreldrene som kan bestemme dette, supplerte Lars Gule.

Dette provoserte Nahid Riazi fra Danmark.

– Vi bør ikke sende barn på hjernevask skoler. Det er overgrep. Samfunnet bør beskytte barn mot slike overgrep. Det handler om barns rettigheter, ikke om voksnes religionsfrihet og forelderrett, sa hun.

Som svar på dette sa Gule at samfunnet selvsagt må sette opp grenser for hva man kan tillate. Han mente at grensa bør gå ved undertrykking og lovbrudd.

– Men da ligger bevisbyrden på den som påstår at noen undertrykkes eller bryter loven, understreket han. Slik er rettsstaten, sa han.

Gule poengterte videre at man må akseptere at frihet kommer med en pris. Når man gir mennesker frihet, må man finne seg i at de noen ganger bruker den til ting man ikke liker.

I debatten rundt dette ble flere løsninger nevnt. Noen mente at det beste var om man hadde en felles,

obligatorisk skole for alle, men satte av en fast tid til religionsundervisning som foreldrene kunne styre innholdet i. Andre mente at religiøse privatskoler ikke bør forbyes, men at staten ikke skulle bruke penger på dem.

ØNSKER SEG EN «EUTANASIST»

Human-Etisk Forbund er internt uenig om eutanasi, og har ennå ikke tatt stilling til dette. Internasjonalt er imidlertid enigheten større. I konferansebolken som tok for seg saken, var det ingen som hadde vesentlige innvendinger mot aktiv dødshjelp.

Rob Jonquiere fra Nederland, samt Barbro Westerholm og Georg Klein fra Sverige, argumenterte alle for at aktiv dødshjelp bør legaliseres.

Klein, en kjent kreftforsker og humanist i Sverige, mente rett og slett at det burde være et telefonnummer man bare kunne ringe den dagen man vil dø.

– På samme måte som man kan ringe til en rørlegger eller snekker, vil jeg ha muligheten til å ringe til en eutanasist, sa Klein.

– Det blir litt for enkelt, mente Jonquiere. Han mente at det må ligge en faglig, medisinsk vurdering til grunn. Denne skal ikke være i noen tvil om at man har en uheldelig lidelse som man vil dø av, sa han.

Problemet med at økonomiske hensyn kan føre til et press for å gjennomføre aktiv dødshjelp, ble også diskutert. Panelet anerkjente dette som en fare, men med den faglige kontrollen man har på dette i Nederland, et av de få landene i Europa som tillater eutanasi, er ikke dette noe problem, ifølge Jonquiere.

BEKJEMPE ISLAMISTENE

Det brennbare temaet om hvordan vesten bør forholde seg til islam ble også grundig diskutert. Siden dette ikke er en problemstilling som bare humanister er opptatt av, utviklet diskusjonen seg stort sett langs de samme linjene som vi kjenner fra vår hjemlige islam-debatt.

Marvin F. Zayed fra Canada representerte det ene ytterpunktet.

– Islam har ikke endret seg på 1000 år. Den islamske teologien gjør at religionen ikke kan moderniseres. Den må bare bekjempes, mente han.

Zayed, som selv har jødisk mor og palestinsk far, la ikke noe i mellom.

– De mest hatefulle skriftene som noen ganger er skrevet, er det som står om jødene i Koranen. De skal utryddes og termineres. Det er helt uakseptabelt, slo han fast.

Tidligere president i IHEU, Roy Brown, anla en mer nyansert tone:

– Vi må ikke blande sammen legitim kritikk av islamsk fundamentalisme med islamofobi. Dette er to helt forskjellige ting, mente han.

Brown beskrev den ytterliggående islamismen som en katastrofe for muslimer, og understreket at humanister ikke bør bidra til at islamister får snakke «på vegne av alle muslimer». Ingen muslimer har valgt disse fanatikerne til å snakke på deres vegne, poengterte han.

Brown beskrev karikaturstriden som et eksempel på hvordan islamister tar eierskap over hele den islamske verden. Hele opprøret ble iscenesatt av islamister, sa han og understreket at kunsten må være å bekjempe islamismen, uten samtidig å gi slipp på de sekulære, liberale verdiene.

Tidligere publisert på Fritanke.no

The First Baltic Humanist Conference

«The First Baltic Humanist Conference» var det offisielle navnet på humanistkonferansen i Stockholm 10.-12. november. Tanken var opprinnelig å knytte bånd mellom humanistorganisasjonene i Norden, og de baltiske landene. Men etter hvert vokste konferansen seg større, til slutt med besøkende humanister fra minst 18 land.

Noen av de temaene som ble tatt opp var eutanasi, stat/kirke, Muhammed-karikaturene, Vestens forhold til islam og sekularismens kår i en tid med voksende religiøs fundamentalisme.

Sagt på konferansen:

– Hvordan kan HEF gå inn for en modell som gjør at staten overfører penger til ytterliggående religiøse samfunn? Det må de jo akseptere hvis de selv skal få penger.

Babu Gogineni, tidligere generalsekretær i IHEU, India

– Islam har ikke endret seg på 1000 år. Den islamske teologien gjør at religionen ikke kan moderniseres.

Marvin F. Zayed, Canada

– Vi bør ikke sende barn på hjernevask skoler. Det er overgrep. Samfunnet bør beskytte barn mot slike overgrep.

Nahid Riazi, Danmark

– På samme måte som man kan ringe til en rørlegger eller snekker, vil jeg ha muligheten til å ringe til en «eutanasist».

Georg Klein, kreftforsker, Sverige

En religion for den nye tid – konspirasjonsteorier om

11. september

ENIGHET: WTC-byggene falt ikke sammen som følge av flykræsjet, det er en av få ting alle de alternative teoriene om 11. september enes om. Foto: Scanpix

Hvor merkelig det enn virker, synes vi å finne trøst i ideen om at store, onde krefter står bak katastrofale begivenheter. Sannhetsbevegelsen for 11. september inkluderer et bredt spekter av alternative teorier som kretser omkring slike ideer. De enes om dette: den offisielle versjonen er løgn.

Tekst: Jan Haugland

Om morgenen den 11. september 2001 tok fire passasjerfly av fra flyplasser i det østlige USA. Flyene blir kort etter beordret til militære flyplasser, og alle passasjerene blir ført ombord i ett av dem, United Airlines Flight 93.

Samtidig blir to andre fly klargjort, utstyrt med fjernkontroll, og disse blir styrt inn i tvillingtårnene i World Trade Center i New York. Samtidig blir Pentagon truffet av en krysserrakett. De uvitende passasjerene på et nå fullt UA Flight 93 er totalt avskåret fra omverdenen. Hemmelige agenter, ved hjelp av avansert stemmeforvringsteknologi, foretar en rekke telefonsamtaler til familiemedlemmer av de opprinnelige passasjerene og overbeviser dem om at det virkelig er deres kjære de snakker med. De beskriver en dramatisk kamp med flykaprere om kontroll over flyet, som kulminerer i at det krasjer på et jorde i Pennsylvania. I virkeligheten er det et fly fra det amerikanske luftforsvaret, for anledningen malt hvitt, som skyter ned flyet og dermed myrder alle passasjerene.

De hemmelige agentene bruker sprengstoff, på forhånd plassert i tvillingtårnene og et nærliggende bygg, WTC 7, til å implodere bygningene som ved en kontrollert nedrivning, og dreper ytterligere omkring 2.000 mennesker.

En hemmelig kabal innen den amerikanske regjeringen, med forbindelser til det israelske Mossad, brukte denne forbrytelsen, som de beskyldte en gruppe fanatiske arabiske terrorister å stå bak, som unnskyldning til å forandre USA til et fascistisk diktatur, og de starter kriger i Afghanistan og Irak for å oppnå sine målsetninger om verdensherredømme.

Det er sannsynligvis ikke slik du husker 11. september 2001.

Men skal vi tro en stadig voksende og aggressiv gruppe som kaller seg Sannhetsbevegelsen for 11. september, var det noe slikt som skjedde for omkring fem år siden. Den offisielle historien, hevder de, er en grov løgn.

Den ovenstående teorien fremholdes av blant andre professor A. K. Dewdney, som underviste i IT ved University of Western Ontario, Canada. Han er en av de få som i det minste har en fullstendig hypotese om begivenhetene den 11. september. Andre prominente medlemmer av bevegelsen foretrekker å «stille spørsmål», som de sier, ved detaljer i den offisielle versjonen, men uten å binde seg til en av de utallige variantene av konspirasjonsteorier som den 11. september har inspirert.

SMÅMYNTER OG BRUNGRUMS

Den unge amatørfilmskaperen Dylan Avery, har sammen med noen venner produsert den kanskje mest berømte internettfilm noen gang, *Loose Change*, som skal ha vært lastet ned 10 millioner ganger i 2006. «Stille spørsmål, krev svar!» sier ungdommene bak filmen, etter å ha presentert en rekke angivelig uforklarlige problemer med den offisielle forklaringen. Også Avery mener at Pentagon ikke ble truffet av noe

passasjerfly, og, i likhet med nesten alle i denne alternative bevegelsen, at tvillingtårnene styrtet sammen som et resultat av en kontrollert nedrivning (engelsk: controlled demolition).

Stort mer er ikke konspirasjonsteoretikerne enig om. En annen ledende skikkelse, Jim Hoffman, har plassert en advarsel på sin webside om at den ikke støtter «ingen fly»-påstander, og indikerer i noen artikler at de mest ekstreme teoriene, for eksempel at det ikke var noe fly som traff Pentagon, for ikke å snakke om påstandene om at World Trade Center ble ødelagt med et strålevåpen fra verdensrommet, i virkeligheten er desinformasjon plantet av myndighetene i den hensikt å diskreditere den alternative bevegelsen. Med andre ord, noen av konspiratorikerne er selv med i konspirasjonen.

Å fullt ut beskrive den store variasjonen i konspirasjonsteorier om den 11. september vil kreve et klassifiseringsarbeid som ville gjort biologen Linnaeus svimmel.

Å fullt ut beskrive den store variasjonen i konspirasjonsteorier om den 11. september vil kreve et klassifiseringsarbeid som ville gjort biologen Linnaeus svimmel. Innenfor bevegelsen skiller man først og fremst mellom LIHOP (*Let it happen on purpose*) og MIHOP (*made it happen on purpose*), hvorav de første kun beskylder Bush-administrasjonen for å kjenne til terroristangrepene på forhånd og bevisst legge forsvaret flat slik at katastrofen inntraff. MIHOP, derimot, mener hele angrepet ble planlagt, organisert og gjennomført av elementer innenfor Bush-regjeringen, med eller uten kjennskap fra presidenten selv.

Innenfor denne gruppen finner vi altså «planers», som tror at fly traff World Trade Center og kanskje også Pentagon, og «no-planers» som tror det overhodet ikke var noen passasjerfly involvert. På samme måte mener noen, som det ble påstått i den første versjonen av *Loose Change*, at flyet som styrtet i Pennsylvania ble skutt ned, mens andre, med støtte i versjon to av samme film, hevder at flyet landet uskadd i Cleveland, Ohio.

En annen klassifikasjon av disse konspirasjonsteoriene, langt mer illevarslende, er skillet mellom dem som beskylder jøder for angrepet, ofte de samme gruppene som benekter Holocaust, og dem som tar skarpt avstand fra de høyreekstremer i den såkalte «Sannhets»-bevegelsen. De fleste 9/11-konspiratorikerne er klar over hvor ødeleggende denne assosiasjonen er, men det hindrer dem ikke i å aktivt bruke materiale fra tvilsomt hold. *Loose Change*, for eksempel, baserer mye av materialet på artikler i *American Free Press*, en fascistisk publikasjon.

De aller fleste i bevegelsen er svært smigret over at Dr Steven Jones, en professor i fysikk, støtter mange av deres teorier. Jones er ellers en av de ytterst få i bevegelsen med bakgrunn fra realfag, men hans karriere ved Brigham Young-universitetet tok slutt etter at han beskyldte Paul Wolfowitz og Richard Perle, to jødiske nykonservative, for å stå bak 11. september, sammen med et «internasjonalt bankkartell», en terminologi alle med kjennskap til nynazistisk propaganda gjenkjenner som en vanlig omskriving for jøder. Jones henviser også til arbeider av holocaustbenekteren Rick Rajter i sine tekster, men har siden benektet anti-semittiske sympatier.

En av de tidligste kjente konspirasjonsteoriene om 11. september er faktisk påstanden om at 4.000 jøder som jobbet i World Trade Center ble advart av israelsk etterretning mot å gå på jobb den dagen. Den opprinnelige kilden til denne påstanden var Hizbollahs TV-stasjon Al-Manar, så tidlig som 17. september 2001, og den ble kjent i Vesten via det russiske Pravda.

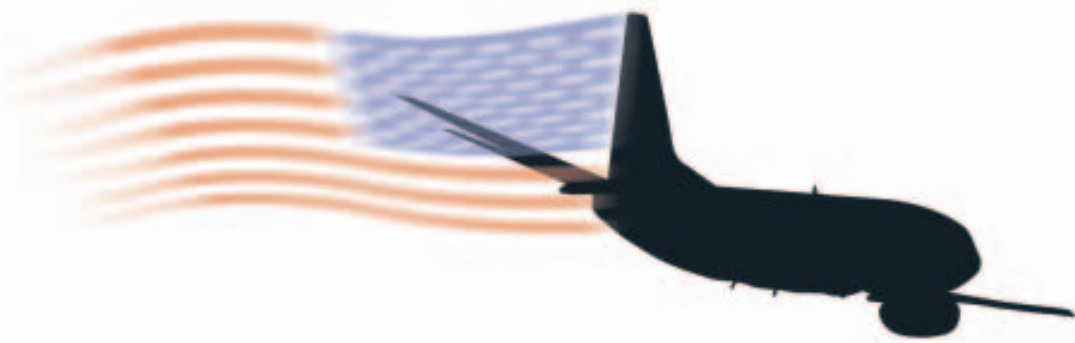
Siden den gang har antallet websider som promoterer varianter av konspirasjonsteorier om 11. september vokst eksplisivt, og ifølge meningsmålinger mistenker så mange som en tredjedel av alle amerikanere nå sin egen regjering for å stå bak eller i det minste tillate terroristangrepene å finne sted.

DE VANLIGE MISTENKTE

Hvem er disse som benekter at Osama Bin Laden og al-Qaeda sto bak terrorangrepet på USA? Mange av de mest synlige agitatorene, som radiovert Alex Jones, er kjent for å promotere en lang rekke forskjellige konspirasjonsteorier. Andre, som teolog og filosof David Ray Griffin og IT-ingeniør David Hoffman, er ikke kjent for å promotere andre konspirasjonsteorier eller ekstreme politiske standpunkt, og tar avstand fra anti-semittiske utsagn og de mer esoteriske teoriene.

Ingeniør Dr Judy Wood og Dr Steven Jones er av de få konspirasjonsteoretikerne som kan vise til noenlunde relevante akademiske titler. Sammen med andre akademikere har de dannet en gruppe kalt *Scholars for 9/11 Truth*. Deres artikler blir ikke akseptert av fagfelle-vurderte vitenskapelige eller ingeniørfaglige tidskrifter, men får meget god mottagelse på konspirasjons-websider. De har derfor startet *Journal of 9/11 Studies*, i virkeligheten kun et nettsted, hvor de kan gjøre fagfelle-vurderingen litt mer vennligsinnet.

Det er imidlertid tegn på at «forsker»-gruppen er

i ferd med å bryte sammen under vekten av de radikalt forskjellige meningene medlemmene har. Det eneste de er enig om er hva som *ikke* skjedde, nemlig hva den offisielle versjon forteller. Dr Judy Wood har nylig angrepet Dr Jones for å godta at passasjerfly var involvert, og for å undergrave bevegelsen ved å tidvis ikke være enig i at eksplosiver sprengte tvillingtårnene. Dr Wood mener ellers at World Trade Center ble ødelagt av et Star Wars-lignende strålevåpen.

Rick Rajter (holocaustbenekteren som er nevnt tidligere), har også, sammen med økonomen Morgan Reynolds, brutt med Dr Jones' tidsskrift. De tilhører «ingen-fly»-fraksjonen, og ble fornærmet når en av deres artikler ble avvist.

MADE IN THE U.S.A.

I USA har konspirasjonsteorier vært en understrøm av den politiske virkelighet i mange tiår. Kanskje det mest kjente eksempelet er drapet på president John F. Kennedy i 1963, hvor noen av de mest ekstreme konspirasjonsteoriene ble promotert av Oliver Stones storfilm *JFK* (1991). Det finnes dem som hevder at månelandingen i 1969 i virkeligheten var en svindel iscenesatt i et filmstudio, men det er stort sett trau-

matiske begivenheter som inspirerer slike teorier. Den dødelige utgangen på beleiringen av en religiøs sekt i Waco, Texas i 1993, Oklahoma City-bombingen i 1995 og TWA Flight 800, som styrtet i Atlanterhavet like før Atlanta-OL begynte i 1996, ble alle opphav til forskjellige alternative teorier, fremsatt med stor overbevisning av mennesker som hevder at de føderale myndigheter har noe å skjule.

Den amerikanske forfatteren Lev Grossman har karakterisert 9-11-konspirasjonsteoriene som å være en noe merkelig «amerikansk form for nasjonal sorg». Asbjørn Dyrendal, religionshistoriker ved NTNU og ekspert på konspirasjonsteorier, nevner også den myndighetsskepsis som har preget amerikansk politikk fra begynnelsen av landets historie, både på høyre- og venstresiden.

– Det handler også om en forhistorie med mye smågrums. Denne er blitt forstørret opp av en kon-

spiratorisk folklore som støtter opp under ideologi og myndighetsskepsis, forteller han.

Dyrendal peker på at gjennomslaget for slike teorier er klart størst hos dem som ellers tror på alle slags konspirasjonsteorier – og de er nesten uten unntak sterkt myndighetsskeptiske uansett politisk farge, og uansett hva slags president man har. Noe gjennomgangen av de ledende skikkelsene innenfor 9-11-konspirasjonsbevegelsen ovenfor synes å støtte.

Men alle amerikanske fenomener synes før eller siden å komme til Norge, og i år ble konspirasjonsteoriene omkring 11. september for alvor introdusert her til lands.

I juli 2006 trykket den norske utgaven av *Le Monde diplomatique* en artikkel om 11. september skrevet av Kim Bredesen. Artikkelen tok ikke direkte side, men presenterte noen av de mest kjente påstandene uten motargumenter, og en del mildt sagt omstridte påstander ble presentert som fakta. Kort tid senere ble det stor oppmerksomhet rundt imam Hafiz Mehboob-ur-Rehman og andre muslimske ledere i Norge som uttrykte tvil om hvorvidt muslimer sto bak angrepene, og at al-Qaeda i det hele tatt eksisterte. Statsråd Bjarne Håkon Hanssen var blant dem som tok skarpt avstand fra beskyldningene.

Sosialantropolog Emil Andre Røyrvik, derimot, tok imamene i forsvar, og i en lengre artikkel i web-utgaven av *Samtiden* kunne et norsk publikum lese mange argumenter for at Bush-regjeringen selv sto bak angrepene 11. september. Senere trykket Dagbladet en kortere versjon av Røyrviks påstander. En rekke skribenter, som redaktør for *Forskning.no* Erik Tunstad og også undertegnede, imøtegikk påstandene Røyrvik hadde satt fram. Hvis vi skal dømme etter de engasjerte leserkommentarene til Dagbladets artikler, er det mange som sympatiserer med disse konspirasjonsteoriene.

Ifølge terrorforsker Anders G. Romarheim ligger det mye anti-amerikanisme, både på «den ekstreme venstresiden» og i den arabiske verden, bak aksepten av disse konspirasjonsteoriene. En tidligere, mildere form av de samme teoriene ble fremsatt i Michael Moores film *Fahrenheit 9/11* (2004), som synes å påstå at terrorangrepet i det minste ble tillatt av Bush-regjeringen for å muliggjøre en gassrørledning gjennom Afghanistan. Filmen ble ganske ukritisk mottatt her i Norge. Norske medier har ikke bare vært meget kritisk til den amerikanske regjeringen, den har til tider synes ganske besatt av president George W. Bush. I løpet av 2005 ble han omtalt i hele 22.260 artikler i norske medier, kun slått av vår tidligere statsminister Bondevik og nåværende statsminister Stoltenberg.

Norge har lenge hatt en ganske ensartet mediekultur, mens alternative meninger og bevegelser har vært tvunget ut i periferien. Men Asbjørn Dyrendal sier at rent subjektivt virker det som om selv blant «noenlunde tenkende mennesker», som akademikere og journalister, er det større grobunn for konspirasjonstenkning nå enn før. Dette henger også sammen med globalisering og internett.

– Nettverkene slike ideer flyter gjennom er ofte globale, som internett, og informasjonsflommen blir så mye større, så mye mer motsigende, at det blir viktig å velge kilder, forklarer Dyrendal.

– Som man velger identitet, velger man sine venner og kilder. Det ser også her ut som om USA er en svært viktig eksportør, mens land som Norge er avtager av amerikanske ideer også på denne fronten.

Disse uttrykkene for anti-amerikanisme synes på

mange måter å være enda et produkt vi har importert fra USA og gjort til vårt eget. Dette har skapt god grobunn for konspirasjonsteorier, spesielt om den mest epokegjørende begivenheten nå i begynnelsen av det 21. århundre. Den som alt er tilbøyelig til å tro alt ondt om den amerikanske regjeringen, sjekker ikke så grundig påstander satt frem for å diskreditere den.

ALVORLIGE BESKYLDNINGER

Konspirasjonsteoretikerne skjuler gjerne sine uhyrlige anklager bak unnskyldningen «vi stiller bare spørsmål». Men gruppen fra 9-11-«Sannhets»-bevegelsen som demonstrerte i New York på femårsdagen for angrepene, ropte taktfast «9-11 was an inside job» uten å plassere noe spørsmålstegn bak. Ledet av radiovert Alex Jones, kledd i svarte t-skjorter, marsjerte de til Larry Silversteins kontor mens de ropte «morder!». Silverstein eide bygningen kalt World Trade Center 7, som kollapset noen timer etter tvillingtårnene. At han hevet forsikringssummen for den ødelagte bygningen for å kunne bygge den opp igjen og attpåtil har et jødisk navn, rettferdiggjør tydeligvis å ignorere vanlige prinsipper for rettssikkerhet, skal vi følge «Sannhets»-bevegelsen. Kanskje noen av deltagerne så det ironiske i at en mobb kledd i svarte skjorter skrek skjellsord mot en jøde og samtidig beskyldte den amerikanske regjeringen for å være fascister, men det er heller tvilsomt.

De mer nøkterne medlemmer av denne alternative bevegelsen er mer tilbakeholdne retorisk sett, men beskyldningene om at en stor gruppe mennesker i USAs statsapparat, etterretning og militære sto bak masse mord på sine egne innbyggere er de samme.

Ikke ulikt kreasjonister og andre alternative, ønsker de gjerne å ta på seg den kredibilitet som en vitenskapelig sjargong gir. Det er «fysisk umulig», hevder de med ettertrykk, at tvillingtårnene på Manhattan falt kun som et resultat av passasjerflyene som traff dem. Noen måtte ha plassert eksplosiver inni tårnene og utløst disse på riktig tidspunkt, og de falt som et resultat av en kontrollert nedrivning.

TO TÅRN

De fleste har sikkert sett og blitt fascinert av hvordan relativt få, strategisk plasserte eksplosiver kan få store bygninger til å rase sammen, nesten perfekt vertikalt, uten å gjøre for stor skade på omgivelsene. Tvillingtårnene raste sammen på en ganske lignende måte, altså måtte dette også være et resultat av en slik kontrollert nedrivning, mener konspirasjonsteoretikerne.

Vi har kanskje også sett de dramatiske konsekvensene av at en bil i høy hastighet kolliderer. En slik bil veier kanskje et tonn og har gjerne en hastighet rundt 100 km/t når den kolliderer. Boeing 767-200ER-flyene som braste inn i WTC-tårnene veide nesten 129 tonn, traff med en hastighet på 700 km/t (nord-tårnet) og 870 km/t (sør-tårnet), og hadde hver rundt 35.000 liter flybensin ombord. Konspirasjonsteoretikerne liker å si at slike stålskjelettbygninger aldri tidligere hadde falt sammen på grunn av brann. De unnlater å gjøre oppmerksom på at skyskrapere heller aldri er blitt truffet av passasjerfly, noe som strengt tatt hører med til historien.

En teolog, en IT-mann eller en sosialantropolog kan synes det virker merkelig at flyene påførte tårnene nok skade til at de raste sammen. Blant bygningsingeniører og brannekspert var det ikke den samme

forundring å spore. Tusenvis av eksperter over hele verden i alle relevante fagfelt deltok i etterforskningen av katastrofen, og mange tekniske artikler ble trykket i fagfelleverderte tidsskrift. Federal Emergency Management Agency (FEMA) og spesielt National Institute of Standards and Technology (NIST) nedsatte store ekspertgrupper, med flere hundre høyt kvalifiserte deltagere fra akademia, privat og offentlig sektor, for å utrede årsakene til at bygningene kollapset. NIST-rapportene spesielt gir meget detaljerte svar på hva som skjedde den tragiske dagen, basert på et omfattende etterforskningsarbeid, datamodeller og materialanalyse.

Den som kun leser om 11. september på websider som promoterer konspirasjonsteorier vil være totalt uvitende om dette. Røyrviks artikkel i *Samtiden* går svært langt i å benekte at det har vært noen etterforskning overhodet. Den som setter seg ned og studerer begge sider kan ikke unnlate å bli slått av hvor uhederlig konspirasjonsteoretikerne er. Man får lett inntrykk av at den «offisielle versjonen» er noe Paul

Wolfowitz og Dick Cheney skrev i et kjellerrom i løpet av en ettermiddag. I virkeligheten er den et resultat av nitidig arbeid fra titusenvis av eksperter, journalister og etterforskere, mange utenfor USA, og prosessen har vært og er åpen og dokumentert i tusenvis av sider du kan hente ned fra offentlige websteder eller lese på biblioteket.

Konklusjonen til NIST, støttet av et praktisk talt enstemmig fagmiljø, er at tvillingtårnene falt sammen som et resultat av tre faktorer. For det første gjorde passasjerflyene alvorlig, men ikke fatal, skade på de bærende elementene i bygningene. Tvillingtårnene fordelte vekten av strukturen mellom store stålsøyler i kjernen og en ytre ramme av mindre søyler. Mange av disse ble ødelagt av flykrasjet, men tårnene sto fremdeles. Mellom kjernen og de ytre søylene var det stålbjelker som bar gulvene, en konstruksjon som tillot mye mer kontorplass, og dermed inntekter, enn i tidligere, mer massive skyskrapere. Kanskje den mest kritiske faktoren, punkt to, er at sammenstøtet rev bort mye av «spray-on»-brannisolasjonen fra stålet som bar tårnet.

Flyene hadde nesten fulle tanker, og mesteparten av drivstoffet brant ikke opp umiddelbart, verken inne i tårnet eller i ildkulen utenfor. Den ubrente flybensinen ble spredd omkring i hele bygningen, så langt ned som til foajeen og kjelleren. Idet den kom

DESINFORMASJON: konspirasjonsteoretikere anklager andre konspirasjonsteoretikere for å være et ledd i villet løgnaktig desinformasjon for å diskreditere de alternative teoriene. Her beskyldes internettfilmen Loose Changes for å ha trikset med Osama Bin Laden-videoen i den hensikt, mens det virkelige argumentet for at det var en «inside job» ifølge denne retningen er kollapsen av WTC7.

PENTAGON: En vanlig konspirasjons-teori er at det ikke var et fly som kræsjet i Pentagon, men en krysserraket, som i siste ledd Donald Rumsfeld og George Bush stod ansvarlig for. Foto: Scanpix

DE EGENTLIGE KAPPERNE: Ikke bare utnyttet Bush-administrasjonen terrorangrepet til å gå til angrep på Afghanistan og Irak, de stod bak selve kapringen, hevder mange konspirasjonsteoretikere.

Den som alt er tilbøyelig til å tro alt ondt om den amerikanske regjeringen, sjekker ikke så grundig påstander satt frem for å diskreditere den.

i kontakt med elektriske apparater eller andre potensielle brannkilder oppsto det sekundære, eksplosive branner mange steder i bygget. Alle moderne kontorbygg rommer store mengder brennbart materiale: papirer, bøker, gardiner, møbler, tepper, PC-er og andre kontormaskiner, og dette var nok til å holde brannene i live lenge etter at flybensinen som antente dem var brent opp.

Resultatet kunne vi alle se på TV.

Med mye av stålet ubeskyttet, begynte branner på opp til 1000 grader C å iverksette den tredje faktoren som dømte tårnene til å rase sammen. Konspirasjonsteoretikere, som Røyrvik, påpeker ofte og høylytt at stål først smelter ved omkring 1510 grader C. Martin Ystenes, professor i kjemi ved NTNU, påpeker at smeder heller ikke smelter stål, men varmer det opp til omkring den temperatur det var i tvillingtårnene:

– Da er stålet formbart – en god egenskap når man skal smi, men en veldig dårlig egenskap i en bærende konstruksjon.

Ved 600 grader er stålets bæreevne halvert, og ved 980 grader er kun 10 prosent igjen. Resultatet var at i de etasjene hvor flyene hadde gjort størst skade begynte gulvene å sige. De dro de bærende ytre søylene inn i tårnet, som vi kan se på bilder fra katastrofen, og kunne ikke lenger bære den enorme massen av stål og betong. I motsetning til en kontrollert nedrivning, begynte tårnene å styrte sammen fra toppen, og når prosessen først var i gang, kunne resultatet kun bli et totalt sammenbrudd.

Konspirasjonsteoretikerne hevder at eksplosiver rev tårnene. Dette var verken nødvendig eller mulig. Vi kan tydelig se på filmopptak at sammenbruddet startet der flyene traff. Hvordan kunne tonnevis med eksplosiver, ledninger og tennsatser overleve kollisjonen med flyene og det voldsomme branninfernoet som fulgte? Slike kritiske spørsmål mangler totalt i argumentasjonen til «Sannhets»-bevegelsen.

Konspirasjonsteoretikerne mangler også en kritisk sans til selve den bakenforliggende konspirasjonen de hevder å avsløre. Hvis Bush-regjeringen ønsket å innvandre Afghanistan skulle man rimeligvis tro at de hadde plassert i det minste én afghaner som flykaper den dagen. Og gjerne et par irakere også, hvis hensikten var å angripe Irak. I stedet skal de altså ha produsert en massiv sammensvergelse for å skape en komplisert terroroperasjon, og fått hundrevis av mennesker til å holde tett om masse mord i et land hvor den tidligere presidentens private sexliv havnet på avisenes forsider.

Alt hadde blitt så mye enklere om konspirasjonen samtidig ikke hadde glemt å plassere et eneste lite masseødeleggelsesvåpen i Irak.

KONSPIRASJONER SOM VIRKELIGHETSFORSTÅELSE

Religiøse ideer som vi gjerne plasserer i genren New Age kan beskrives som forsøk på å forstå universet uten å ønske å lære matematikk. Konspirasjonsteorier er på samme måte forsøk på å forklare det menneskelige samfunn uten å trenge å analysere de

LAVINTENS BRANN?:

Konspirasjonsteoretikere hevder ofte at det bare var små branner i WTC-tårnene. Foto: Scanpix

komplekse sosiale interaksjonene som ligger bak begivenheter.

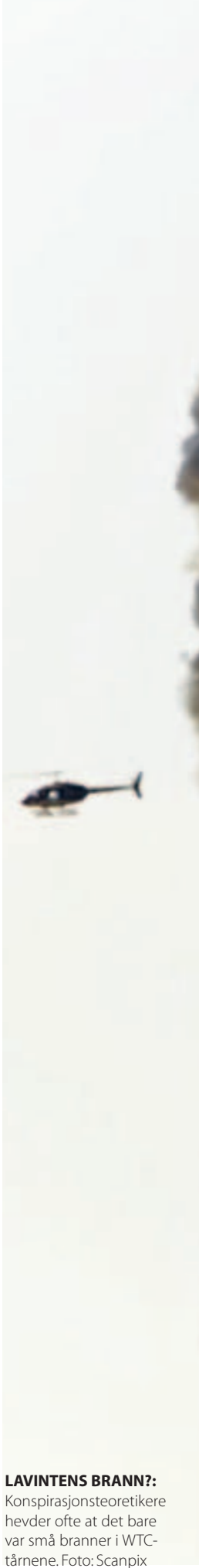
Tidligere nevnte Lev Grossman siterer den britiske psykologen Patrick Lemann, som påpeker at det ligger i den menneskelige natur å anta at store begivenheter, som dødsfallet til en president eller en prinsesse, må skyldes store årsaker. Hvis vi forstår at slike store begivenheter kan skyldes relativt små krefter, som en forvirret mann med et gevær, en ruspåvirket sjåfør eller en gruppe religiøse fanatikere på den andre siden av jorden, «fremhever det en uberegnelighet og tilfeldighet i livet, og dette gjør oss urolige».

Hvor merkelig det enn virker, synes vi å finne trøst i ideen om at store, onde krefter står bak katastrofale begivenheter, slik at det er en orden i tilværelsen, enten denne ondskapen kommer fra en overmenneskelig djevel eller fra et hemmelig nettverk av

nesten allmektige mennesker. Det føles kanskje bedre, på en pervers måte, å tro at myndighetene som styrer oss er onde og mektige enn at de består av vanlige mennesker, med gode og dårlige egenskaper som alle oss andre.

Jan Haugland står bak bloggen [Secular Blasphemy](#).

Denne artikkelen har egentlig en rekke fotnoter. Fotnoteversjonen finner du på [www.fritanke.no](#). Artikkelforfatteren har også skrevet en «debunking»-artikkel med utdypende argumentasjon som svar på en artikkel av SINTEF-forsker Emil Røyrvik på Samtidens nettsider. Se http://www.skepsis.no/konspirasjonstenkning/bedrag_eller_selvbedrag_en_til.html. Her finner du også linker til mange andre kilder.

Humanitær general

Det stormet rundt tidligere UDI-direktør Trygve G. Nordby i vår, da han fikk sterk kritikk for å ha vist for sterke menneskelige hensyn og innvilget opphold i strid med lovverket. En uttalelse fra nye UDI har gitt den nåværende Røde Kors-generalen en slags oppreisning. Det skulle bare mangle, synes han.

Tekst: Morten Harper Foto: Merete Haseth

– Mitt inntrykk er at granskningskommisjonen og enkelte politikere oppfattet meg som en slags femtekolonnist for menneskelige hensyn. Handlingene ble mistenkeliggjort som en humanitær konspirasjon i utlendingsforvaltningen.

Trygve G. Nordby trenger ikke mange minuttene før han innvilger en formidabel immigrasjon av sitatvennlige uttalelser.

– Går det an å sitte som sjef for utlendingsforvaltningen med avgjørende beslutningsmyndighet for så mange mennesker i vårt land uten å legge menneskeverd til grunn?

Spør Nordby retorisk. Både jeg og fotografen nikker et overbevisende nei. Den tidligere, omstridte direktøren for Utlendingsdirektoratet (UDI) har funnet seg vel til rette i en ny sjefsstol, som generalsekretær i Norges Røde Kors. Vi har fått én time til rådighet, sekretæren presiserte at *det* fikk holde, og møter i tidseffektivitetens navn Nordby på Røde Kors sitt hovedkontor i Oslo sentrum. Han kommer litt forsinket, med kofferten hastig på slep. Toget fra Vestby holdt ikke ruten. Igjen. Men Nordby medgir at det kan være like greit:

– Kanskje jeg egentlig burde takke NSB. Forsinkelsene gir meg litt ekstra tid til å lese og forberede meg til det som skal gjøres på kontoret, ler han. Vår time følger også NSB-tid viser det seg. Nordby svarer grundig på alle slags spørsmål, inkludert de langt nede på notatlisten, og følger med fotograf Merete på en poseringsteknisk utfordrende rundtur i Røde Kors-bakgården.

– PÅ HELSA LØS

Nordby ble i vår førstesidestoff og det store politiske samtaleemnet. Han ble beskyldt for å ha brutt både lovverk og politiske retningslinjer da han som UDI-direktør innvilget en gruppe kurdere fra Nord-Irak forlenget opphold. Kurderne hadde kommet til Norge mot slutten av 90-tallet. De fikk midlertidig oppholdstillatelse, ett år av gangen, uten rett til familiegjenforening (MUF). På grunn av de urolige forholdene i Irak, kunne de ikke sendes tilbake. I 2005 bestemte så daværende kommunalminister Erna Solberg at bare de som hadde arbeid skulle få fornyet oppholdstillatelse. 400 personer sto igjen. Omtrent halvparten fikk avslag, 197 fikk opphold. UDI brukte utlendingslovens bestemmelser om sterke menneskelige hensyn for å gi dem opphold i ett år til.

Beslutningen og Nordby fikk hard kritikk både av opposisjonspolitikere og regjeringen. En granskningskommisjon ledet av jussprofessor Hans Petter Graver konkluderte med at UDIs praksis var lovstridig, en konklusjon som etter hvert ble like omstridt som selve beslutningen om å gi oppholdstillatelse. Nordbys etterfølger, Manuela Ramin-Osmundsen, måtte i alle fall trekke seg etter kort tid i stillingen på grunn av sitt kjennskap til avgjørelsen.

Bare noen uker før vi møter Nordby, har UDI i en ny høringsuttalelse gått inn for at flesteparten av de 197 kurderne skal få opphold i Norge.

– Uttalelsen bekrefter det jeg og mange med meg

har hevdet; at det vedtaket jeg fattet sto på trygg juridisk grunn, sier han nøkternt, som om konklusjonen egentlig var selvsagt.

«Nordby har ikke hatt anledning, han har tatt anledning. Det er det ingen tvil om,» freste arbeids- og inkluderingsminister Bjarne Håkon Hanssen til Aftenposten 5. april, i en artikkel med overskriften «Nordby alene mot alle».

– *Hvordan er det å oppleve et slikt offentlig råkjør mot ikke bare det arbeidet man har gjort, men mot egen personlighet og profesjonell integritet?*

– Det er et helvete, et helvete på jord, svarer Nordby.

Han ser litt ned. Det er neppe fordi han bekymrer seg for om metaforbruken treffer i en humanistisk medlemsavis.

«Vi må være kritiske til hva slags autoritet vi forvalter overfor enkeltmenneskene. Hvis lovverket strider mot sunn fornuft og egen overbevisning, må man reagere.»

– Følelsen av å stå alene var veldig sterk. Som privatperson har du ingen kommunikasjonsavdeling til å dempe trykket. Det oppleves veldig massivt og går på helsa løs. Både på grunn av det store antallet henvendelser og underforståtte trusler, som når en journalist viser til hva som hendte med Tore Tønne da han ikke ville samarbeide med mediene.

– *Hva var viktig for at du kunne stå imot dette trykket?*

– Det var tre ting som holdt meg oppe: At jeg var så sikker på at jeg hadde rett, at jeg var så sint og at jeg har så gode støtte hos familie og venner.

«Det er den skjære negerovertro,» forkynte kapteinen med det dannede menneskes joviale overlegenhet. «Vitenskapelig sett er det bare sludder. En djevel kan da ikke leve i vannet. Hva har han der å gjøre? Du må ikke høre på hva de innfødte slarver om, gutt.»

SALAMANDERBYRÅKRATENE

Før han ble direktør i UDI i 2001, var Nordby på store deler av nittitallet generalsekretær i Flyktningrådet. Med jobbskiftet fra UDI til Røde Kors har han bare forflyttet seg ett kvartal i Oslo sentrum, men det er kanskje likevel en annen verden? Mens han i UDI skulle være «dørvokteren», er rollen i Røde Kors å stå på flyktingenes side. Nordby synes denne overgangen verken er vanskelig eller uvanlig. Han trekker frem et foredrag han senere samme dag skal holde om Europas migrasjonsutfordringer som eksempel.

– Her blir ikke budskapet vesentlig forskjellig fra det jeg ville sagt som UDI-direktør. Etatsjefer må ha med seg både hodet og hjertet, og slåss for å beholde integritet og faglig skjønn, oppfordrer Nordby. Han fortsetter:

– Hvis jeg tenker tilbake på kronikker jeg har skrevet på vegne av Flyktningrådet, UDI og Røde Kors, så er de i verdysyn ikke forskjellig. Ståstedet er hele tiden humanitært, og det mener jeg det må være rom for. Samtidig står jeg naturlig nok noe friere til å gi regjeringen råd nå, som representant for en organisasjon.

Etter UDI-bruduljene fikk Nordby henvendelser fra mange statlige ledere som opplevde lav takhøyde i forvaltningen for deres egne vurderinger og integritet.

– Vi må være kritiske til hva slags autoritet vi forvalter overfor enkeltmenneskene. Hvis lovverket strider mot sunn fornuft og egen overbevisning, må man reagere. Byråkrater skal ikke være ukritiske instrumenter, advarer han.

– Her har vi altså et byråkrati som er satt til å forvalte norsk lov, og så er det noen som reagerer på at man kan finne på å legge menneskeverd til grunn for vurderingene. Det er Salamanderkrigen, sier Nordby, med referanse til den tsjekkiske forfatteren Karel Capeks fabelroman om nazismens utbredelse.

UNGE GRUBLERIER

G-en i Trygve G. Nordby står for Gulbrand. Stødig og rotnorsk, som barndomsbygda Bjørkelangen i Akershus hvor han ble født i 1954. Kanskje kunne G-en også stått for Grubler.

– Så lenge jeg kan huske har jeg vært opptatt av hvor solidaritetstanken kommer fra. På Bjørkelangen var normen en tradisjonell norsk religiøsitet. I kirken kastet man ikke hatten i været eller sang gospel. Kirken hadde ikke appell til meg, men likevel var jeg opptatt av en slags religiøse grublerier, forteller Nordby.

Han fulgte konfirmasjonsundervisningen og konfirmerte seg i kirken, mest fordi det ikke fantes andre alternativ.

– Jeg meldte meg ut av statskirken rett etter det.

Kirken og kristendommen ga ikke svaret på det jeg søkte. Jeg definerte meg i økende grad som humanetiker. Nå er det morsomt å kunne komme tilbake til bygda og holde foredrag ved humanistisk konfirmasjon. Det var noe vi ikke hadde hørt om den gangen.

Nordby skynder seg å legge til at det er et personlig spørsmål å bryte med kirken, og at romslighet er viktig. Han trives fortsatt med å være med moren til kirken i jula.

Begge foreldrene hans arbeidet med spesialundervisning for barn med lærevansker. Kanskje var det i hjemmet han fikk den humanitære ballasten, i oppvekstens «etterkrigsoptimisme» som Nordby uttrykker det.

– Uansett hvor jeg har arbeidet, har jeg som leder holdt fokus på det humanitære, sier han.

Han utdannet seg ved Sosialhøgskolen i Bodø, og var konsulent ved Nordland psykiatriske sykehus og senere informasjonssjef i Nordland fylkeskommune. Det er starten på en svært så fyldig CV: Pressesekretær for SV ved Stortinget, kampanjeleder i Kommunenes Sentralforbund, administrerende direktør i Kommuneforlaget, generalsekretær i Flyktninghjelpen, rådmann i Oppegård kommune, flyktningpolitisk rådgiver, selvstendig konsulent for bl.a. FN's høykommissær for flyktninger og direktør i UDI. Han har også vært president i det internasjonale råd for frivillige organisasjoner og medlem bl.a. av regjeringens menneskerettighetsutvalg. Og nå altså, i snart ett år, generalsekretær i Norges Røde Kors.

– Jeg tror jeg har et temmelig usentimentalt engasjement, forklarer Nordby.

– Hvis ikke det medmenneskelige limet eksisterer, da er ikke dette samfunnet mye å stille opp for. Det bygger på en erkjennelse av at alle i gitte situasjoner selv er svake og trenger støtte fra andre.

Nordby har ikke forlatt Akershus. Sammen med kona Vigdis Vestad, ekspert i internasjonal flyktningrett, bor han nå i fjordbygda Son i Vestby kommune noen mil sør for Oslo. Beliggenheten er perfekt for hobbyfiskeren Nordby. Han hevder at han har dratt i land ikke mindre enn 16 ulike fiskeslag fra Oslofjorden.

– Unnskyld, mine herrer, det forekommer dere kanskje utopisk. Ja, vi har allerede overskredet utopiets grenser. Vi er allerede i Utopia, mine venner. Vi må bare tenke ut salamandrenes framtid fra et teknisk synspunkt! (Og økonomisk –!)

OPPORTUNISME OG ANGST

– Jeg synes norsk asylpolitikk er ganske anstendig, svarer Nordby når jeg fisker etter et utspill mot hans tidligere arbeidsgiver.

– For de som søker asyl fører den individuelle behandlingen til at flere får bli enn i praktisk talt noe annet land. Dessuten er det en betydelig satsing på integrering av flyktninger.

Nordby gir meg i alle fall litt mer:

– Debatten om asyl og migrasjon har havnet i en kritisk felle: Den tar ikke opp de store linjene. Det er anekdotene, detaljene og enkelttilfellene, som får prege debatten.

Årsaken mener han er en blanding av politisk angst og opportunistisme.

– Debatten styres av en redsel hos politikerne mot å stå opp for sentrale prinsipper, og en sterk opportunistisme hos enkelte medier. Mediene selger på billige poenger. På en måte har politikerne overlatt til markedskreftene, eller utnyttelsen av markedet, å prege asylpolitikken.

Han etterlyser også en dreining av fokuset på migrasjon:

– Det er et konstant negativt press på innvandrere. Få våger å si noe som er positivt, og enda færre

«Jeg definerte meg i økende grad som humanetiker. Nå er det morsomt å kunne komme tilbake til bygda og holde foredrag ved humanistisk konfirmasjon. Det var noe vi ikke hadde hørt om den gangen.»

vil formidle det videre. Som ett eksempel, en polsk familie som etablerer seg i Norge og bidrar bl.a. med sin arbeidsinnsats i samfunnet. De går en spissrotgang, som om det automatisk hefter noe negativt ved dem.

I statsbudsjettet er det satt av omlag 2,9 milliarder kroner til integreringstilskudd. Under 1 prosent går til frivillige organisasjoner. Nordby er oppgitt, han synes prioriteringen er opp-ned.

– Folk skal ikke inkluderes i den norske stat, de skal inn i samfunnet. Derfor er vi som sivile samfunnsaktører så viktige. Vi i de humanitære organisasjonene må også se på oss selv. Hvor gode er vi som inkluderingsarenaer? Det står stort sett dårlig til.

Nordby utfordrer også politikerne til å gjøre tydelige vedtak om hvor stor innvandring Norge skal ha.

– Og så må partiene stå bak og forsvare det man har vedtatt. Det vil gi migrasjonen en helt annen legitimitet. Dessuten bør Stortinget gjøre noe med den nasjonalistiske statsborgerskapslovgivningen.

– *Hva legger du i det?*

– Stadig flere flernasjonale i hodet, de føler sterk tilknytning til et annet land samtidig som de er norsk. Det burde være unødvendig at man må si fra seg et annet statsborgerskap for å få det norske.

Vi har skapt fiksjonen om «menneskebeten» som sammenfatter oss og «de andre» i en slags innbilt høyere enbet. Hvilken skjebnesvanger misforståelse! Vi har stilt den moralske lov over den biologiske. Vi har brutt den store naturlige forutsetning for ethvert samfunn: at bare et homogent samfunn kan være lykkelig. Og denne oppnåelige lykke har vi ofret for den store, men uoppnåelige drøm: å skape en menneskebet og en samfunnsordning av alle mennesker, nasjoner, klasser og levestandarder. Det var en storartet dumbet.

HUMANT IMPERATIV

I Nordbys romslige og sparsomt dekorerte kontor er det ett portrett som dominerer veggene: Henry Dunant, grunnleggeren av Røde Kors. Sveitseren Dunant var i 1859 på forretningsreise gjennom Italia for å møte Napoleon III. På veien passerte han slagmarkene ved Solferino, like ved den nord-italienske landsbyen Castiglione. Over 40 000 soldater var død eller såret etter slaget mellom fransk-italienske og østerrikske styrker. Dunant ble rystet. Han mobiliserte kvinnene i Castiglione og organiserte pleie av de sårede, uansett hvilken side de tilhørte. Dunant skrev etterpå boken *Minner fra Solferino* (utgitt på norsk av Humanist forlag), som ble begynnelsen på Røde Kors (stiftet i 1863) og dessuten la grunnlaget for den første Genève-konvensjonen om såredes kår i felten.

– Dunants spontane hjelpearbeid viser det rene humane imperativ. Jeg bruker denne historien i egne foredrag for å illustrere hva det vil si å være nøytral. Man skal hjelpe på tvers av konfliktlinjene og sikre seg tilgang til fanger i alle leire, forteller Nordby.

Han karakteriserer det som et privilegium å arbeide i organisasjonen.

– Røde Kors sitt verdigrunnlag er veldig sammenfallende med mitt eget. Alt arbeidet er tuftet på menneskeverdet. Den internasjonale innsatsen viser at det finnes humanitære fellesnevner uavhengig av religion. Her møtes muslimer, hinduer, kristne og ateister.

Hele tre ganger har organisasjonen fått Nobels fredspris.

– I tillegg til at vi organiserer folk i frivillig humanitært arbeid over hele Norge, har vi 185 søsterforeninger i nesten alle land i verden. Det betyr at vi har nasjonale foreninger på tvers av alle slags politiske og religiøse skillelinjer.

Et nøkkelord for Røde Kors er nøytralitet: «For å kunne bevare alles tillit skal Røde Kors ved konflikter

Humanisme forplikter

Anne Brinch Skaara er organisasjonssekretær i Oslo fylkeslag av Human-Etisk Forbund.

K O M M E N T A R

Solidaritetstanken er godt forankret i det humanistiske livssyn. Det humanistiske livssynets forpliktelse er nettopp å handle.

Human-Etisk Forbund har nå gjennomført Frihetsaksjonen – som samler inn penger til hjelpeprosjekter i India – i tre år, og selv om det økonomiske utbyttet ikke er blitt så stort som håpet, vedtok Landsmøtet i 2005 å fortsette med aksjonen i fire nye år. Likevel er det fortsatt stor skepsis til humanitært arbeid blant mange HEFere. Hovedargumentet synes å være at vi er en livssynsorganisasjon som bare skal forholde oss til livssynsrelaterte saker. Jeg mener det er viktig å vise humanisme i praksis gjennom en slik solidaritetsaksjon, og det av flere grunner.

Det forplikter å kalle sitt livssyn *humanisme*. Det betyr *menneskelig*, å være *human*.

Rent ideologisk sett er det viktig å vise i handling – og ikke bare med ord – at det humanistiske livssyn setter mennesket i sentrum og at hvert menneske er like mye verdt. Det innebærer at vi bør engasjere oss i arbeid for å hjelpe de som ikke har et menneskeverdig liv. Idealene i Menneskerettighetene vektlegger frihet, likhet og brorskap. Vi skal vokte oss vel for å fokusere for mye på frihetsidealet. Da kan vi bli oppfattet som egoister bare er opptatt av vår egen livssynsfrihet og vår egen lykke, uten omtanke for omverdenen.

Det er flott at mange fylkeslag har klart å få i gang omsorgsarbeid, som kan gi støtte og hjelp til enkeltmennesker her i Norge. Men det er også viktig at vi viser støtte til mennesker andre steder i verden, som sliter med problemer av et omfang og en art vi knapt kan forestille oss her i vårt rike og fredelig land. «Vi kan jo bare støtte andre organisasjoner som driver humanitært arbeid,» hevder mange. Men vi får et integritetsproblem hvis vi ikke viser humanisme i praksis, men bare i teori... *Det humanistiske livssynets forpliktelse er nettopp å handle.* Vi tror ikke at det nytter å be til en overmakt for å løse små eller store utfordringer. De er det opp til oss mennesker selv å løse gjennom handling.

Solidaritetstanken er godt forankret i det humanistiske livssyn. Filosofen Corliss Lamont framhever at «menneskets høyeste mål er jordisk lykke, frihet og utfoldelse for hele menneskeheten. Dette mål kan nåes ved å forene personlig tilfredsstillende og utvikling av seg selv med meningsfylt arbeid til fellesskapets beste».

Lignende formuleringer finner vi også hos vår internasjonale paraplyorganisasjon, IHEU, og i HEFs eget prinsipp- og arbeidsprogram, og i forbundets nyredigerte manifest heter det at «personlig frihet må kombineres med sosialt ansvar. Vi må våge å bygge på ideen om frie mennesker med ansvar for verden, samtidig må vi ta inn over oss vårt ansvar for og avhengighet av natur og miljø».

Noen hevder at det ikke er riktig å «bruke» konfirmanter i en slik innsamlingsaksjon. Men det viktigste argumentet for å fortsette med en slik årlig aksjon, er at de fleste konfirmanter synes dette er en veldig meningsfull del av konfirmasjonskurset. Jeg er overbevist om at HEF ville klare å gjennomføre denne aksjonen med bedre resultat, hvis vi bare gikk inn for det fullt og helt. Foreløpig bruker vi mye tid og krefter på å diskutere om vi i det hele tatt skal drive med humanitært arbeid. Bare vi blir ferdig med denne demotiverende fasen, kan vi konsentrere oss fullt ut om selve gjennomføringen av aksjonen.

TRYGVE G. NORDBY

Født: 1954

Aktuell:

Generalsekretær i Norges Røde Kors.

ikke ta parti eller på noe tidspunkt la seg engasjere i uoverensstemmelser av politisk, rasemessig, religiøs eller ideologisk karakter,» heter det i organisasjonens prinsippprogram. Tidligere internasjonal president i Leger Uten Grenser, Morten Rostrup, angriper i boken *Felt - ti år med Leger Uten Grenser* (Cappelen, utgitt i oktober) bl.a. Norges Røde Kors for et «pragmatisk forhold til nøytralitetsprinsippet». Rostrup trekker frem at Røde Kors tok imot penger fra den norske stat mens Norge var part i krigføringene i Kosovo.

Nordby stiller seg uforstående til denne kritikken, og viser til at Leger Uten Grenser ble etablert av utbrytere fra Røde Kors som følte nøytralitetsprinsippet som en hemske.

– Rostrup bidro til en viktig diskusjon, men jeg er usikker på akkurat hva bidraget hans var, kommenterer han syrlig.

– Solidaritetsorganisasjoner kan velge side. Det er mulig og greit fordi det også finnes organisasjoner som oss som holder på nøytraliteten og sikrer alle parter hjelp.

Dunant på veggen holder blikket. Opplagt bifallende.

De kursiverte sitatene er hentet fra Karel Capeks Salamanderkrigen (Ascheboug 1990), oversatt av Dagny Gjerdrum/Olav Rytter.

Ny innpakning på human.no

Human-Etisk Forbunds nettsted, Human.no, har fått ny drakt og ny toppstruktur. Her finner du informasjon om hvordan HEF definerer i sitt grunnleggende livssyn, humanismen. Her finner du også begrunnelser for HEFs standpunkter i en rekke konkrete livssynspolitiske saker, som stat/kirke, KRL-faget osv. Human.no har også rådgivningssider om skole og barnehage, og en rekke andre tjenester.

K O M M E N T A R

Sjakkbrikker i endetidsspillet

Evangeliske kristne er Israels beste venner, men venter i åndeløs spenning på at den jødiske nasjonen skal initiere historiens blodige slutt. Hvem trenger fiender med venner som først og fremst ser deg som en sjakkbrikke i det store endetidsspillet?

Tekst: Kirsti Bergh

Gjennom Jerusalems gater strømmet et opptog av glade og strålende mennesker, både menn, kvinner og barn. Her er en stor gruppe bunadskledde nordmenn, finner i folkedrakter, smilende taiwanere, høystemte brasilianere og amerikanere kledd i Onkel Sam-kostyme og fargene til det israelske flagget. 5000 evangeliske kristne reiste i oktober til Israel og Jerusalem, for å delta i feiringen av den jødiske Løvhyttefesten, og for å vise sin støtte til Israel og det jødiske folk. Som kristne ser de det som sin oppgave å støtte Israel, og derfor istemmer de:

– Ikke gi opp, Israel, behold troen. Det er en Gud i himmelen: *Israels Gud*.

GUDS UTVALGTE FOLK

I sin nå berømte og beryktede kronikk om Israels framferd under Libanon-krigen harselerer forfatteren Jostein Gaarder med gammeltestamentlig religion, begrepet Guds utvalgte folk, og med jødernes forfengelighet, siden de tror at de er Guds utvalgte folk. Men den største grupperingen som i dag forfekter denne gammeltestamentlige forestillingen om jødene, er å finne blant de kristne.

Denne støtten er ikke begrunnet i dårlig samvittighet for århundrer med europeisk – og kristen – antisemittisme eller nazi-Tysklands jødeutryddelse i forrige århundre. Dette er en *bibelsk* basert støtte.

I Norge utgjør de en ikke ubetydelig del av de kristne israelsvennene, som ifølge en artikkel i Dagens næringsliv i sommer årlig samler inn 40 millioner kroner til Israel. Den grupperingen som samler inn desidert mest, er den norske avdelingen av Internasjonale kristne ambassade Jerusalem (IKAJ), som alene stod for 10,6 millioner i 2005. IKAJ er del av en større evangelisk-kristen bevegelse som kaller seg kristne sionister, og som nærmest betingelsesløst støtter Israel.

Leif A. Wellerop i IKAJ sier det slik:

– Vårt utgangspunkt for å være støtteorganisasjon er Bibelens ord og det Bibelen pålegger oss kristne å gjøre i forhold til Israel.

IKAJ er én av mange kristne grupperinger som driver lignende arbeid og er tungt til stede i Jerusalem og Israel. Hvorfor? Jo, IKAJ, Wellerop og resten av verdens evangeliske kristne mener jødene fortsatt er Guds utvalgte folk, at det konkrete landet Israel er gitt det jødiske folket av Gud og at jødene har en viktig oppgave i Guds frelseplan for verden. Denne forestillingen kalles *premillennialistisk dispensjonisme* og har politiske konsekvenser.

BOKSTAVLIG BIBELLESNING

Kanskje kan det være lurt å minne om hva «vanlig» kristen tenkning innebærer. Kristendommen overtok Det gamle testamentet (GT), Den hebraiske bibel, fra jødedommen. Tradisjonelt har det vært slik at profetiene – spådommene – i GT er blitt lest i lys av Det nye testamentets budskap om Jesus. GTs omtale og profetier om Guds utvalgte folk ble omtolket til å gjelde Kirken og de kristne. Dette er den klassiske kristne oppfatningen som går tilbake til Augustin og oldkirken.

– De bibelstedene som snakker om det lovede land, Israels land, ble åndeliggjort og forstått som profetier om himmelen eller det evige liv, forklarer Oskar Skarsaune, professor i kirkehistorie ved Menighetsfakultetet.

På 1800-tallet oppstod det så en bevegelse som gikk tilbake til Bibelen og leste den «bokstavlig». Den engelske presten John Darby, utviklet en ny teologi, som nå kalles premillennialistisk dispensjonisme. Den fikk ikke særlig oppslutning i England, men oppnådde stor innflytelse i USA.

Årsaken til at disse forestillingene kalles *premillennialistiske* – før-tusenårsriket – er at de innebærer troen på at Jesus bokstavlig talt skal regjere på jorda i tusen år etter sin gjenkomst. *Dispensjonismen* henviser på at vi nå er i en «parantestid», mellom den fortiden og framtiden som de bibelske profetier forteller om. Etter denne perioden – kirkens tidsalder – skal Guds fortsatte pakt med det jødiske folket komme til syne, gjennom at de innser sin feil, mottar Jesus som sin Messias og får tilbake sitt land. Det er ifølge Darby og hans etterfølgere tegnet på at vi er inne i de siste tider.

OPPDATERT TEOLOGI ETTER 1967

For 1800-tallets dispensjonister var det i utgangspunktet ikke mye som tydet på at man skulle stå overfor en snarlig avslutning på historien, men på slutten av 1800-tallet begynte lovende ting å skje.

Blant jøder rundt om i verden har det gjennom hele historien oppstått ideer og idealer om å vende tilbake til Israel, med ulik grad av tilslutning, men vel og merke ikke i særlig grad blant religiøse jøder. Disse ideene har ikke minst fått næring av europeiske antisemittiske holdninger og handlinger overfor jøder. Men først i 1897 blir Den sionistiske verdensorganisasjonen stiftet, som har som mål å etablere et nytt hjemland for jøder – i Israel.

Dette var gledelige toner for dispensjonister, og

vi får en framvekst av kristne sionister, som arbeider for opprettelsen av et jødisk hjemland i Palestina. Dette blir som kjent realisert gjennom Balfour-erklæringen fra 1920 og FN-vedtaket i 1947. I 1948 befinner Israel seg på kartet igjen.

Kirkeprofessor Skarsaune påpeker at det blant dispensjonister ikke umiddelbart var entusiasme over opprettelsen av staten Israel.

– I 1948 fikk jødene en stat i Israels land *uten* å ha blitt jesustroende. Det brøt på sett og vis med det vedtatte skjemaet. Derfor var reaksjonene fra mange kristne – også dispensjonister – litt lunkne og tilbakeholdne.

To av fem amerikanere er av den oppfatning at Israel ble gitt det jødiske folket av Gud, og en av tre – en av tre – mener opprettelsen av staten Israel var et skritt på vei til Jesu tilbakekomst.

I sin opprinnelige form forutsatte dispensjonismen veldig klart at det jødiske folk i løpet av en dramatisk syv års periode, før opprettelsen av tusenårsriket, skulle omvende seg og tro på Jesus som Messias. *Deretter* skulle de få tilbake sitt land.

I tillegg var det Israel som ble opprettet i 1948 heller ikke sammenfallende med de landområdene Israel ifølge Bibelen skulle innbefatte. Men med Israels okkupasjon av Sinaihalvøya, Gazastripen, Golanhøyden og Vestbredden – eller Judea og Samaria som det heter i bibelsk språk – i 1967, kom de viktigste områdene i Det hellige landet under israelsk herredømme.

Skarsaune, som har fulgt dispensjonismen på nært hold, forklarer at det skjedde en nyorientering innenfor deler av amerikansk dispensjonisme som skyter fart etter 1967.

– Da snur man på rekkefølgen i det tradisjonelle skjemaet, og sier at den *nasjonale gjenopprettelsen* kommer først, og så kommer den *åndelige omvendelsen* etterpå, sier Skarsaune.

Og da ligger alt til rette for *endetiden*, som dispensjonistene ser fram til.

– Gud forkynner en endetid hvor Jesus skal komme tilbake. Og han kommer tilbake til et gjenopprettet Israel, på det samme sted som han dro opp til Himmelen fra, Oljeberget i Jerusalem. Det står klart i Bibelen at han kommer tilbake til et gjenopprettet Israel. Vi kristne ser på et gjenopprettet Israel i 1948 som en tilretteleggelse for Jesu gjenkomst og vår tids ende. Dette er Guds suverene plan og ikke noe vi kan stikke nesa vår i, sier Wellerop i Den internasjonale kristne ambassade Jerusalem.

– Men som kristne har vi en rolle å spille, å være en trøst og støtte for nasjonen Israel. Vi skal gi noe tilbake. Husk at det er gjennom jødene vi har fått de kristne produkter: Bibelen, loven, profetene, Jesus. Gud har brukt jødene til å levere det jeg vil kalle frelsesprodukter, mener Wellerop.

– Det jeg oftere og oftere ser bli eksplisitt uttalt i avisinnlegg og ellers, og som IKAJ er veldig tydelig på, er tanken at det går bra med de nasjonene og de menneskene som «velsigner Israel». Det er hentet fra 1. Mosebok, vers 3, hvor Gud sier til Abraham: «Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og forbanne dem som forbanner deg.» Dette forstås politisk – de nasjoner som støtter Israel får del i velsignelsen. Og da ofte oppfattet som dennesidig velferd, mer enn frelse i mer hinsidig forstand, mener Skarsaune.

OPPRYKKELSE OG TRENGSELSSTID

La oss se litt nærmere på hva slags forestillinger dispensjonister egentlig forfekter. Det finnes utallige predikanter som har spesialisert seg på profetisk tolkning og stadig vekk gir ut bøker om dette. Det de samles om er: *Guds evige landeløfte til det jødiske folket, Jerusalem er Israels udelelige hovedstad, og at det jødiske tempelet i Jerusalem vil bli gjenoppbygget.*

Det viktigste som skal skje i endetiden, er selvsagt Jesus tilbakekomst. Dispensjonistene tror bokstavlig talt at Jesus kommer tilbake for å regjere på jorda i et millennium, men forut for det vil vi se mye action.

Den evangeliske forfatteren Hal Lindsey blir regnet for å være en av de mest innflytelsesrike profetiskribentene. Han har også hatt påvirkning på de norske miljøene, men er også en av de mer ekstreme. I 1970 ga han ut «faktaboka» *The Late, Great Planet Earth*, en bok som er solgt i flere titalls millioner eksemplarer, og ideene den boka presenterer har hatt gjennomslag i mange evangeliske grupper, først og fremst i USA.

Eksplisitt og i detalj forteller boka – og de etterfølgende bøkene, som er reviderte versjoner av den samme boka – hva som kommer til å skje i vår nære framtid. Ifølge Lindsey er de bibelske profetiene å regne for «forutskrevet historie».

Kort oppsummert innebærer Lindseys profetier at opprettelsen av staten Israel i 1948 – eventuelt okkupasjonen i 1967 – er den viktigste hendelsen

« Vi kristne ser på et gjenopprettet Israel i 1948 som en tilretteleggelse for Jesu gjenkomst og vår tids ende.»

Leif A. Wellerop, Den internasjonale kristne ambassade Jerusalem

som markerer innledningen på endetiden. Da vil vi oppleve et angrep på Israel i regi av Russland og noen islamske stater (tidligere var det Sovjetunionen, men etter 1990 ble det noe utdatert). Angrepet blir mirakuløst slått ned av guddommelige krefter. Det får mange israelske jøder til å bli «jesustroende», men det medfører også at all verdens nasjoner samler seg i et massivt angrep på Israel. Dette skildrer Lindsey som starten på en krig hvor atomangrep gjengjeldes med atomangrep. Ja, ifølge Lindsey fins det ingen vei utenom det store Armageddon-slaget, som kommer til å utslutte størstedelen av verdens befolkning og store deler av jorda.

Men for (de rett-)troende kristne er det ingen fare, de regner med å bli «opprykket» før Armageddonkjøret starter. Ifølge mange dispensjonalister kommer Opprykkelsen (The Rapture) – da de troende kristne blir hentet til Himmelen i kroppslig og åndelig forstand – i forkant av en sjuårsperiode med Trengsler, hvor jødernes Holocaust skal blekne i sammenligning med de lidelser de nå skal måtte gjennomgå. Ja, og det vil være ganske ubehagelig for de gjenværende ikke-jødene også, men ikke *så* ubehagelig. Den store Antikrist skal tre fram og forføre jødene, mens alt sakte, men sikkert går mot den store atomkrigen. Det hele når et crescendo med en apokalyptisk krig i Midtøsten like før Jesus kommer tilbake...

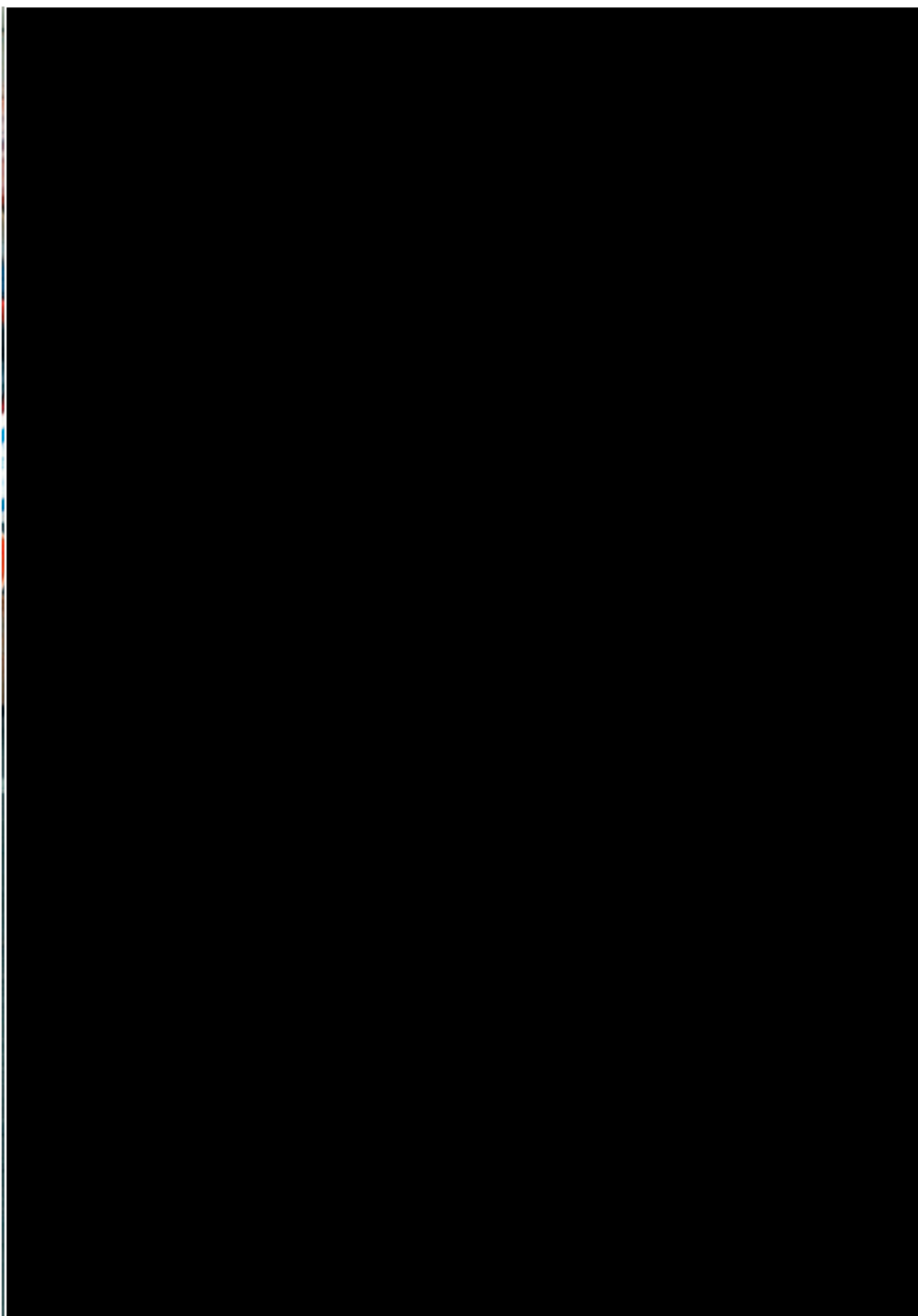
POPULARISERT ESKATOLOGI

Den kanskje mest spektakulære formen dette har fått, er baptistpredikanten og dispensjonalisten Tim LaHaye og medforfatter Jerry B. Jenkins 12-binds spenningsserie – *Left Behind* (på norsk *Latt tilbake*). Handlingen utspiller seg i disse sju årene mellom tidspunktet de sanne kristne blir hentet opp til Himmelen, og Jesus selv vender tilbake til jorda for et endelig oppgjør med Antikrist og etablerer sitt tusenårsrike.

Bøkene følger en gruppe mennesker som er «latt tilbake» og som etter hvert skjønner at det var en tabbe å ikke tro på Gud og Jesus. De blir troende og danner Trengselsstyrken, en slags kommandostyrke som forsøker å gi sitt lille bidrag i kampen mot Antikrist. Antikrist er et kapittel for seg: en rumener som konspirerer seg inn i sjefsstolen i FN og lover fred og stabilitet. Han blir etter hvert en slags enehersker i Det globale samfunn og lar seg tilbe som en gud, i det gjenoppbygde tempelet i Jerusalem. Han kom for øvrig til verden ved at sædceller fra to *intellektuelle homofile* (sic) smeltet sammen med egget til en lesbisk kvinne...

Når Jesus kommer tilbake, er det på en hvit hest og i *fotsid* kjortel, med inskripsjonen «Kongers konge og Herrers herre». Jesus taler, og ved hans ord faller titusenvis av Antikrists soldater døde om og «kroppene revnet, og det fløt blod i strømmer». Etter hvert er all ondskapen utryddet og de kristne kan leve lykkelig sammen med sin Jesus i tusenårsriket.

I *Left Behind*-serien er det skarpe skiller mellom ondskap og godhet, mellom sant og galt. De gode –

Et stort antall norske kristne deltok i feiringen av den jødiske Løvhyttefesten i Jerusalem i oktober. 5000 evangeliske kristne var kommet til Jerusalem for å vise sin støtte til Israel. Foto: Scanpix/AP

«Vi blir et redskap, et middel i oppfyllelsen av deres historie – uten oss blir det ikke særlig sus over den.»

Anne Sender, *Det mosaiske trossamfunn*

enten de nå i utgangspunktet er forledet av politisk liberale ideer eller ateisme – innsær at det er en politisk konservativ for ikke å si reaksjonær, tankegang som er riktig. Liberalt eller radikalt tankegods er enten forfeilet eller uttrykk for fordekt ondskap, som i Antikrists holdning til fri abort, nedrustning m.m.

I likhet med Lindseys bøker har *Left Behind*-serien solgt i bølger og spenn, mer enn 33 millioner eksemplarer til sammen. Serien presenterer seg ikke som annet enn en fiksjon, men det er spenningslitteratur skrevet for eksplisitt å formidle et verdenssyn.

SJAKKBRIKKE I ENDETIDSSPILLET

Israel og det jødiske folket står sentralt i de dispensjonalistiske forestillingene. Ved opprettelsen av den israelske staten i 1948, og okkupasjonen av bibelsk land i 1967, har jøder «satt i gang» det dispensjonalistiske endetidsspillet, og nå venter dispensjonalistene på at jødene skal forflytte seg over spillbrettet i tråd med profetiene.

Som Torolf Karlsen skriver i Pinsevennenes Israelblad *Sjibbolet*: «Mens vi venter og følger spent med på deres vei fremover mot den messianske tiden, vil vi sikkert se at Israel rir av den ene stormen etter den andre. Inntil et visst punkt. Bibelen forteller oss at «når det hellige folks makt er fullstendig knust, skal alle disse ting fullendes.» (Dan 12:7) Jeg tror også at tiden for guddommelig intervensjon nærmer seg.»

Neste trekk bør være gjenoppbygging av tempelet i Jerusalem, og i sommer kunne evangeliske medier entusiastisk melde om at det var fremmet et forslag fra et av de ekstrem-religiøse partiene i Knesset om å starte gjenoppbyggingen.

Ifølge historikeren Paul Boyer ble det allerede fra 1600-tallet skapt en forestilling om straff og forfølgelse i vente for jødene, som en del av dommedagsprofetier. Selv om dispensjonalistene tolker jødene til å være Guds folk, har de ikke kvittet seg med det tradisjonelle kristne tankegodset om at jøder skal utsettes for forfølgelse. Boyer viser hvordan det innen dispensjonalisme har vært vanlig å se jødene som utsatt for et *særlig* omfattende satanisk angrep, fordi de er Guds utvalgte, og utsatt for Guds vrede på grunn av sin utroskap. Mange har konkret sett jødene endetidslidelse som å komme fra Gud, nettopp fordi de med viten og vilje avviste Jesus som sin frelser.

Det er i alle fall slik at Gud er forberedt på å la forferdelige ting hende for å oppnå sitt formål med en bestemt nasjon: Israel. Og da tillater han sitt utvalgte folk å gjennomgå lidelse, fordi sluttresultatet er uendelig verdifullt og ikke kan oppnås på annet vis.

En del dispensjonalist har sett det europeiske Holocaust som noe som påskyndet Guds plan for jødene. Det hjalp til med å drive jødene tilbake til det lovede land:

«Det tok en Hitler for å vende jødene i retning Palestina. Det vil være nødvendig med en større Hitler for å vende dem til Gud,» skriver Lindsey. «Det eneste som kan forhindre det neste jødiske Holocaust er at Israel gjør bot.»

Er dispensjonalismen derfor antisemittisk?

Ifølge Boyer var de fleste det før 1945. Han mener at man fremdeles kan se en tydelig ambivalens i dens syn på jøder. Holocaust blir kalt både **rasistisk handling og del av jødene hellige historie**. Ved at det satte fart på opprettelsen av staten Israel ga Holocaust et bevis på pakten mellom Gud og hans folk ikke hadde blitt brutt.

Som et grunnprinsipp i dispensjonalismen ligger det at jødene er annerledes – de er helt spesielle – slik Wellerop fra den internasjonale kristne ambassade Jerusalem sier i klartekst. Ifølge Boyer blir Jøden blir omtalt som «blåkopien» – altså et slags prøvetrykk – som guider de som fordyper seg i Bibelen slik at de

«Dispensjonalismen er en teologisk stormakt i USA. Innenfor den protestantiske kristendommen er dispensjonalismen mainstream.»

Oskar Skarsaune, kirkehistoriker

vil kjenne Guds neste bevegelse. Det jødiske folket er annerledes, fordi Gud skapte det annerledes. Boyer mener at denne jødiske annerledesheten innenfor den premillenniale systemet medfører en stereotypi, som, selv om den ikke er bevisst antisemittisk, skaper en oppfatning av et fremmedartet folk.

Anne Sender, forstander i Det mosaiske trossamfunn i Oslo, opplever dispensjonalismens forestilling om jøder som skremmende.

– Vi blir et redskap, et middel i oppfyllelsen av deres historie – uten oss blir det ikke særlig sus over den. Det ligger helt klart en fare i muligheten for at de kan pushe å historiens gang for å få det som de vil. Som menneske tror jeg man har en «drive» i seg til å hjelpe på utviklingen i riktig retning, sier Sender.

Hun mener norske dispensjonalist er mye mer moderate – og i seinere år er blitt mer modne i sin holdning – enn de amerikanske.

– Amerikanerne er mye mer skremmende. De har en måte å uttrykke seg på hvor de setter seg selv i Guds sted.

Senders erfaring er at det i Norge er svært få israel-

venner som har en slik bokstavig holdning, men at det helt klart er et element.

NY KONVOLUTT – SAMME INNHOLD

Religionshistorikeren Bernt Roughtvedt har hatt nærkontakt med dispensjonalistisk orienterte kristne miljøer i Norge, og han forteller om en språkbruk når det gjelder arabere og muslimer som ikke står tilbake for antisemittisk propaganda.

– Jeg har hørt arabere omtales i ordelag som nærmest er tatt rett ut av den antisemittiske retorikken i Europa på trettitallet, sier han. Det finnes ingen empati med palestineres lidelser, de blir heller ikke tilkjent noen individualitet, og islam blir demonisert og karakterisert som «styrt av en demonisk ånd».

I Pinsebevegelsens israelblad, *Sjibbolet*, kan man lese at «Det er en krig mellom de verdier som er bygget på Bibelen, og de kreftene som henter sin voldelige inspirasjon fra Koranen. Men vi som leser Guds ord vet at en dag skal det gode seire over det onde». De onde åndene opererer gjennom islam, gjennom araberne, gjennom Iran – og det har de ifølge dispensjonalist gjort siden tidenes morgen.

Kirkehistoriker Oskar Skarsaune, som selv er moderat Israel-venn og har vært i mange diskusjoner med dispensjonalist, mener denne type språkbruk helst finnes i engelskspråklig litteratur som er oversatt til norsk.

– Jeg husker at Israelmisjonens blad hadde en veldig kritisk anmeldelse av en bok hvor nettopp det var poenget: her tar man tradisjonell antisemittisk karakteristikk av jøder og parallellforskyver den og bruker den om arabere, forteller Skarsaune.

Han synes det var ganske slående, og undret seg over at opphavsmannen ikke så hva han faktisk gjorde:

– Her setter man en ny adresse på konvolutt, men innholdet var det samme.

Denne holdningen finner man kanskje ikke svært tydelig i Norge, men det er eksempler på ganske ekstremer selvopnevnte profetiskribenter rundt omkring i landet. En Olav Fjermedal skriver: «For hva sier Skriften? Driv ut trellkvinnen og hennes sønn for trellkvinnens sønn skal ikke arve sammen med den frie kvinnes sønn. Araberne er trellkvinnens sønns etterkommere, og disse skal ikke arve sammen med Israelerne. Det sier Bibelen.»

Det han refererer til er forestillingen om at Isak helt bokstavig er stamfar til jødene, og at Ismael – hans sønn med slavekvinnen Hagar – er opphavet til det arabiske folket. Dette ligger til grunn for mange dispensjonalistes holdning til palestinere, arabere og muslimer.

Samme Fjermedal kommer med hjertesukket «Om bare Sara hadde trodd det Gud sa, ville det ikke vært noe palestinsk problem i dag, ja, ingen arabere, for da hadde hun ikke trodd hun måtte gi Abraham slavejenta Hagar for å få barn». (Sara og Abraham slet som kjent med å få barn, og selv om Gud hadde lovet dem avkom, varte og rakk det. Ifølge bibelforestillingene fødte Sara Isak etter at hun var fylt nitti år.)

«USA må gå sammen med Israel i en militæraksjon mot Iran for å oppfylle Guds plan både for Israel og for Vesten.»

John Hagee, Christians United for Israel

OPPRYKKELSEN: Under opprykkelsen vil alle sanne troende bli tatt opp til Himmelen – åndelig og kroppslig i ett. Illustrasjon

GUDS STRAFF: TV-evangelisten Pat Robertson, her fra et evangelisk-kristent arrangement i Israel, sa Sharons hjerneslag var Guds straff for at han hadde gitt bort land. Foto: Scanpix/AP

Muhammed og islam har det i kristne Europa i århundrer vært identifisert med Antikrist. Under den kalde krigen var det stort sett Sovjetunionen som spilte hovedrollen som The Bad Guy i profetiene, men med jernteppets fall, framveksten av radikal og militant islam, samt terrorangrepene 11. september og seinere, er det ingen tvil om hvem som igjen spiller den rollen.

POLITISK KRAFT

Dispensjonalistene – evangeliske kristne, pinsevenner, baptister – utgjør en marginal gruppe kristne i Norge. Selv om de samler inn mange millioner kroner til prosjekter i Israel – alt fra jødiske gamle hjem til hjelp til ekstremistiske settlere – er de ifølge Skarsaune få, men engasjerte.

Men i USA utgjør dette en vesentlig del av teologien på det som kalles «Christian right» – det kristne høyre.

– Dispensjonalismen er en teologisk stormakt i USA. Innenfor den protestantiske kristendommen er dispensjonalismen mainstream, og da snakker vi særlig om sørstatsbaptismen, sier Skarsaune.

USA har 60 millioner evangeliske kristne, baptister, pinsevenner og medlemmer i megakirker som mer eller mindre forfekter disse synspunktene. To av

fem amerikanere er av den oppfatning at Israel ble gitt det jødiske folket av Gud, og en av tre – en av tre – mener opprettelsen av staten Israel var et skritt på vei til Jesu tilbakekomst.

I februar i år etablerte tv-predikanten John Hagee *Christians United for Israel* (CUFI), en amerikansk paraplyorganisasjon som skal være et samlende organ for Israel-støtte, hvor det å «sikre videre og bredere støtte fra den amerikanske regjeringen til Israel» er den viktigste oppgaven. I juli samlet CUFI over 3000 delegater, hovedsakelig ledere fra forskjellige menigheter, i Washington, der de blant annet møtte medlemmer av Kongressen.

– Vi skal ikke sitte stille. Vi vil organisere kristne fra kyst til kyst slik at de kan gi uttrykk for sin støtte til Israel. Jeg tror ikke Kongressen aner hvor stor grasrotstøtten til Israel er i det evangeliske fellesskapet, uttalte initiativtaker Hagee, som er pastor i sin egen kirke og tv-predikant med programmer som etter sigende går ut til 160 tv-stasjoner og 50 radiostasjoner over hele verden.

Et av de viktige formålene med CUFI er å organisere et «rask respons for Israel»-nettverk, bestående av epost, faks og telefonoppringninger for å mobilisere velgere. Ifølge Hagee har CUFI mer enn 16 500 kristne ledere på sin ringeliste, som igjen har tilgang

til flere tusen velgere. Kjennsgjerninger som dette har vært med og gjort den kristne høyresida til en politisk kraft å regne med.

– Det som kjennetegner den nåværende administrasjonen er at de i enda større grad enn tidligere administrasjoner har vært lydige overfor Israel-lobbyen, sier Ole Moen, førsteamanuensis ved institutt for britiske og amerikanske studier. Han trekker særlig fram American Israel Public Affairs Committee (AIPAC) som en viktig lobbyaktør, og den aller største. AIPAC er en jødiskdominert organisasjon og blir ofte karakterisert som «den jødiske lobbyen» i USA.

Hvilke krefter som har størst innflytelse over amerikansk utenrikspolitikk overfor Israel har vært gjenstand for heftig debatt innen akademiske sirkler i USA i år, men den amerikanske historikeren og midtøstenredaktøren for *Foreign Policy in Focus*, Stephen Zune, retter fokuset på de kristen-fundamentalistiske grupperingene.

Han peker på at under Israels blodige militære offensiv mot palestinerne på Vestbredden i 2002 kom president George W. Bush med henstilling til Sharon om å trekke seg tilbake, men deretter trakk kritikken og støttet offensiven. Hvorfor? Ifølge Zune skyldtes det ikke jødisk lobbyvirksomhet, men heller at administrasjonen mottok mer enn 100 000 epost fra

De onde åndene opererer gjennom islam, gjennom araberne, gjennom Iran – og det har de ifølge dispensjonalister gjort siden tidenes morgen.

ARMAGEDDON: I pc-spillet Eternal Forces, basert på Left Behind-serien, kan du lede Trengselsstyrken i kampen mot Antikrist, og oppleve Jesu tilbakekomst.

konservative kristne som forsvarte den israelske offensiven. Mange av de kristne lederne med dispensjonalistisk ideologi har hatt god kontakt inn i den nåværende administrasjonen i det Hvide hus.

– Disse kristensionistene utøver større innflytelse på den nåværende administrasjonen enn jødiske sionister, mener Zune.

Jødiske stemmer har vært mindre avgjørende for Bush i hans to valg enn for noen annen moderne president, mens han har hentet sin støtte i det kristne høyre.

– Det er vanskelig å tenke seg USA stemme på kandidater med George Bushs tro og politikk, eller Ronald Reagens for den del, uten den sterke rollen en økende konservativ tro spiller blant titalls millioner amerikaneres liv. Enkelte estimater konkluderer med at kanskje så mye som 40% av Bush totale stemmetall kom fra selverklærte evangeliske kristne, uttalte sørstatsbaptistpastoren Richard Lan til BBC.

Stemmetallene fra årets katastrofale mellomvalg for Bush viser at det bare er marginale endringer i evangeliske kristnes stemmegivning, de var i overveiende grad tilbøyelige til å stemme republikansk for to år siden, og slik var det stort sett i år også.

Uansett hvilke politiske partier som har makten i USA, er kritikken av israelsk politikk liten. Under årets Libanon-krig ble en AIPAC-initiert uttalelse om

støtte til Israel nær enstemmig vedtatt i begge husene i Kongressen. Ja, Representantenes hus skjerpet sågar uttalen: forslaget inneholdt henstilling om å ta hensyn til minimering av sivile ofre, mens vedtaket i stedet berømmet Israels innsats for å minimere sivile ofre.

IKKE AKKURAT FREDSAKTIVISTER

Ingen av dispensjonalistene innen de evangeliske kristne bevegelsene har utmerket seg med å argumentere for en fredelig løsning på konflikten i Midtøsten. I henhold til dispensjonalistisk tenkning kan Israel ikke gi fra seg landområder på Vestbredden, for dette er gitt av Gud og *må* være en del av Israel for at endetiden skal kunne komme.

– Dispensjonalismen er en farlig misforståelse fordi det gir religiøs legitimitet til en politikk som virker undertrykkende på palestinerne, sier teologiprofessor Helge Kvanvig.

Det er unektelig skremmende å tenke på at noen av aktørene i den eksplosive situasjonen i Midtøsten, som man må anta har innflytelse på utviklingen, ikke har interesse av en fredsløsning, men snarere ser fram til en altomfattende krig.

Tv-evangelisten Pat Robertson skapte bølger, men var nok ikke alene om å mene at hjerneslaget som rammet tidligere statsminister i Israel, Ariel Sharon,

var en straff fra Gud, for å ha fjernet de jødiske bosettingene på Gazastripen.

Tidligere nevnte John Hagee, som er initiativtaker til Christians United for Israel stilte seg for ikke lenge siden positiv til en forkjøpsstrategi overfor Iran:

– USA må gå sammen med Israel i en militæraksjon mot Iran for å oppfylle Guds plan både for Israel og for Vesten.

Hagee ser for seg en «bibelsk forutbestemt endetidskonfrontasjon med Iran som vil lede til Opprykkelsen, Trengselstiden og Kristus annet komme».

I dag har vi en situasjon der ikke bare konflikten i Israel/Palestina er eskalerende, men hvor situasjonen er tilspisset også i Irak, Iran, Libanon og Syria. I dispensjonalistiske diskusjonsforum på nettet kan vi lese innlegg fra folk som gleder seg til å bli opprykket, som spekulerer i hvem Antikrist er og om det som utspiller seg nå er opptakten til det store endetidslaget.

Antagelig banker hjertene hos premillennialistiske dispensjonalister ekstra hurtig i disse dager, når Irans president kommer med stadige retoriske angrep på Israel, samtidig som Iran turer fram med sitt atomprogram. Alt er som tatt ut av profetiene.

– Kirken mente aldri at jorda er flat

Trodde du kirken i middelalderen mente jorda var flat? Da må du tro om igjen, ifølge Bjørn Are Davidsen. Han avkler moderne myter om kirkens antivitenskapelige rolle i middelalderen.

Tekst: Even Gran

Galileo Galilei, den eneste som ble forfulgt av kirken for sine vitenskapelige meninger, ble behandlet pent. Illustrasjon: Evergreen Exhibitions

– Vi elsker å framstille andre mennesker som dumme for at vi selv skal framstå i et best mulig lys, sier Bjørn Are Davidsen. Når nålevende mennesker blir rammet av dette, reagerer vi. Men det er færre som tenker på at vi også vedlikeholder myter og fordommer mot folk som har levd før oss.

For å gjøre noe med dette har Davidsen skrevet to artikler som avkler moderne myter og misoppfatninger om kristendommens rolle i middelalderen. Artiklene står i boka Tro og vitenskap, en artikkelsamling nylig utgitt på Lunde forlag.

Middelalderen er en epoke i vår historie som vi dyrker mange usanne og halvsanne myter om, sier han. En av de mest seiglivede mytene er at kirken i middelalderen mente at jorda var flat, og nærmest henrettet alle som hevdet noe annet.

– Denne myten ble popularisert i 1828, da Washington Irving ville ha noe å krydre sin Columbusbiografi med, forteller Davidsen. Columbus er altså

ikke den som «beviste at jorda er rund», slik vi liker å tro. I realiteten tyder alt historisk materiale på at kirken og middelaldersamfunnet ellers alltid har hatt en forståelse av jorda som kuleformet, skriver Davidsen.

Han poengterer at folk i middelalderen generelt sett ikke var dummere enn oss. De hadde like stor hjerne, og var selvsagt i stand til å resonnerer seg fram til at jorda er rund når de for eksempel så et skip forsvinne i horisonten, for deretter å komme tilbake igjen. Tanken om at jorda må være rund, er jo da ganske nærliggende for normalt intelligente mennesker, ikke sant?

BEDRE ENN SITT RYKTE

Davidsen bestrider også det vanlige inntrykket av at kirken i middelalderen var fiendtlig innstilt til vitenskap.

Ingen har noensinne blitt henrettet for å argumentere vitenskapelig, er Davidsens påstand. De som

for eksempel ble henrettet under den brutale, middelalderske inkvisisjonen ble stort sett tatt av dage for avvikende religiøse oppfatninger.

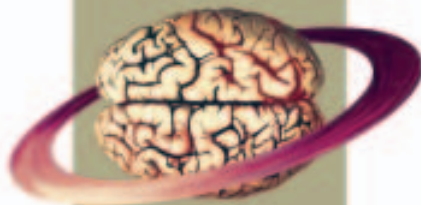
De få vitenskapsfolkene som ble henrettet, ble ikke drept for sine vitenskapelige funn, men for andre ting. En av de som ofte blir trukket fram som et eksempel på «en vitenskapsmann som ble henrettet», var ikke spesielt opptatt av empirisk naturvitenskap, nemlig filosofen og magikeren Giordano Bruno, forteller Davidsen.

Galileo Galilei, den eneste vitenskapsmannen som så langt Davidsen kjenner til faktisk ble forfulgt av kirken for sine vitenskapelige meninger, ble behandlet pent. Han ble sendt i husarrest til godset sitt, med tjenere og det hele. I forhold til hvordan mange straffedømte ble behandlet på den tiden, fikk han en svært mild behandling, poengterer Davidsen.

– Men han ble forfulgt for å hevde at jorda går rundt sola, og ikke omvendt, ikke sant?

Vitenskap

– Joda, det er sant. Men heller ikke dette er så ensidig som vi gjerne oppfatter det. Historisk forskning viser at kirken her handlet som den gjorde først og fremst fordi den så sin makt bli utfordret. Dessuten er det mye som tyder på at Galilei opptrådte arrogant og i overkant skråsikkert i denne prosessen, noe som skapte personmotssetninger og provoserte sentrale figurer i den katolske kirken til å «ta ham».

Davidsen understreker at han ikke ønsker å skjønne den katolske kirken i middelalderen.

– Inkvisisjonen var brutal og kirken opptrådte åpenbart både arrogant og dumt mot Galilei. Poenget mitt er bare at dette ikke er så svart-hvitt som vi gjerne oppfatter det i moderne tid, understreker Davidsen.

DARWIN MER OMSTRIDT NÅ

En annen påstand Davidsen kritiserer er at Darwins evolusjonsteori ble sterkt og unisont fordømt av kirken da den ble framsatt midt på 1800-tallet. Også dette er en myte, skal vi tro Davidsen.

– Det var åpenbart mange kristne som var kritiske til Darwin da han la fram evolusjonsteorien. Jeg påstår ikke noe annet. Men det jeg vil understreke også her, er at det moderne bildet av at det var en «unison fordømmelse fra alle verdens kristne», er feil. Bildet er langt mer nyansert, poengterer han, og legger til at den skarpeste kritikken mot Darwin faktisk kom fra andre vitenskapsfolk.

– Den moderne anti-darwinistiske kreasjonismen slo for alvor gjennom på 1960-tallet, og har lite med motstanden mot evolusjonsteorien på 1800-tallet å gjøre, legger han til.

Davidsen forteller videre at allerede i middelalderen hadde man lange tradisjoner for en «billedlig» tolkning av Bibelen. Man begynte ikke med en slik «billedlig tolkning» først som en reaksjon på evolusjonslæren, for eksempel. Dette er også noe som gjerne overrasker moderne mennesker.

– Allerede Augustin som levde rundt år 400 e.kr. advarte mot å tolke Bibelen på måter som var i strid med fornuft og vitenskap. Dette var det rådende synet gjennom hele middelalderen. Det var først etter opplysningstiden at noen ensidig begynte å tolke Bibelen «bokstavelig», sier Davidsen.

– I middelalderen mente de at naturen og Bibelen fortalte hver sin historie. Hvis det oppstod konflikt, var det naturen som hadde rett og beskrivelsene i Bibelen som måtte omtolkes.

FORUTSETNING FOR VITENSKAP

I stedet for å se troen som en motsats til vitenskap, mener Davidsen at den kristent inspirerte oppfatningen av virkeligheten som vokste frem gjennom middelalderen bidro sterkt til fremveksten av moderne vitenskap.

– Det kristne verdensbildet forteller om en Gud som har skapt et sett med lover og regelmessigheter. For kristne har det vært viktig å avdekke disse lovene. Dette viser hvordan tro kan stimulere til vitenskapelig utforskning.

IKKE FLAT: Det er en stor misforståelse at kirken i middelalderen hevdet at jorda var flat. Tresnitt fra middelalderen.

Davidsen legger til at denne virkelighetsoppfatningen la bedre til rette for moderne vitenskap enn for eksempel åsatro, som blant annet forklarte torden med at «Tor red over himmelen». Dette kunne kanskje inspirere vikingene til å spekulere på hvorfor Tor gjorde nettopp dette, men det gir i en slik sammenheng lite mening i å snakke om naturlover som man kan oppdage.

Andre myter Davidsen avkler i artiklene sine er at kirken angivelig skal ha bannlyst tallet 0, fordi de mente det stod for «hulhet og tomhet». Bare tull det også.

Det samme kan sies om påstanden om at kirken bannlyste disseksjoner og dermed hindret utviklingen av medisinfaget, samt at kirken motarbeidet lynveledere. Myter, tull og sprøyt alt sammen.

BØR HUMANISTER GÅ I SEG SELV?

Boka «Tro og vitenskap» som Davidsens artikler er publisert i, er gitt ut på et kristent forlag og har en klar kristen agenda. Andre bidragsytere til boka er nonnen og partikkelfysikeren Katarina Pajchel og den kristne astrofysikeren Øystein Elgarøy. Begge religiønsvennlige gjengangere i debatten rundt religion og vitenskap. I tillegg er den konservativt kristne skribenten og kreasjonisten Jon Kvalbein bidragsyter i boka. Resten av artikkelforfatterne er også aktive, profilerte kristne.

Davidsens artikler kan dermed ses som en slags skeptisistisk korreks fra kristent hold mot moderne vrangforestillinger som åpenbart også deles av mange humanister og ateister.

Er det slik at humanister og ateister bør gå i seg selv og innrømme at man kanskje har vært litt for slapp i å motarbeide feilinformasjon om kirkens rolle i middelalderen? Har demoniseringen av kristendommens rolle vært litt for beleilig til at man har sett noen grunn til å protestere mot åpenbare feil?

– Jeg synes ikke vi har spesielt mye å skamme oss over, sier ateisten og humanisten Asbjørn Dyrendal, førsteamanuensis i religionsvitenskap ved NTNU.

Han er enig med hovedtrekkene i det Davidsen presenterer, men mener at det Davidsen peker på

representerer et langt mer allment fenomen.

– Vi kaller det gjerne historisk provinsialisme når man skriver historien slik at de som har levd før oss framstilles som dummere enn de strengt tatt var. Slike feil bør vi alle unngå, sier han.

– Det er nok riktig at en god del ateister og humanister beskriver kristendommens forhold til vitenskapen på en forenklet og gal måte. Men slik er det nå en gang med folkelige teorier, og det blir jo ikke særlig bedre av at det handler om yndlingsmotstanderen. Men hvis man først skal se på folkelige teorier om historiske andre, tror jeg ikke ateister og humanister kommer spesielt dårlig ut, sier Dyrendal.

HALTENDE SAMMENLIGNING

Dyrendal understreker at man absolutt bør gjøre sitt for å bygge ned slike fordømmende beskyldninger, og at det er viktig at man arbeider for å nyansere bildet.

– Målet må jo være at vi alle prøver å være mest mulig sannferdige.

Dyrendal er ikke helt enig i Davidsens påstander om at den «kristent inspirerte oppfatningen av virkeligheten som vokste frem gjennom middelalderen bidro sterkt til fremveksten av moderne vitenskap».

Han synes sammenligningen Davidsen gjør mellom kristendom og åsatro halter.

– Man kunne like gjerne si at Jahve sender både død og liv, og at dette bare kunne inspirere den troende til å spørre hvorfor. Hvem vet hva slags filosofisk idéutvikling man kunne fått i norrøn religion, spesielt om man hadde utviklet institusjoner for religiøs ekspertise? spør Dyrendal.

Han synes generelt at man bør være varsom med å fokusere kun på én faktor i historiske forløp.

– Kristendom spilte utvilsomt en rolle i fremveksten av vitenskap i Vesten, i samspill med andre faktorer. Men hvem vet om ikke andre virkelighetsoppfatninger kunne ha bidratt minst like mye på rett sted til rett tid? Men det blir kontrafaktiske spekulasjoner som kan være morsomme, men som ikke nødvendigvis fører så langt, sier Dyrendal.

Tidligere publisert på Fritanke.no

«Tilstå at du er en heks!»

TEMA

I områder i India hvor analfabetismen er høy og overtroen lever, er ikke hekseforfølgelse noe som hører fortiden til. Et stort antall kvinner opplever å bli utstøtt, mishandlet eller drept fordi de skal ha utført ond magi. Men anklagene skyldes ikke først og fremst overtro, men har ofte økonomiske årsaker.

Tekst: Jan Ingar Thon

PALANI, INDIA: Ved solnedgang stormet ni menn inn i Pusanidevi Manjhis hus. Mens de ropte «Heks! Heks!» trakk de Pusanidevi ut av huset etter håret mens de seks barna hennes skrekkslagne så på. De førte henne til landsbytorget hvor innbyggerne i landsbyen var samlet, og ropte: «Denne kvinnen er en heks!» Deretter bandt de føttene hennes sammen og stengte henne inne i et rom uten vinduer. Der ble hun holdt fanget i fire døgn under stadig tortur.

– De slo meg med bambusstokker og jernrør og forsøkte å trekke ut neglene mine, forteller Pusanidevi.

– «Tilstå at du er en heks!» skrek de til meg igjen og igjen. De beskyldte meg for å ha kastet en forbannelse over rismarkene deres som hadde blitt ødelagt i en brann. Jeg bønnfalt dem og sa at jeg ikke var noen heks.

Dette skjedde i Palani i India, i fjor sommer.

Pusanidevi Manjhi var en av de heldige. Hun overlevde. I juli 2002 forsvant fem kvinner i nærheten av teplantasjen Kilkot i Vest-Bengal i Nordøst-India. Senere ble de lemlestede likene av kvinnene funnet i nærheten av elven Murti. Da politiet begynte å forhøre lokalbefolkningen viste det seg at alle de forsvunne var mistenkt for å være hekser og stå bak en rekke sykdoms dødsfall i området.

Også i Andhra Pradesh lenger sør i India ble det drept hekser den sommeren. Ifølge politiet i Ranga Reddy ble åtte kvinner brent levende i løpet av seks uker bare i dette ene området. Politioverbetjent Ramchandra Raju sa at det var den reneste «heksepanikk» i området. Så fort en innbygger ble syk eller døde mente man det var sort magi og begynte å lete etter den skyldige hekser.

Sommeren 2003 ble to påståtte hekser drept i Godda i Jharkhand i Nordøst-India. Der ble Bahamay Kisku og Nanka Hembrom trukket gjennom landsbyen og ut på et jorde, hvor de ble dekket med høy, helt parafin over og tent på. Disse to kvinnene var også mistenkt for å ha gjort en annen innbygger i landsbyen syk. I nabostaten Bihar tok tre medlemmer av samme familie livet av seg senere det året etter å ha blitt mistenkt for å være hekser og torturert. Også denne gangen var det mistanken om å påføre andre sykdom som var årsaken.

Og så sent som i august i år ble fem mistenkte hekser hakket til døde i Kokrajhar i Assam i Nordøst-India. Anklagen var, ikke overraskende, at de hadde gjort to mennesker i området syke.

Dette er bare noen få eksempler på hvor omfattende forfølgelsen av påståtte hekser i India er i dag. Det området som er mest utsatt er den nordøstlige delen av landet. Ifølge indisk politi ble 522 påståtte hekser drept i delstaten Jharkhand fra 1991 til 2000. Foreningen *Free Legal Aid Comittee*, eller FLAC, som arbeider mot hekseforfølgelse, hevder derimot det var minst 670. I nabostaten Bihar er det offisielle anslaget 300 drap på hekser mellom 1993 og 1998. FLAC hevder at 536 påståtte hekser ble myrdet mellom 1991 og 2000 bare i to distrikter i Bihar. Disse tallene kan virke forvirrende, men ved nærmere ettersyn er

det et påfallende samsvar mellom de forskjellige kildene. Det viser at i snitt drepes fire-fem mistenkte hekser hver måned i hver av disse delstatene i Nordøst-India. Med andre ord, minst 100 hvert år, og det er bare i to delstater. Som eksemplene ovenfor viser er troen på hekser utbredt over store deler av India.

I tillegg til de som drepes anslår Pooja Singhal Purwar fra sosialdepartementet i Jharkhand at fem kvinner i måneden utsettes for beskyldninger og tortur på grunn av mistanke om hekseri. Og selv når de mistenkte ikke blir drept, kan følgene være grusomme. Mange drives bort fra landsbyene, gjerne etter å ha fått slått ut tennene, klippet av håret, blitt lemlestet på det mest sadistiske, tvunget til å spise avføring eller gruppevoldtatt.

«I snitt drepes fire-fem mistenkte hekser hver måned i hver av disse delstatene (Bihar og Jharkhand) i Nordøst-India.»

NOEN BRUKER OVERTROEN

Grunnen til at man forfølger hekser i India i dag er tilsynelatende omtrent de samme som under de europeiske hekseprosessene: Sykdommer, avlinger som slår feil, mennesker og dyr som dør plutselig av årsaker man ikke kjenner. Kort sagt, naturlige forhold som befolkningen på landsbygden i India ikke har noen forklaring på. Slike hendelser utløser naturlig nok frykt, mistenksomhet og fortvilelse som ofte går over i sinne og jakt etter noen å legge skylden på. For den fattige befolkningen i Indias utkantområder er tapet av et husdyr eller en avling en katastrofe. Naturlig nok vil folk i en slik situasjon bruke alle metoder for å finne en forklaring og den skyldige. Og i fortvilelsen gripes det ofte til overnaturlige forklaringer, og jakten på en heks er i gang.

Dette er utvilsomt et element i mange av sakene, men likevel er det bare en del av forklaringen. Uansett om vi ser på hekse saker fra Nordøst- eller Sør-India, har de fleste en rekke viktige fellestrekk. De foregår i områder av landet som er preget av fat-

tigdom og store samfunnsmessige omveltninger. I disse områdene er dessuten analfabetismen svært høy (i Bihar 48 % for menn og 77 % for kvinner) og helsevesenet dårlig utbygd, noe som har direkte innvirkning på heksetroen.

Akkurat som under de europeiske hekseforfølgelsene er kvinnene som forfølges i India verken opprørske feminister eller kloke koner. Dette er bare myter. De indiske hekserne er, akkurat som sine europeiske forgjengere, enten helt vanlige kvinner eller kvinner som er svake på en eller annen måte og passende ofre. De kan være fattige, gamle, syke, funksjonshemmede, generelt upopulære, fraskilte eller enker. Og de to siste punktene er særlig viktige.

Svært ofte viser det seg nemlig at det er ønsket om materiell vinning som ligger bak anklagen om hekseri. Det er kort sagt noen som tjener på at visse kvinner stemples som hekser og utstøtes eller drepes og utnytter overtroen på en kynisk måte. En politimann som etterforsket angrepet på Pusanidevi Manjhi sa at angrepet hadde blitt fremprovosert av en mektig landeier som eide rismarkene i landsbyen og brukte lokal overtro for å beholde makten.

– Gahan Lal var en mektig landeier. Det var hele tiden krangler om land og lønninger, sa politibetjent Jayant Tirkey. – Når rismarkene hans tok fyr beskyldte han [Manjhi] for å ha kastet en forbannelse. Men det er bare en unnskyldning. Det virkelige motivet hans er å spre frykt blant de fattige.

Pooja Singhal Purwar fra sosialdepartementet i Jharkhand sa det samme.

– Overtro er bare en unnskyldning. Ofte blir en kvinne stemplet som heks slik at du kan kaste henne ut av landsbyen og ta jorden hennes eller for å gjøre opp gamle feider eller familiekrangler eller fordi mektige menn vil straffe henne fordi hun har avvist de seksuelle tilnærmelsene deres. Kvinner fra velstående familier blir aldri stemplet som hekser. Det er alltid de sosialt og økonomisk sårbare som blir utpekt og uthengt.

Ifølge Ajitha George, som forsker på hekstro i India, er Jharkhand, Bihar og andre områder hvor troen på hekser står sterkt preget av store omveltninger. Menneskene opplever fremmedgjøring og avskoging, og hele samfunnsstrukturen er i ferd med å bryte sammen.

– Det har blitt mindre landbruksjord, og i mange tilfeller bestikker folk hekседoktorer for å peke ut enslige kvinner eller enker som eier jord.

Noen av eksemplene på dette er groteske. I 1997 ble den enslige kvinnen Neepudi og hennes fem barn drept med øks i landsbyen Mandwa i delstaten Bihar. Mohar Shah som stod bak drapene påstod at hun var en heks, men under etterforskningen kom det frem at han lenge hadde vært ute etter jordet hennes. I samme område ble en hel familie på syv drept. Det viste seg at morderen var ute etter de 16 kusum-trærne familien eide.

Svært ofte viser det seg nemlig at det er ønsket om materiell vinning som ligger bak anklagen om hekseri.

SLO TILBAKE: Chhutni Mahatani ble anklaget for å være heks og hennes egen svoger tvang henne til å spise avføring, men hun saksøkte anklagerne og fikk medhold i retten. Foto: Scanpix/AP

LEVENDE BEGRAVD: Basumatary ble skadet da 150 menn fra landsbyen hennes forsøkte å begrave henne levende, etter at hun ble mistenkt for å praktisere heksekunst. Foto: Scanpix/AP

Religionen og overtroen blant bondebefolkningen utnyttet altså av landeiere eller andre maktpersoner for å tilrane seg enslige kvinners jordeiendom eller bare for å beholde makten. Og for å oppnå dette får de paradoksalt nok ofte hjelp av Indias «virkelige» hekser; de såkalte *ojhas* eller åndemanere.

DAINS, OJHAS OG TANTRISKE TROLLMENN

For å forstå denne siden av saken er det nødvendig å se litt på forskjellige typer hekser i India. Heksene som er omtalt så langt, altså onde hekser som mistenkes for skademagi, kalles *dains*. Det finnes også en annen type hekser (i mangel av et bedre ord), kalt *ojhas*. Disse bedriver også trolldom, magi og besvergelses, men blir ikke ansett som onde. Tvert i mot har de ofte en høy status i landsbyene og nyter stor respekt. Tradisjonelt sett har helbredelse vært en av ojhaenes hovedvirksomheter. I områder med svært dårlig utbygd helsetjeneste (i Bihar finnes det én klinikk per 100 000 innbyggere) har dette gitt dem svært stor makt og ikke minst inntekter. Utvilsomt har deres kunnskaper om urter og naturmedisin også gjort dem i stand til å kurere en rekke mindre alvorlige sykdommer. Men også på dette området har de tradi-

sjonelle indiske samfunnene forandret seg. De står overfor nye, alvorlige sykdommer som de tradisjonelle heksedoktorene ikke har noen middel mot. Dette har gjort mange ojhaer mottagelige for bestikkelse for å opprettholde sin tidligere status og livsstil. En av ojhaenes viktigste egenskaper er nemlig evnen til å gjenkjenne en heks. Gjennom forskjellige former for magi er det gjerne de som peker ut den skyldige heksen og setter i gang forfølgelsen.

Det kan forøvrig være like farlig å legge seg ut med en ojha som en mektig landeier. I en landsby i Lohardaga-distriktet ble en kvinne ved navn Malati først gruppevoldtatt og deretter drept av en ojha og hans menn fordi hun hadde nektet å ha sex med ham.

Det finnes en tredje type hekser eller trollmenn som også har en rolle i denne historien. Det er de tantriske magikerne, og det er kanskje de som kommer nærmest det bildet vi har av hekser. Tantrismen er en esoterisk retning innen hinduismen og buddhismen som oppstod på 800-900-tallet. Det finnes et utall varianter av tantrisme, og de fleste er en akseptert del av hinduismen. Men det finnes også mer ekstreme retninger, gjerne kalt *left-handed*, som driver med sort magi, ofring av levende dyr og seksuelle orgier.

Under arbeidet med filmen *The Indian Witch Hunt* kom regissør Rakhi Varma og journalist Sohaila Kapoor i kontakt med en utøver av *left-handed* tantra, Baba Ramashankar. Sammen med sine tre kvinnelige disipler gjennomførte Baba er rekke bisarre ritualer, som inkluderte rituelle drap på høns og geiter, før det hele kulminerte med en nattlig sexorgie på en kremasjons-plass. Det som er interessant i vår sammenheng er at Baba og tantrikerne, i likhet med jordeierne og ojhaene, utnytter kvinner i en vanskelig situasjon. Det gikk tydelig frem at Babas disipler var fattige, utstøtte kvinner (og i et tilfelle tidligere straffet) som søkte til den sorte magien som en siste desperat utvei. For det er ikke tvil om at disse kvinnene virkelig trodde at magien de lærte kunne gi dem både rikdom, beskyttelse og ikke minst hevn. Magien de bedriver er ofte av en utelukkende destruktiv art, og både Baba og disiplene skrøt av sine evner til å forårsake sykdom og død. For å bevise dette tok Baba en dag Varma og Kapoor med seg til et tre. Han kastet en forbannelse over treet og sa at i løpet av en uke ville det vært dødt. Det hører med til historien at Varma og Kapoor seier reiste tilbake til treet, og det var like levende og dessuten fullt av nye, grønne og friske skudd.

I dag finnes det en rekke organisasjoner og ressursentre som har tatt opp kampen mot hekseforfølgelsene.

SYK GUTT: Nomita Puran er anklaget av en heksedoktor for å ha gjort en gutt syk. Nå skal eldre fra landsbyen hennes avgjøre hvordan hun skal forsvares. Foto: Scanpix/AP

HEKSEANKLAGEDE SLÅR TILBAKE

Det finnes altså kvinner i India som er utsatt for angrep fra mange kanter; fra overtroiske landsbybeboere, grådige jordeiere, maktsyke ojhaer og tantriske trollmenn. Utbyttet denne siste gruppen får er noe mer uklart, men det er ikke tvil om at Baba nõt maktposisjonen han var i overfor disiplene og utnyttet kvinnene både økonomisk, seksuelt og «magisk».

Men det finnes kvinner som tar igjen, og for dem er Chhutni Mahatani blitt en heltinne og et forbilde. I 1995 beskyldte hennes svoger henne for å være en heks. Han mishandlet henne og tvang henne til å spise avføring. Deretter ble hun kastet ut av landsbyen og forlatt av sin mann. Men Chhutni gjorde noe helt uhørt; hun saksøkte familiemedlemmene som hadde anklaget henne for hekseri. I retten fikk hun medhold av dommeren, og selv om de anklagede slapp straff fordi det var deres første forseelse, var dette starten på noe helt nytt.

I dag finnes det en rekke organisasjoner og ressursentre som har tatt opp kampen mot hekseforfølgelsene. En av de viktigste er *Free Legal Aid Comitte* eller FLAC. De gir juridisk bistand til ofre, tar opp temaet i menneskerettsorganisasjoner og jobber

for økt bevissthet blant befolkningen på landsbygden. Ett av resultatene er at myndighetene i delstatene Jharkhand og Bihar har vedtatt en lov mot hekseforfølgelse. Men det er fortsatt lang vei å gå. FLAC antar at kun to prosent av alle som blir anklaget for heksejakt dømmes. I 2004 ble det foreslått lovforbud mot heksejakt i staten Tripura i Nord-India. Etter en dag med debatter ble forbudet enstemmig vedtatt. Derimot klarte medlemmene i delstatsregjeringens lovgivende organ ikke å komme til enighet i om heksekunst var en vitenskap eller overtro.

Så langt er lovgivingen lite kjent, og FLAC organiserer nå kampanjer for å øke bevisstheten rundt den. Ofte er det tidligere hekseanklagede som står bak kampanjene. Poonam Toppo ble selv anklaget for hekseri og utstøtt. Nå reiser hun rundt på landsbygden i Jharkhand med et skuespill som er basert på hennes egne opplevelser. Poonam sier:

– Vi vet at dette er ren overtro og ikke har noe vitenskapelig grunnlag. Men for å få igjennom dette budskapet samlet vi sammen våre egne erfaringer fra virkeligheten og satte dem sammen til et *nukkar nata* [gateteater]. Først fremførte vi stykket i våre

egne landsbyer og etterpå har vi dratt fra landsby til landsby for å prøve å lære folk om loven. Det er dette som er vårt mål, å få til en sosial oppvåkning.

Som det stod i en indisk avis tidligere i år: «Gårsdagens hekser er dagens sosiale aktivister i Jharkhand.»

KILDER

Artikkelen er basert blant annet på nyhetsreportasjer i indisk og internasjonal media mellom 2000 og 2006, samt dokumentarfilmen *The Indian Witch Hunt* (Miditech 2005).

HAMU i India

HAMU - Humanistisk aksjon for menneskerettigheter i u-land – er Human-Etisk Forbunds hjelpeorganisasjon.

HAMU støtter blant annet prosjekter i regi av Ateistsenteret i Vijayawada i delstaten Andhra Pradesh. Ateistsenteret er aktivt engasjert i arbeidet med sekulært, sosialt arbeid med omfattende landsbyutvikling, og gir hjelp og råd etter sekulære og humanistiske prinsipper.

Ateistsenteret er ikke direkte involvert i arbeidet mot hekseforfølgelsene, men er en del av det indiske nettverket av rasjonalister som bekjemper overtro.

Aktuelle bøker

Lars Gule
Islam og det moderne
Abstrakt Forlag, 2006

Nyansert, men ufokusert om islam

«Islam, en religion, kultur og sivilisasjon som kan synes underlig og skremmende, krever oppmerksomhet som aldri før», skriv Lars Gule i forordet til si nye bok *Islam og det moderne*. Ein kan vera freista til å stilla spørsmål ved det. Er det verkeleg sant? Eller er det berre slik at islam får merksemd som aldri før? Kvart år kjem det ut fleire bøker om religionen, frå smale akademiske verk, via faktabøker og heile vegen til polemisk hatskrifter som Oriana Fallacis «Fornuftens styrke». Eit fornuftig spørsmål til ei kvar ny bok om islam er følgjeleg: Treng me eigentleg denne boka?

«Islam og det moderne» er definitivt eit velkomne tilskot i mi bokhylle. Det er det fleire grunnar til, men den viktigaste er at Gule emner å vera kritisk utan å skapa islam om i sitt eige bilete, slik blant andre Mark Gabriel (*Islam og terrorisme*, Prokla-Media, 2004) og Ibn Warraq (*Hvorfor jeg ikke er muslim*, 2003) kan skuldast for.

Gule er klår på sin eigen ståstad, og unngår samstundes å handsama verdas nest største religion som ein monolittisk og uforanderleg konstruksjon. Gule sitt syn på islamsk fundamentalisme som ei moderne, men antimoderne rørsle er ikkje vidare kontroversielt blant vestlege akademikarar, men gjev rom ei langt betre forståing enn den som vert forfekta av dei som fyrst og fremst fremmer historiske perspektiv. Er det eit kampskrift Gule har levert? I så fall synes det klårare kva det er eit kampskrift for – demokrati, menneskerettar, *sekularisme* – enn kva det er eit kampskrift mot. Islam står, i dei fleste former, i motsetning til det moderne, meiner Gule, men det treng ikkje å vera slik. Han trur at moderniteten kjem til å ta siste stikk.

Medan dystre framtidsvisjonar altså er nær fråverande kan Gule kritisera for å teikna eit for pessimistisk bilete av dagens islam. Som mange vestlege forskarar legg han særleg vekt på enkelttenkjarar som indisk-pakistanske al-Mawdudi og egyptiske Sayyid Qutb. Desse tenkjarane er utvilsamt sentrale, men ei for ein-sidedig fokusering kan gje eit karikert bilete av fundamentalismen som ideologi. Hasan al-Hudaybi, leiar av det muslimske brorskapet etter Hassan al-Banna, vert berre nemnd i forbifarten. Boka han gav ut, *Predikantar, ikke dommarar* (anmeldaren si omsetjing), er ikkje nemnd. Boka kan delvis tolkast som ein kri-

tikk av Qutb, og har av den britiske forskaren Barbara H.E. Zollner vorte omtala som ei av dei viktigaste kjeldene me har til å forstå utviklinga av det muslimske brorskapet sin ideologi. Diverre er ho nær ukjend, og Zollner sitt arbeid har heller ikkje fått særleg merksemd. Gule sitt fokus på Qutb og Mawdudi er heilt typisk for vestleg academia sin presentasjon av islamismen.

Det største problemet med *Islam og moderne* er imidlertid at boka framstår som noko ufokusert. Ein får inntrykk av at Gule rett og slett freistar å pakka inn vel mykje i løpet av tre hundre sider, og det er lett å falla av lasset. Om mindre plass hadde vorte brukt på diskusjonar om alt frå Irak-krigen til bokhandlaren i Kabul kunne dei meir sentrale problemstillingane i møtet mellom islam og det moderne ha vorte diskutert grundigare. Særleg kunne kapitla om menneskerettar og demokrati ha vore utvida. Her er det ei rekke interessante stemmer som hadde fortent ein plass. Det eg saknar aller mest er ein vidare diskusjon om kvinner sine rettar, og dermed også ei rekkje kvinnelige islamfortolkarar eller for den del -kritikarar. Desse er mangelvare både i boka og litteraturlista.

Ein vidare diskusjon rundt Vesten si rolle i å verka mot ei demokratisk utvikling i den muslimske verda kunne også vore interessant, særleg idear om korleis ein kan endra på dette.

Alt i alt er *Islam og det moderne* ei noko tung, men høgst lesverdig bok. Er ein på jakt etter ein introduksjon til temaet bør ein imidlertid vurderer til dømes *Islam – tradisjon, fundamentalisme og reform*, skrivne av Kari Vogt, i staden.

Øyvind Strømmen

(Norsk frilansjournalist busett i Belgia.
Han har skrivne boka *Ein islamsk reformasjon?*,
tilgjengeleg gratis på www.oyvindstrommen.be)

Rasmus Dahlberg
1983 – Den kalde krigens høydepunkt
Humanist forlag

Kald krig-thriller fra virkeligheten

Jeg er gammel nok til å huske den kalde krigen. Jeg var ikke stor, men jeg husker fortsatt nyhetsopplesere med alvorlige ansikter som brukte uhyggelige ut-

trykk som SS-20-raketter, kryssermissiler, stjernekrigsprogrammet og NATOs dobbeltvedtak. Det storpolitiske spillet bak disse ordene kjente jeg ikke til, men jeg forstod at det var noe viktig og farlig.

I boken *1983. Den kalde krigens høydepunkt* tar den danske historikeren Rasmus Dahlberg oss med bak nyhetsoverskriftene og forklarer nettopp dette politiske spillet. Det er gode grunner til at han tar utgangspunkt i nettopp året 1983. Da var den kalde krigen på sitt aller kaldeste. Regjeringene i både USA og Sovjetunionen var preget av paranoia, mistenksomhet og krigsfrykt, og hauker og duer kjempet om å påvirke sine statsledere. I løpet av 1983 inntraff dessuten en rekke dramatiske begivenheter som førte de to supermaktene i direkte konfrontasjon med hverandre og truet med å gjøre den kalde krigen varm. Flere blodige terrorangrep mot USA i Libanon utført av syrisk- og russiskstøttede grupper, USAs invasjon av Grenada, konflikten i Nicaragua og den russiske nedskytingen av et koreansk passasjerfly. Men i kulissene foregikk også et annet spill mellom politikere som ønsket å lede verden bort fra kanten av stupet.

Dahlbergs bok maner frem en rekke nesten uut-slettelige bilder fra dette året. Natlige konfrontasjoner mellom russiske og amerikanske marinefartøy i Svartehavet. Høytstående diplomater på en hemmelig spasertur i Geneves furuskoger; en spasertur som er med på å avgjøre verdens fremtid. Beltevogner med noen av verdens mektigste menn ombord, som baner seg vei gjennom nærmest ufremkommelige gater i et nedsnødd Washington, på vei til et skjebnesvangert møte. Alt dette kunne vært et hentet fra en James Bond-film eller en bok av John le Carré. Men alt dette er virkelighet, det bare fremstilles like spennende som i noen roman. Ikke minst Dahlbergs språk bidrar til dette. *1983* er nemlig en bok hvor det er et klart samsvar mellom det som fortelles og måten det fortelles på. Man kan kanskje si at forfatteren har en svært god rytmesans. Etter hvert som begivenhetene tilspisser seg, stiger tempoet. Setningene blir knappere og kapitlene kortere, noe som bidrar til en følelse av fortettet spenning.

Vanligvis er jeg ikke så begeistret for forfattere som på liv og død skal dramatisere historien. Ofte får det noe påtatt og krampaktig over seg, og det blir både slett historieskriving og slett litteratur. Det er nok å nevne Karsten Alnæs' Norgeshistorie. Dahlberg derimot gjør dette på en meget elegant måte. Det føles helt naturlig, som om denne historien ikke kunne vært fortalt på noen annen måte. Hans lykkes på en enestående måte med å gjøre historien levende uten å gi avkall på sannheten.

Og her kommer vi til en annen av bokens styrker, nemlig forfatterens befriende ærlighet. Dahlberg velger konsekvent å være historisk korrekt fremfor politisk korrekt. Således blir for eksempel Ronald Reagan, som ble demonisert av hele venstresiden på 1980-tallet, fremstilt som kanskje den mest sentrale politikeren når det gjaldt jernteppet fall og slutten på den kalde krigen.

De eneste negative innvendingene jeg har mot boken er ikke forfatterens ansvar. Først og fremst går dette på oversettelsen. For all del, gjennom det meste av boken er den helt grei, men tidvis blir oversettelsen svært så kronglete, med en merkelig og unaturlig setningsoppbygning. Noen ganger måtte jeg lese gjennom en setning både to og tre ganger før jeg fant meningen i den. Faktisk synes jeg ofte det var lettere å lese den danske originalen enn den norske oversettelsen. Men dette er tross alt ingen viktig innvending, og en litt klosset oversettelse her og der er ikke nok til å ta bort gleden ved å lese denne boken.

Siden dette er en historie som utspiller seg i en rekke forskjellige land og med et rikt persongalleri, kunne noen kart og fotografier også gjort seg. Men dette er heller ingen stor innvending og langt fra noen grunn til å la være å lese Rasmus Dahlbergs fascinerende spenningshistorie fra den kalde krigens virkelighet.

Jan Ingar Thon

Bart D. Ehrman
Jesus feilsitert. Slik forandret de Bibelen.
Papp forlag

Når 300 år gamle nyheter blir sensasjon

Ingen av evangelistene hadde noen gang truffet Jesus. Sannsynligvis hadde de ikke engang truffet noen som hadde truffet ham. I boken *Jesus feilsitert* nevnes dette bare i en fotnote, selv om det er hovedårsaken til at vi ikke kan vite hva han egentlig sa. De fire evangeliene er skrevet 40-70 år etter at Jesus døde, og de motsier hverandre på en lang rekke vesentlige punkter.

Mindre kjent er det at samtlige bibelhåndskrifter som har overlevd til i dag, er kopier. Ikke av originalene, men av kopier av kopier av kopier... Hvor mange ledd det er tilbake til det enkelte originalmanuskript, vet vi ikke. Men vi vet at få (om noen) av kopiene var en nøyaktig gjengivelse av det dokumentet som skulle kopieres. Det er dette denne boken handler om.

Vi har nærmere 6000 greske håndskrifter med større eller mindre deler av nytestamentet. I tillegg kommer tusener av håndskrifter på andre av antikkens språk. Disse tekstene inneholder flere hundre tusen

varianter i alt. Ingen har full oversikt, men antallet varianter er større enn antall ord i hele nytestamentet!

Den ledende bibelforskeren Bart Ehrman gjør nøye rede for hvordan disse tekstvariasjonene kan ha oppstått. Før trykkekunsten ble oppfunnet på 1400-tallet, måtte hvert eneste nytt eksemplar av et skrift møysommelig kopieres bokstav for bokstav. I de første århundrene var det sjelden profesjonelle skrivere som sto for kopieringen. Endringene skyldtes ofte slurvfeil, men mange var faktisk tilsiktet, av teologiske og andre grunner. Noen av disse har vesentlig betydning for forståelsen av Jesus.

Dette problemet har vært kjent like lenge som skriftene har eksistert. Kristendomskritikeren Celsus skrev alt på 100-tallet: «Noen troende virker som de har vært på fylla, og går så langt som til å motsi seg selv og endre den opprinnelige evangelieteksten tre-fire ganger eller mer. De endrer tekstens karakter slik at de kan tilbakevise vanskeligheter når de blir utsatt for kritikk.»

De siste 300 år har filologer arbeidet systematisk for å prøve å rekonstruere de opprinnelige tekstene. Mange har måttet innse at det er ikke mulig å komme lenger enn et stykke på vei. Ehrman selv kaller seg i dag agnostiker. Hans resonnement er at hvis Bibelen opprinnelig inneholdt Guds ord, ville han ha sørget for at disse ordene ikke ble forvansket. Og hvordan kan vi la Bibelen rettled oss, når vi ikke vet hva det opprinnelig sto i den?

Oversetteren har gjengitt teksten på et stort sett lettflytende norsk. Men anglisisme og enkelte lange og tunge setninger ødelegger, på side 57, 104 og 141 må ord ha falt ut, og en lang setning på s. 19 er blitt uforståelig. Et par steder (side 98, 100) virker det som han ikke har skjont den engelske originalteksten (samt at verbet «vedkjenne» alltid er reflekstivt). Ordet «literate» (lese- og skrivekyndig) er nesten overalt gjengitt med «skriftlærd». Når selv en person som knapt kan lese omtales som «åpenbart skriftlærd» (side 46-47), blir det ganske forvirrende.

Layout og ombrekking kunne ha vært bedre og korrekturlesning grundigere. Noen steder står ordene så tett sammen at de går i ett. (Pussig nok er det samme tilfellet i gamle greske manuskripter: ordene ble skrevet uten mellomrom, hvilket er en av kildene til kopistenes misforståelser.) En del steder skulle hatt greske bokstaver; til det er det satt av rom som er blitt tomrom. På side 151 har et ord (adoptiansk) feilaktig fått forstavelsen «anti». Ett sted er det blitt forvirring i noteapparatet (note 17 og 18 i kapittel 2). Forvirrende er det også når det henvises til «Johannes» for et viktig bibelsted, det såkalte Comma Johanneum. Den som leter i Johannesevangeliet vil ikke finne det, ettersom det står i Johannes' første brev.

Til tross for disse skjønnhetsplettene skal det lille, nystartede Papp forlag skal ha ros for å ha gjort denne viktige boken tilgjengelig på norsk, og de har fortjent publisiteten den har fått i høst.

Ronnie Johanson

Marianne Youmans
Rett og slett
– rettighetsboka for deg under 18
Gyldendal

Omfattende, men mangelfull rettighetsbok

Mange voksne synes nok at barn i dagens Norge er kjappe til å hevde hva de har krav på – ofte til det absurde. Så hva skal barn med en rettighetssamling da? Gjøre krav på mer? På noe annet enn det de har mye av?

Tja, kanskje det?

Mariann Youmans har samlet og kommentert barns rettigheter i boka *Rett og slett – rettighetsboka for deg under 18*. På 180 sider – fordelt i 14 kapitler – har hun på en spenstig og flott illustrert måte pakket sammen det vesentligste som internasjonalt og nasjonalt lovverk i grove trekk sier om barns rettigheter, brukket ned til livet for barn i Norge.

Trengs denne boka?

Ja, for alle disse områdene av barns rettigheter – og tolkingen av disse – finnes spredt i ulike fagbøker, lærebøker på de ulike alderstrinn, i ulike fag og på utallige nettsider. Nå er mye samlet til bruk for barn. Og det er forskjell på å hevde og synse om hva man vil ha, og det å ha faktisk kunnskap om hvordan dette forholder seg. Temaene disse rettighetene er ordnet under er blant annet alderspyramiden (når kan du gjøre hva), medvirkning, problemer hjemme, jobb, kriminalitet, narkotika, to kulturer, én kropp, og staten – det er oss.

Youmans snakker til barna, og hun er innom de fleste emner der barna åpenbart er part i saken, har interesser eller kan være sårbare og utsatte. Og nettopp når det gjelder saker som rammer barn hardt, er boka god. Hun berører skilsmisse, adopsjon, vanskjøtsel, omskjæring, å være usynlig, mobbing, rett til privatliv, småsøsken og uendelig mye mer. At det sorteres lite mellom alvorlige lovbrudd og ønskelige betingelser får være en liten innvending i denne sammenhengen.

Foreldre er på en måte perifer, men ikke usynlige i denne boka. Det er barnas behov og rettigheter som er fokus. Foreldrene er for det meste statister, og en instans barna hevder sine interesser overfor. Greit nok, men når alderspyramiden ganske riktig konstaterer at *Du kan gå på kino* med 15-årsgrense, og boka i svært liten grad problematiserer *jeg har rett til* og *jeg kan*, blir det mer rettighetshevdende enn oppfordring til dialog mellom foreldre og barn. *Du har rett til å*

bestemme over penger du har tjent selv er eksempel på det samme. I mange sammenhenger hvor *Rettighetsboka* vil bli brukt, må det bli voksnes utfordring å legge til rette for og utfordre barna til å bli det forpliktende medmennesket som ser nettopp det forfatteren skriver avslutningsvis – at «alt henger sammen med alt».

Å nå de som trenger det mest blir en stor utfordring. Vi kan ikke pålegge foreldre å elske barna sine med Barnekonvensjonen i handa. Og kanskje er rådene for å få bedre forhold mellom foreldre og barn mest for de som har en levelig situasjon fra før av: «sett deg ned og tenk over ...», «deretter skriver du ned fem ting», «sammenlign listene». Det er vanskelig å se at marginaliserte familier vil benytte disse rådene.

Men denne boka hører opplagt hjemme i skolebiblioteket, ikke bare i ett, men mange eksemplarer. Der kan alle nå den.

Også mange voksne vil ha nytte av boka. Det gjelder lærere, og det gjelder kursledere i Humanistisk konfirmasjon som vil finne deler av kjernestoffet; som menneskerettigheter, identitet, seksualitet, rus og mange ulike sider av barns problematiske hverdag og utfordringer.

Selv om boka først og fremst er ei oppslagsbok i rettigheter og lovverk, oppfordrer den barn og ungdom til å engasjere seg for et godt liv for seg selv og andre barn. Det er tips om hvordan de kan gå fram gjennom hele boka. Derfor er boka for barn. Kanskje den blir en julegave fra engasjerte voksne?

Barn (per definisjon opp til 18 år) vil kjenne igjen illustrasjonene til Tora Marie Norberg fra enkelte skoledagbøker. Må ses.

Inger Johanne Slatta

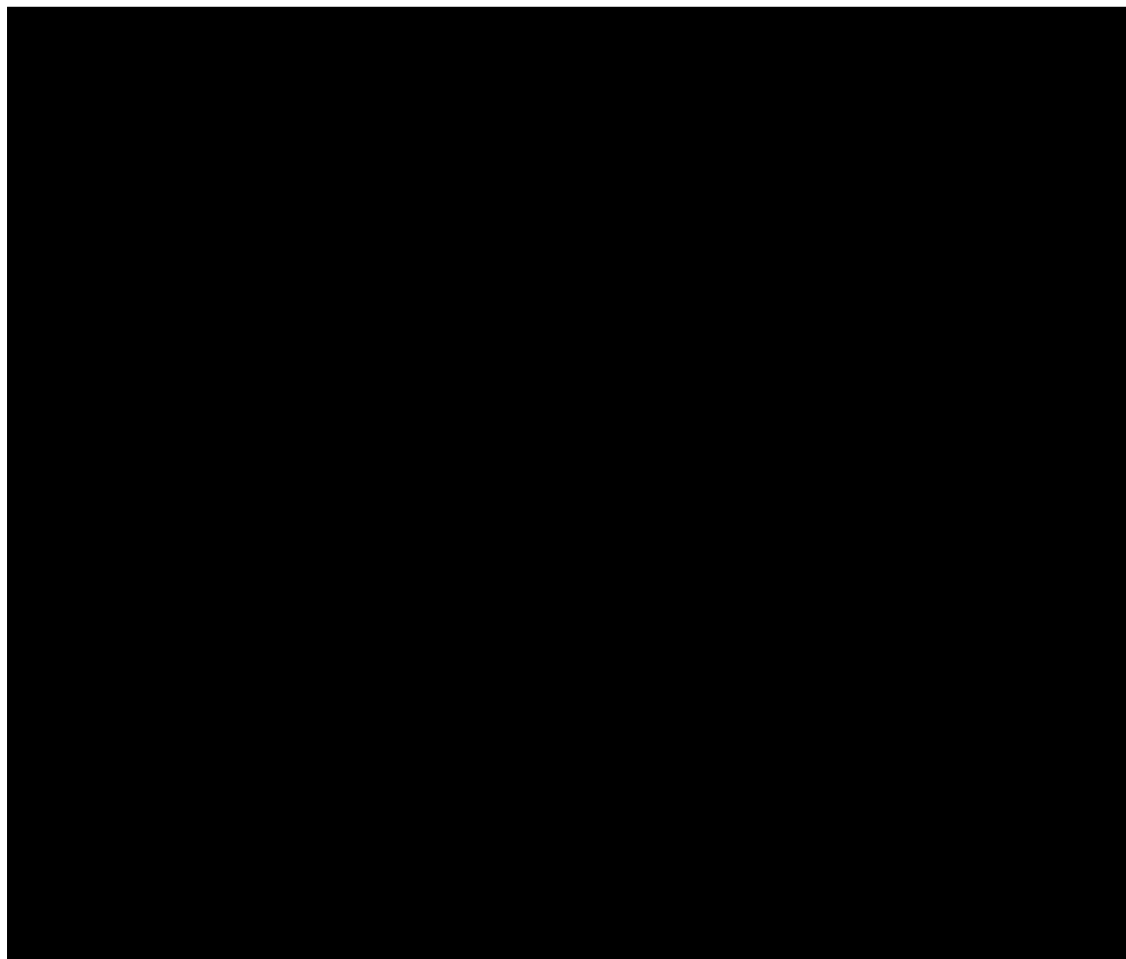
Seremonirådgiver i Human-Etisk Forbund, arbeider spesielt med Humanistisk konfirmasjon

Arnulf Øverland
3 foredrag til offentlig forargelse
Ved Hans-Ivar Kristiansen og
Odd Nordhaug, Forlag 1, 2006.
Forord av Kristin Mile,
etterord av Arild Linneberg.

Mangelfull nyttegivelse av vekselsskrift

Arnulf Øverlands etter hvert mer berømte enn beryktede «Tre foredrag til offentlig forargelse» fra 1933 er kommet i ny utgave. Når det først skulle gjøres, er det synd redaktørene ikke tar med også et fjerde foredrag, *Kjetterprosessen*, der Øverland oppsummerer

BLASFEMITILTALT: Arnulf Øverland er den siste som ble tiltalt etter blasfemiparagrafen. Her riktignok fra rettsalen om Sangen om den røde ribin. Foto: Scanpix

blasfemisaken som ble resultatet av det første foredraget: *Kristendommen, den tiende landeplage*. I 1935 trykket han opp det hele under tittelen «4 foredrag til offentlig forargelse».

Et femte foredrag, *De tre vantroens artikler* fra 1962, ville også ha forsvart en plass i boken. Kristenstudentene hadde hørt rykter om at den gamle spotter var kommet på bedre tanker, og inviterte ham til åpent møte. Jeg prøvde selv å komme inn, men folk stod langt ned i trappa. Et styremedlem har senere fortalt meg at forsamlingen ble sjokkert – dikteren fra statens æresbolig Grotten startet med å innrømme at han nok fremdeles var ren hedning.

Isteden får vi Ole Hallesbys beryktede radiotale fra 1953; innledningen til den store helvetesdebatten. Interessant nok det også, men det må være manuskriptet som gjengis. Jeg har sjekket mot opptak av talen, og det han i realiteten sa, var litt mer og nokså annerledes.

Indremisjonshøvdingen Hallesby var samme mann som hadde pusset politiet på Øverland i januar 1933. Foranledningen for Øverlands tale i Studenter-samfundet var et teaterstykke, *Guds grønne enger*, der Herren selv skulle gjøre sin debut på scenen. Stykket

var blitt stanset, noe som ble innledningen til tretti-tallets heteste kulturdebatt. Øverland måtte i retten fordi han bl.a. hadde kalt nattverden for vemmelig, kannibalsk magi. Men sakkynndige professorer støttet ham, og han vant lagrettsaken med knappst mulig margin. Siden er ingen blitt tiltalt for blasfemi.

Redaktørenes innledning er kortfattet, men langt fra plettfri. Det er tøv at allerede samlingen *Hustavler* fra 1929 hadde til hensikt å advare mot nazismen. «Tro og overtro» fra *Gud plantet en have* (ikke «hage»), er ikke et dikt, men en novelle. Den hellige Ånd ble ikke innført på kirkemøtet i Nikea, slik de hevder (fordi Øverland gjør det samme). De flottes seg videre med nyordet «doksisk». For å skjønne dette ordet må man kjenne faguttrykket doxa, men hvor mange utenfor Blindern gjør det?

Øverlands tekster har fått en underlig ombreking, med en rekke umotiverte tomrom på inntil halvannen side(!). Dikterens fotnoter er tatt inn i teksten som parenteser, dermed kan de ikke skjernes fra de parentesene han selv satte. Dette er mindre viktig; utilgivelig er det at Øverlands tekst skjemmes av en rekke feil som ikke finnes i originalen – for eksempel er «generes» blitt til «genereres».

St. Jonas og sannheten

Arnfinn Pettersen er redaktør av tidsskriftet Humanist

K O M M E N T A R

Vebjørn Selbekks bok om karikaturstriden reiser spørsmål om hvor lemfeldig en regjering kan være i sin omgang med sannheten i sitt forsvar av landets interesser.

Professor Arild Linnebergs kuriøse etterord er skrevet på et slags samnorsk som må få riksmålsforkjemperen Øverland til å rotere i sin grav, han som hatet selv bokmålet. Eller kanskje det ikke er samnorsk, men et forsøk på å værre prollætær; former som «dissa», «detta» og «denna» kan tyde på det. Og ikke nok med det; den folkelige professor prøver (men lykkes ikke alltid i) å bruke pronomenet «dem» både som subjekt- og objektform. Dette er ikke dialekt eller sosiolekt, men ganske enkelt en språkfeil, på samme måte som det ikke er vestkantdialekt, men skyldes sviktende språkkøre når Carl I. Hagen konsekvent sier «de» i begge former. Direkte pinlig blir det når litteraturprofessoren ikke vet at det heter at anarkistene *brente* kirkene, ikke «brant». Brant var det kirkene som gjorde.

Etterordet består av en rekke litt for private e-brev som stort sett er skrevet fra barer på kontinentet til hans gode venn Oddemann; antagelig en av redaktørene. De kunne med fordel vært redigert ned; hva raddisen mener om Bush, Blair og Bondevik skjønner vi allikevel. Det jeg ikke skjønner, er hva det har med saken å gjøre.

Det er underlig at Linneberg kan hevde at det var den katolske kirke som var Øverlands «hoggestabbe nummer en». Et annet sted får han det til at det var fundamentalismen. Påstandene er uforenlige, og jeg mener at begge er feilaktige. Øverland bekjemper all kristendom på lik linje, selv den som har forlatt dogmene og «nøier seg med å røre sammen en slags melkesuppe av en privatreligion». Feil er det også at han var inspirert av de spanske anarkistene i sin kamp mot kirken. Linneberg har ikke annet belegg for dette enn at det er en «innlysende parallell» mellom dem. Men Øverland ville aldri ha støttet kirkebrenning.

En enda grovere feil begår han når han hevder at det var danske og norske kristenfundamentalister som satte igang karikaturstriden. Vel er Selbekk fundamentalist, men han gjorde bare det samme som bl.a. Aftenposten, Dagbladet og en egyptisk avis alt hadde gjort. Nemlig å vise sine lesere sakens kjerne, selve bildene. Og når ble Jyllandspostens redaksjon fundamentalister?

Allikevel er det bra at disse legendariske foredragene igjen er å få kjøpt. Særlig *Kristendommen, den tiende landeplage*. For generasjoner av nordmenn har dette skriftstykket skapt den rene vekkelse. Jeg kan ennå huske min himmelfalne fryd da jeg første gang leste det for 45 år siden, og må bekjenne at siden da har Øverland vært min gud.

Men allvitende var han ikke. Tabben med Nikea er nevnt. Hans analyse av kristendommen er bundet til psykoanalysen og tvilsom på flere punkter. I holdningen til bl.a. homofili var han et barn av sin tid. Glem alt det. For hva blir bleike muhammedbilder mot å kalle jesusbilder «den seigpinte jammerlighet som er spikret opp i alle protestantiske kirker»?

Ronnie Johansson

Norges mest kjente avistegner uttaler at han ikke tør tegne profeten Muhammed. Noen måneder før har en dansk avis trykket tolv karikaturtegninger som, i større eller mindre grad, forestiller profeten. De har avfødt sterke protester fra danske muslimer og, etter hvert, også fra en rekke muslimske land.

En liten kristen avis konstaterer at det er en sak. De slår saken opp over fire sider. Og de velger å illustrere saken med en faksimile av den opprinnelige avissiden. Det er ikke noe enkelt valg, men de faller ned på at det er naturlig å illustrere en sak som blant annet handler om omstridte karikaturer med å vise karikaturene.

Resten er som kjent historie, en historie Magazinet redaktør Vebjørn Selbekk forteller sin versjon av i boken *Truet av islamister*. Det er en interessant historie, ikke minst for hva den sier om forholdet til begreper som «sannhet» og «ærlighet» i dagens norske regjering.

Magazinet var ikke de eneste som trykket en faksimile av karikaturene hertilands. De var heller ikke de første. Allikevel er det blitt en etablert sannhet at de var de eneste. Kanskje ikke så rart. Selveste St. Jonas av Utenriksdepartementet har gjen tatt påstanden gang etter gang, også i internasjonale medier.

Hvorfor? Internasjonalt hjalp påstanden til med å skape et inntrykk av at kun ekstremister gjør den slags i Norge. Her hjemme var effekten noe av det samme. Heller enn å diskutere ytringsfrihet og utfordringene fra muslimsk ekstremisme, kunne man koseprate med hverandre om hvor fæle disse Magazinet-menneskene er:

Ytringsfrihet er fint, *men* Magazinet tilhører en usympatisk form for amerikanisert kristendom.

Ytringsfrihet er flott, *men* Magazinet var for blasfemiparagrafen og er derfor ikke berettiget til å uttale seg. (Som om inkonsistens i norsk offentlighet var noe nytt ...)

Ytringsfrihet er kjekt, *men* Magazinet var bare ute etter å provosere.

Ytringsfrihet er storslagent, *men* Magazinet er ekstremister. Og har ikke redaktør Selbekk en artig, eh, frisyre dere?

Rett skal være rett: Magazinet representerer en form for kristendom jeg finner ganske vemmelig. Ikke desto mindre: De brukte sin trykkefrihet til å formidle utvilsomt relevant og aktuelt stoff. I motsetning til holdningen som ellers preget norsk offentlighet, anså de det som absurd å omtale de aktuelle karikaturene uten å gi folk en mulighet til faktisk å se dem. De har ingenting å skamme seg over. (I motsetning til redaktørene for de andre organene som hadde publisert tegningene, men som fant det opportunt å glemme det mens stormen raste.)

At Selbekk og Magazinet i ettertid angrer, er fullt forståelig, konsekvensene tatt i betraktning. Selv om Magazinet har en corny teologi, har de aldri påstått å være spåmenn, og størstedelen av konsekvensene kunne de umulig forutsi.

Den norske regjering derimot, representert ved kjekkasene Støre & Stoltenberg, anla en strategi preget av et, for å være høflig, *avslappet* forhold til sannheten. UDs instruksjoner til norske utenriksstasjoner, var en oppvisning i hvordan setninger som i seg selv er sanne, kan klippes sammen til noe som minner meget om løgn.

Stoltenbergs påstand om at Magazinet måtte bære noe av ansvaret for at syrisk pøbel brant ned den norske ambassaden, var skammelig. Og Støres insistering på at Magazinet var eneste norske presseorgan som hadde trykket tegningene, i ettertid forklart med at Magazinet-faksimile var *større* enn de andres, minner mest av alt om en tidligere amerikansk presidents definisjoner av hva det vil si å ha sex.

K O M M E N T A R

Ja til straffeunlatelse ved selvbestemt død

Fru Alving i Ibsens «Gengangere» fra 1881 lovet sønnen Oswald å ta livet av ham så snart sykdommen nådde et ødeleggende stadium. Fru Alving ville blitt straffet i 1881 og hun ville bli straffet i 2006. Det har på mange måter skjedd lite siden Ibsen fokuserte problemstillingen i sitt 125 år gamle drama.

I 2004 la et utvalg oppnevnt av Human-Etisk Forbund (HEF) frem utredningen «Selvbestemt død?». Lite har foregått i de to årene etter utredningen. I utredningens sluttspunkt, Veien videre, slås det fast at saken «...innebærer mange aspekter, vurderinger og nyanser av moralsk, filosofisk, politisk og juridisk art». Som en Pandoras eske klapper lokket igjen der og hindrer det eneste virkelig viktige begrepet å slippe til, nemlig det følelsesmessige.

På et temamøte i Oslo og Akershus fylkeslag 9. november 2005 var eutanasi på programmet. Det ble en engasjert debatt, der det blant annet kom frem at HEF ikke ønsket å ta noe standpunkt i saken fordi forbundet var redd for avskalling i medlemsmassen. Jeg var selv en ivrig debattant som beskyldte forbundet for unnfallenhet og feighet.

På et nytt møte i Humanismens hus 19. april 2006 var igjen eutanasi på programmet, noe som blant annet resulterte i at Oslo fylkeslag etter hvert vedtok å fremme et forslag på HEFs landsmøte i år om at individets selvbestemmelsesrett skal være et bærende prinsipp i den videre debatten om eutanasi-spørsmålet. Forslaget ble nedstemt, i likhet med et forslag om å endre forbundets navn til Humanistisk Forbund.

Det er mulig at HEF egentlig ikke ønsker noen bevegelse i eutanasisaken, et standpunkt for eller imot kunne jo føre til avskalling i medlemsmassen. Kronikken i Fri tanke 03-06 tyder også på det. Dette er deprimerende lesning skrevet av en ansatt i forbundet.

Det følgende er et individuelt forsøk på å forenkle saken til et operasjonelt nivå. Mange vil ha erfaringer som tyder på at utredninger og rapporter ikke er særlig handlingsfremmende, det er heller ikke lange grav-alvorlige artikler.

Jeg ønsker at HEF skal kjempe for endring av rettsreglene i Norge på dette feltet, slik at:

- Mennesker som hjelper medmennesker som har dokumentert eller dokumenterer at de ønsker at deres liv skal avsluttes og selv ikke er i stand til å utføre handlingen, ikke kan straffes.
- Mennesker som hjelper medmennesker med å skaffe til veie redskaper som gjør det mulig for vedkommende selv å ta sitt liv, ikke kan straffes.

Ovenstående forenkling legger til grunn at smertestillende behandling med intensjon å dempe smerte ikke er straffbart i Norge selv om det skulle ta pasi-

entens liv. At det er tillatt å unnlate å sette i verk livsforlengende behandling i enkelte håpløse tilfeller. Dessuten at det å ta et menneskes/en pasients liv etter egen beslutning er overlatt drap og skal straffes, selv om straffutmålingen i visse tilfelle kan gjøres lav.

Så til «kronikken» i siste nummer av Fri tanke. Jeg mener at vi alle allerede har en rett til å bestemme over egen død. Problemet er imidlertid at en sykdom eller en tilstand kan gjøre at man trenger hjelp til å utføre den. Det er denne nødvendige hjelperen, som frivillig hjelper et medmenneske som har bedt om det, som ikke skal straffes. Men det er ingen plikt å hjelpe, handlingen må være frivillig. Derfor er det, som kronikkforfatteren et sted sier, viktig ikke å være en øy («No man is an Island»). For

Ingen har rett til å kreve at et medmenneske fortsetter å leve hvis vedkommende etter en helhetlig vurdering finner ut at han eller hun vil avslutte det hele.

ikke å legge sin død i hendene på tilfeldige leger, sykepleiere eller hjemmehjelpere, kan det være viktig å ha gode venner og en forståelsesfull familie.

Kronikkforfatteren slår fast: «At retten til selvbestemmelse i livet uten videre skal implisere en generell rett til å bestemme sin egen død er filosofisk og logisk langt fra noen selvfølge.» Jeg ser ikke hvorfor det ikke er noen selvfølge. Men uansett: i vanskelige spørsmål kan både filosofi og logikk være gode redskaper, men de er ingen fasit. Vi går ikke over bekken etter vann og vi går ikke til filosofi og logikk for å løse problemer der følelsene allerede har tatt en avgjørelse. I mange tilfeller har vi tatt standpunkt på forhånd, rent følelsesmessig, og vi bruker filosofi og logikk for å skaffe oss argumentene. Slik er det vel også ofte med forskning? Eller for å si det på Woody Allensk vis, etter at hans psykoanalytiker hadde rådet ham til å bryte med samboeren: Hun var så vakker at jeg skiftet psykoanalytiker.

Forfatteren hevder at vi har en plikt til å leve – av hensyn til dem vi har nære relasjoner til. Dette smaker

Delta i debatten, men gjør det kort og konsist! (2500 tegn inkludert mellomrom – ca én maskinskrevet A4-side med dobbel linjeavstand.) Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg. Debattinnlegg som sendes Fri tanke vil også kunne bli publisert på Fritanke.no.

Debattinnlegg sendes:
FRI TANKE
postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

E-post: fri.tanke@human.no

Frist for å komme med i neste nummer: 1. februar

av moralisme og kaster lange religiøse skygger. Jeg vil hevde at livet er et tilbud. Vi har ikke bedt om det og vi må få velge når vi vil tre ut av det, uansett hva vi har gjort så langt. Livet er som en scene hos Becket; personene blir sparket inn på scene, ser seg rundt, vurderer situasjonen, liker seg dårlig og velger eventuelt å ta livet av seg. Ingen har rett til å kreve at et medmenneske fortsetter å leve hvis vedkommende etter en helhetlig vurdering finner ut at han eller hun vil avslutte det hele. Og slik er det selvfølgelig også i virkeligheten, det forteller de ganske hyppige selvmordene med all ønskelig tydelighet. Men den samme eksistensielle misnøyen som ofte ligger bak et selvmord, er også kimen bak revolusjoner og opprør. Og det er vel en langt mer konstruktiv handling? Men døden er i seg selv ingen tragedie, det er en direkte konsekvens av det å bli født.

Det hevdes senere i kronikken at «Å forlite seg primært på intellektuelle prinsipper og resonnerer i vurderingen av situasjoner som hovedsakelig er konstituert av emosjonelle faktorer kan ofte føre galt av sted». Så sant, så sant. Men er ikke det nettopp feilen forfatteren gjør ved tidligere å støtte seg så tungt på filosofi og logikk? Både den rene fornuft og den rene irrasjonalisme fører galt av sted. Disse ekstremene må holde hverandre i sjakk!

At selvmordet som en irreversibel handling skulle stå i en særstilling når det gjelder individuell mulighet for nettopp det valget, kan etter min mening bare begrunnes religiøst. Men, man må selvfølgelig tenke seg godt om og ikke minst føle seg godt for.

Et gammelt ordtak sier at vi ikke skal helle barnet ut med badevannet. Det jeg ofte synes jeg ser og hører i HEF er at man heller gud ut og beholder badevannet.

Dette badevannet er ofte grumset.

Tore Hennem Jacobsen
Styremedlem i Oslo fylkeslag

Selvbestemt død – opprydding i begrepene

Kjartan Selnes egger til diskusjon og motargumenter i sin kronikk i Fri tanke nr.3. Da så...

Human-Etisk Forbund er den eneste instans – ser det ut for – som offisielt tør ta standpunkt til retten om selvbestemt død. Men det må ryddes i begrepene. Selvbestemt død er ikke bare eutanasi hvilket jo betyr dødshjelp og barmhjertighetsdrap hvor andre personer blir involvert på sykehus, pleiehjem osv.

Akkurat som vi for lengst har forandret ordet fosterdrap til abort (abortos provokatus), må vi få et ord for selvbestemt død som ikke spiller på empati og barmhjertighet og andres engasjement. Vi kunne få et ord

Debatt

som «Mors provhus (veloverveid)», «Mors voluntas (.frivillig)» eller «Mors ratio (med velbegrunnet fornuft)». Det er noe ganske annet enn eutanasi og hen-speiler på individets selvbestemmelse, og bør ikke utelukke eutanasi. Eutanasi angår mennesker som befinner seg i syk, døende eller psykisk desperat tilstand. Selnes mener at det for personer som befinner seg utenfor disse kategorier og som ikke ønsker å leve lenger finnes måter når som helst til å ta sitt eget liv. Jo da. Hele fire ganger har jeg i mitt (lange) liv opplevd hvordan det i et moderne samfunn *kan* gjøres av personer som ble oppfattet som likevektige, velutdannete, bevisste, moralske.

1. En 50-årig kontormann i lederstilling hengte seg under broen. Skulle repet svikte ville fossen overta.
2. En tilsynelatende vellykket, vakker ung mor til tre barn inviterte til velforberedt party med venner. De fant henne hengt i kjellertrappen.
3. En ung mann av rik familie, i ledende stilling, ble av sin venn funnet i sengen med plastpose snøret om hodet og tømt pilleglass og cognacflaske.
4. Voksen skolegutt av særs ansett borgerlig familie ville en tur alene på hytta. Alle godtok det. De fant han i skogen skutt med farens rifle.

Ingen av disse fire mennesker hadde på noen måte vanskeligheter oppfattet av andre, enn si gitt anledning til empati.

Man kan jo også kjøre utfor eller krasje inn i en motgående trailer – Som Selnes sier – det er muligheter nok. Men er disse verdige for et nåtidsmenneske? All den tid vi kan gå til dyrlegen med vår elskede hund og se hvor lett den kan få forlate sitt hundeliv. Jeg mener ikke at vi skal kunne gå til legen vår og få en slik sprøyte som dyrlegen bruker. Men vi kunne – om vi nå ikke *vil* leve lenger, men foretrekker en «mors ratio» – få den mulighet som andre land har, å få utlevert (kjøpt på apoteket) en effektiv pille. Slik vi under krigen, noen av oss, gikk med en liten ampulle innsydd i ermet. Med tilgang til en slik «pille» er ingen andre involvert, kanskje vil den bli liggende lang tid i nattbordsskuffen. Selnes omtaler Mary Warnock som tenker utilitaristisk og humanistisk og vil ha legalisert dødshjelp for eldre og skrøpelige. Disse stues i vårt samfunn sammen på pleiehjem uten annen mulighet enn evt. eutanasi. Mors provokatus med omtalte «pille» ville nok for mange av disse være ensbetydende med både egenbestemmelsesrett og barmhjertighet, i stedet for en uverdigg henslepen i en institusjon hvor de stelles som spedbarn og kanskje har full tankevirksomhet.

Jeg er rasjonalist, men føler meg på hinduvis i slekt med alt liv og naturen. Jeg har hatt et vanskelig, men rikt liv og er ovenut takknemlig. Foreløbig er jeg oppegående, men min alder tilsier en snarlig slutt. Hva skal jeg velge, Kjartan Selnes, når jeg ikke vil bli en dott på en institusjon og plage for både familie og samfunn...? Situasjonen kommer ikke alltid forut for viljen og handlingen, og ikke alle situasjoner kan påvirkes og endres ved empati og omsorg, især ikke aldring. Er det 1500 år med påtvunget kristen-

dom som har gjort oss så tafatte og redde for døden og skjærsilden? Fly, fugl, fly – sjel, finn din stjerne, la din siste energiutstråling gå ut i verdensrommet, lærte min far meg da jeg var tre år gammel og min mor døde.

Li Simon

Tidligere historiker og «religionsfilosofist», humanistisk begravelsestaler og konfirmantleder.

Programmerte til religion?

I Fri tanke nr. 03.06 finner vi et intervju med biologiprofessor Bjørn Grinde under denne overskriften – men uten spørsmålsteget. Her finnes en del interessante tanker og påstander. Jeg er imidlertid tilbøyelig til å være uenig med ham i at vi er programmeret til religion.

Professorens hovedargument er at det ennå ikke er observert en eneste kultur som ikke har hatt en eller annen form for religion. Men dette behøver ikke å forklares med religiøse gener – et slags religiøst instinkt. For selv om vi går langt tilbake i tiden da samfunnet var uhyre sterkt preget – og nærmest gjennomsyret – av en massiv religiøsitet, fantes det skeptikere og ateister. Flere enn de fleste er klar over. Og det er ingen grunn til å tro at ikke slike har funnes til alle tider. Hos meg selv har jeg snarere merket et anti-religiøst enn et religiøst instinkt.

Mens jeg er skeptisk til tanken om at vi er programmeret til religion, tror jeg at vi simpelthen er programmeret til å tro. Da i betydningen tro på, stole på, ha tillit til – det vi hører, det vi blir fortalt, noe som vel kan forenes med Grindes påstand om «vår iboende tendens til å underkaste oss en autoritet». Folk tror på de mest utrolige ting – de fleste kjenner vel uttrykket «å sluke noe råt». Og jeg kan ikke se at religiøs tro prinsipielt er forskjellig fra annen tro, selv om religiøs tro også medfører andre ting.

Tenk så hvilken håpløs situasjon hvis vi ikke trodde på det våre foreldre, lærere og andre fortalte oss! Eller hvis vi aldri stolte på våre omgivelser. Da ville større samfunn og kultur ikke vært mulig. Men tvert imot: Troen – både religiøs og sekulær – synes noen ganger å være så sterk at den (nesten bokstavelig talt) «kan flytte fjell», og trovisshet – av mange slag – er en form for tro som er så sterk at den blir forvekslet med viten. At vi generelt har lett for å tro, gir en svær evolusjonær gevinst.

At troen på religion så kommer til, er ikke så merkelig – jeg kjenner mennesker som opplever syner/varsler (som ikke behøver å være av religiøs karakter), som gjør at det ville være rart om de ikke trodde på noe bakenfor den virkelighet jeg opplever. At (over) tro oppstår, kan det således være mange rasjonelle grunner til. Når enkelte dessuten viser seg å være

«religiøse genier», er det ikke vanskelig å tenke seg at avansert religion oppstår. Og når religionen først er skapt og appellerer til våre følelser, er det ikke merkelig om samfunnets ledere benytter seg av den til å skape leveregler, nettopp av den grunn som professoren selv nevner, at «religiøse forklaringer i større grad går rett i magen på oss». Gudgitte leveregler står dessuten fast: De lar seg ikke diskutere. Selv om etikken etter min mening er autonom, og at religionen trenger mer til etikken enn etikken til religionen.

Men evolusjonært er det ikke nok at man tror på religion, og heller ikke nok at man tror på autoriteter. Man må generelt tro på det meste folk sier. Og det er da også tydelig at folk flest har lett for å tro, også i sekulære sammenhenger. Mens Grinde synes å mene at vi er genetisk disponert for religiøs tro, men at denne disposisjonen er relativt svak, tror jeg at vi er disponert for å tro (også ikke-religiøst), og at den disposisjonen er meget sterk, selv om den lar seg overstyre.

Når Grinde fremhever det positive i religionen, er det særdeles lett for meg – dersom jeg ville – å komme med eksempler på det motsatte, noe han også er klar over. Også når det gjelder det enkelte menneskes religiøse grublerier og helvetesangst! Det har jeg selv sett eksempler på. Og jeg tror at religion har gjort mer ondt enn godt, og gjør det fremdeles.

Når Grinde synes «det ville være dumt hvis vi kvittet oss med religionen», tror jeg ikke han behøver bekymre seg. Jeg tror nemlig ikke at religionen noen sinne vil forsvinne, ettersom den tilbyr svar på spørsmål om liv og død, den kan gi håp og trøst, svar og «mening», tilgivelse, veiledning, tilhørighet osv. Derfor etterlyser også jeg den religionen som oppfyller disse krav uten de mange negative aspekter som jeg synes hefter ved religionene i dag. Selv om min drøm ikke er «New Age-relaterte livssyn»!

Men jeg kan i noen grad slutte meg til Grinde når han sier at «religioner bør ikke dømmes etter i hvilken grad de stemmer med den vitenskapelige dokumenterte «virkeligheten». De bør dømmes ut fra i hvilken grad de er i stand til å generere gode liv for mennesker». Eller bedre: Ut fra deres evne til å skape gode samfunn, sett fra et menneskerettssynspunkt.

Bjørn Haagensen

Omskjæring

– svar til Rafael Najdorf

Når jeg svarer på dette er det først og fremst fordi et avsnitt i mitt debattinnlegg var falt ut. Det Najdorf svarte i Fri tanke nr 3/06 kan for en stor del enten godt stå uimotsagt eller er så selsagt at det ikke er noe å polemisere om. Derimot liker jeg ikke dustete

Debatte

raljering som Najdorf møter min mening med, og noe så alvorlig som omskjæringsovergrip. Den rammer nok raljisten selv, men er like fullt uegnet til å skape toleranse og forståelse. Så la oss være sterkt, men saklig uenige.

Det som var falt ut i trykken gjengis herved.

Når jeg går så langt som å hevde at det er mulig at omskjæring kan være en kilde til intoleranse og aggresjon er det fordi jeg mener at overgrep generelt genererer nettopp intoleranse og aggresjon.

I områder på kloden der omskjæring praktiseres, synes terskelen for å tåle andres måte å leve på å være særlig lav. Vi ser også at i disse miljøene er hat, hevn, drap, og selvmord for å ramme ens meningsmotstandere ikke bare legitimt, men fremholdes som forbilledlig. Presteskaper som ofte agiterer for og dels utfører omskjæringsinngrepet/overgrepet har jeg enda ikke registrert omtalt som selvmordsbomber. Det blir naturlig å tenke, – hva kan dette menneske ha opplevd som gjør at det kan finne på å oppføre til vondskap også mot sakesløs tredjeperson?

En fellesnevner er at her mangler rettssikkerhet og ber praktiseres omskjæring og summarisk kvinneundertrykking. Det er også lite tvilsomt at en omskjært penis med nedsatt følsomhet er mer egnet til voldtekt.

Til slutt vil jeg kort kommentere et par av Najdorfs påstander.

En, – naturen gjør feil.

- Det er slett ikke sikkert. Mennesket kjenner ikke til på langt nær alle parametrene i regnestykket. Naturen har empirisk belegg for sine disposisjoner og er derfor grunnleggende logisk i sin oppbygging og konklusjon. Det kan man ikke alltid si om vitenskapen, selv om det er nærliggende å tro at det mangler mer integritet enn logikk. Jfr. alt fra årelating og lobotomering til fjerning av mandler. Som kjent er det fullt mulig å gjøre en god jobb uten å få et godt resultat. At vi som rammes av naturen søker å gjøre noe med det er ikke noe indisium på at naturen har feil.

- Men naturen er ikke derved perfekt, den gjør bare det beste som kan gjøres under gitte forutsetninger.

- «Halve verden praktiserer...» gjør ikke overgrepet bedre. Tvert i mot. Volumet på et problem er et viktig moment når et problems betydning for total virkning skal vurderes.

Sist om østlig erotisk kunst. Jeg tror ikke avbildningene viser så mye av allmuens kjønnslev. Den viser nok heller overklassens hobby med å more seg med andres kropp. Og vestlig pietisme er av langt yngre dato enn kristendommen, uten at jeg er i nærheten av å forsvare den.

For øvrig mener jeg at Direktoratet for naturforvaltning må underlegges mat- og landbruksdepartementet.

Olav Langåsdalen

Tumyr-saken – feil på feil

Det er feil på feil i siste nummer av «Fri tanke» vedrørende «Tumyr-saken».

Forbundsleder Roar Johnsen uttaler: «Denne saken er nettopp uttrykk for uønsket sammenblanding mellom politikk og forbundets saker, som HEF slo ned på.»

Forbundslederen stikker under stol at HEF fikk ikke medhold i denne påstand i Oslo Tingrett. Tvert imot heter det i dommen: «Uttalelsen fra sentralstyret om at Tumyr hadde «blandet rollene» fremstår for retten som særdeles misvisende.»

Forbundslederen får seg også til å skrive: «Jeg er glad for at HEF har blitt mer allment, og også inkluderer de som tilhører partier på den tradisjonelle høyresiden.»

Jeg tilhørte høyresiden, men ene og alene på grunn av mine politiske synspunkter i innvandringsdebatten ble jeg utsatt for en skammelig behandling – som avdekket i dommen fra Oslo Tingrett.

For øvrig er det feil når «Fri tanke» skriver at Leonid Rødsten var blant dem som på landsmøtet i 1999 «forsvarte landsmøteuttalelsen om NATO-bombingen i Jugoslavia». Det var ingen «landsmøteuttalelse» i saken.

Den 14. januar 2000 skrev daværende HEF-leder, Brit Nustad, i Fædrelandsvennen følgende: «Tumyr har ingen sak som kan prøves juridisk»

I sin utredning i februar samme år skrev fagsjefen i HEF, Bente Sandvig: Kravet om erstatning fra Arne Tumyr «påkaller en viss munterhet».

Jeg undres: er munterheten fortsatt til stede i Humanismens Hus når det snakkes om Tumyr-saken, Bente Sandvig, eller er det som her skjedde så pinlig at man ikke nevner saken med et ord?

Arne Tumyr
Kristiansand

Omskjæring av gutter

Utgangspunkt for denne diskusjonen var et innlegg fra året 2005 om såkalt kjønnslemlestelse av gutter. Jeg svarte med mine tanker og opplevelser om fenomenet og ble i Fri tanke 2/2006 voldsomt imøtegått av Olav Langåsdalen som har levd en stund og argumenterer med mange tiårs opplevelser fra guttenes omkleddingsrom. Jeg hadde egentlig ikke tenkt å svare på dette innlegg fordi hans argumentasjon var basert på svært populistiske «misforståelser».

Jeg tenker da spesielt på denne setningen:

Det er godt mulig at omskjæring er gunstig for homo-file som ikke bruker kondom. Penis er strengt tatt neppe tenkt eksponert for tarmbakterier fra naturens side.

Det at forhuden strekker seg med det voksende kjønnsorganet er meget ofte ikke tilfelle.

Menigmannens forståelse av analerotikk (som forresten ikke utelukkende er homo-relatert) har svært lite med omskjæring å gjøre. Homofile er vel i dag stort sett klar over at et kondom ikke bare skal brukes for å hindre graviditet.

Det er en stor skilnad mellom omskjæring av kvinner og av gutter. Begge typer inngrep har sannsynligvis opprinnelig vært utført av hygieniske grunner. Mens inngrep hos guttene har vært et gode og en berikelse har omskjæring av kvinner i de mest brutale tilfeller ført til utslettelsen av kvinnens seksuelle følelsesliv.

Nå er det kommet to nye innlegg om saken og det er grunnen til at jeg igjen har grepet til pennen (datamaskinen). Anne Behr har opplevd og forstått at omskjæring av hennes mann er av det gode og en berikelse for seksuallivet deres. Ved siden av de medisinske fordeler (jeg ser meget ofte indikasjoner på nødvendighet av et slikt inngrep) er nytelsesverdien også av stor betydning. En lang og trang forhud gir smerter ved reisning og samleie, mens et oppreist stolt hode er en nytelse i seg selv.

Innlegg nummer to, skrevet av Rafael Najdorf, er også basert på egne erfaringer. Det er sikkert sant alt det han anfører som argumenter for omskjæring, men han skyter langt over målet når han oppfatter innlegget av Langåsdalen som hets mot fremmedkulturelle i Norge.

Omskjæring av kvinner kan vi ikke akseptere, mens omskjæring av gutter burde utføres oftere enn man gjør i dag.

Imidlertid reagerer jeg sterkt på utfallet Najdorf kommer med mot norske leger i sitt innlegg. Jeg selv har mangfoldige ganger ligget på bordet under kniven og har bare det beste å si om legestanden her i landet. Hans ubegrunnede uttalelse vil norske leger selvsagt finne svært ubehagelig og meningsløs – kanskje som en hets mot norske leger?

Claus Drecker

<http://www.nordlys.net/>

Finner du ikke
debattinnlegget ditt?
Se vår nettsider
www.fritanke.no

Arnulf Øverland 3 foredrag til offentlig forargelse

Dette er en gjenutgivelse av Arnulf Øverlands bok fra 1933. Han er den siste i Norge som er tiltalt for brudd på blasfemiparagrafen. Det skjedde etter at han holdt foredraget «Kristendommen - den tiende landeplage», som er ett av de tre essayene i boka. Frikjennelsen ble en sterk manifestasjon av at ytringsfriheten også gjelder påstander som mange kan oppleve som støtende og provoserende. Boka har forord av Kristin Mile i Human-Etisk Forbund, innledning av Hans-Ivar Kristiansen og Odd Nordhaug og etterord skrevet av Arild Linneberg.

Pris: 295 kroner

Bestilling: www.forlag1.no

FORSVAR DIN RETT TIL EN VERDIG DØD

Pasienter ved mange norske sykehus og sykehjem holdes kunstig i live lenge etter at alt håp er ute.

Foreningen Retten til en verdig død har utarbeidet dokumentet Mitt Livstestament i samråd med Legeforeningens etiske råd. Dette dokumentet er til hjelp for leger og pårørende når en beslutning bør tas om å avslutte behandling. Testamentets gyldighet bekreftes hvert år for medlemmer av Foreningen Retten til en verdig død. Vi arbeider også for en lovendring som gjør det mulig for leger å skrive ut livsavsluttende medisiner til døende pasienter med kort gjenværende levetid og med uutholdelige lidelser.

MELD DEG INN!

FORENINGEN
Retten til en verdig død

Storgt. 27, 1440 Drøbak, Telefon 64 93 53 33

Du finner også innmeldingsskjema på: www.livstestament.org

Les aktuelle livssynssaker på www.fritanke.no

Livsynsfrihet, etikk, filosofi, statskirke-spørsmålet, religion, religionskritikk, menneskerettigheter, livssynsminoriteter, humanistiske seremonier, livet, døden, samfunn, mennesker, debatt.

LIVSSYNSDEBATT I POSTKASSEN

Abonnér på Humanist

Et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200,- for fire nummer.

Bestill abonnement på e-post, humanist@human.no, eller bruk kupongen under.

BESTILLINGSKUPONG:

Jeg ønsker å abonnere på Humanist fra nr 4/2006 (I tillegg får jeg nr. 2 og 3 2006)

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

E-post: _____

Underskrift: _____

Fri tanke 4 2006

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

LUTHERS LILLE BRUNE

Sitater fra Martin Luther

**Ny, utvidet utgave er nettopp kommet.
Om førsteutgaven (2004) sa anmelderne:**

«... en overveldende dokumentasjon av Luthers verbale synderegister.»

«... demonstrerer med all tydelighet at Luther, med fare for å fornærme grisen, var et skikkelig svin.» *Arnfinn Pettersen (Fri Tanke 4/2004)*

«Luther på sitt aller mest uhyrlige» *Dag Øistein Endsjø (Ny Tid 38/2004)*

«Guldgruva av utførlige och väl belagda citat» *Carl-Johan Kleberg i Humanisten 2004:3/4*

Sideantall: 208
Normal pris: 200,-
Medlemspris: 150,-
(opplys om medlemsnummer på bestillingskupongen)

www.human.no/nettbutikk

BESTILLINGSKUPONG:

Ja takk, send meg .....stk **Luthers lille brune** á kr 150-

Medlemsnummer: _____

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____

E-post: _____

Underskrift: _____

Fri tanke 4 2006

Human-Etisk Forbund

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund
Svarsending 1048
0090 Oslo

Human-Etisk Forbund

I NORGE

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00
Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no

Hovedmedlem: kr. 325
Ungdom 15-24 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 925,-
Konto: 0805 23 51252

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Roar Johnsen (tlf. p: 22 62 44 32)
Nestleder: Leonid Rødsten (tlf. p: 75 05 52 64)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag

ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ma-to 10-14)

Rogaland fylkeslag

rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
Faks 51 90 64 51
(ma-to 10-15)

Akershus fylkeslag

akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 10-15
(vinter) 10-16

Hordaland fylkeslag

hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14, ti 16-20)

Oslo fylkeslag

oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 9-15
(vinter) 9-16

Sogn og Fjordane fylkeslag

sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
Faks 57 67 53 91
(ti og to 8-15)

Hedmark fylkeslag

hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 10.30-15.30)

Møre og Romsdal fylkeslag

moreogromsdal@human.no
Tlf. 71 21 56 05
Faks 71 21 56 05
(ma-to 9.30-15.30)

Oppland fylkeslag

oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og fre 10-16)

Sør-Trøndelag fylkeslag

sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
Faks 73 80 64 91
(ma-fr 9-15.30)

Buskerud fylkeslag

buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
Faks 32 89 38 45
(ma-to 10-15)

Nord-Trøndelag fylkeslag

nord-trondelag@human.no
Tlf. 74 08 88 40
Faks 74 08 88 41
(ma-on 9-13)

Vestfold fylkeslag

vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 35 32 05
(ma-to 9-14)

Nordland fylkeslag

nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Telemark fylkeslag

telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ti og to 9-14, on 15-17)

Troms fylkeslag

troms@human.no
Tlf. 77 65 58 19
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Aust-Agder fylkeslag

aust-agder@human.no
Tlf. 37 06 00 06
Faks 37 02 86 40
(ti og to 10-15)

Finnmark fylkeslag

finnmark@human.no
Tlf. 78 95 36 55
Faks 78 95 36 68
(ma-to 9-13)

Vest-Agder fylkeslag

vest-agder@human.no
Tlf. 38 02 33 94
Faks 38 02 77 89
(ti 13-16, on 10-15)

Humanisme og menneskerettigheter

Helgen 17. og 18. mars går Human-Etisk Forbunds landskonferanse for 2007 av stabelen. Temaet blir humanisme og menneskerettigheter og vi kan love lærerike foredrag, frisk debatt og spennende problemstillinger.

Landskonferansen vil bli arrangert i Oslo-området og er åpen for alle Human-Etisk Forbunds medlemmer. Nærmere informasjon om foredragsholdere, hotell og påmelding kommer på: www.human.no/landskonferansen.

HAR DU BARN UNDER 15 ÅR?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund har rett til offentlig tilskudd for medlemmers barn. Alle medlemmer med barn kan bidra til at forbundet får denne støtten. Du kan bidra ved å fylle ut skjemaet nedenfor og sende det til oss. Jeg/vi ønsker at den offentlige støtten («Kirkeskatten») som gjelder barn under 15 år skal tilfalle Human-Etisk Forbund. Barnet/barna er ikke medlem(mer) av Statskirken eller annen støtteberettiget livssynsorganisasjon.

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsdato: _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsdato: _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____

Foreldre (evt. den som har foreldreretten):

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsdato: _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____
Signatur: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____
Fødselsdato: _____ Postadresse: _____
Bostedskommune (ifl . folkeregisteret): _____
Signatur: _____

Dersom du ikke allerede har sendt inn tilsvarende skjema, send det til:
Human-Etisk Forbund, Pb. 6744 St Olavs plass, 0130 Oslo

Årsmøter i Sør-Trøndelag fylkeslag

Lokallagene kaller med dette inn til årsmøte slik:

LOKALLAG	DATO/TID	STED
Trondheim lokallag:	Tirsdag 20. februar kl. 1900	Trondheim Menneskerettighetshus Fjordgata 62
Neadalen lokallag:	Mandag 5. februar kl. 1900	Selbu videregående skole
Røros lokallag:	Se lokal annonsering	
Oppdal og Rennebu lokallag:	Se lokal annonsering	
Orkdal lokallag:	Torsdag 15. februar kl. 1900	Øien Gårdsmat
Fosen lokallag:	Onsdag 14. februar kl. 1900	Ørland kysthotell

Saker som ønskes behandlet må være styret i hende senest fire uker før årsmøtet.
For øvrig behandles ordinære årsmøtesaker.

Sør-Trøndelag fylkeslag kaller inn til sitt årsmøte

Dato: lørdag 10. mars
Sted: Trondheim Menneskerettighetshus.

Saker som ønskes behandlet på årsmøtet må sendes via lokallaget, og må være fylkesstyret i hende senest fire uker før årsmøtet.

For øvrig behandles ordinære årsmøtesaker.

Kun delegater valgt på lokallagenes årsmøter har stemmerett.

Som HEF-medlem får du 25% rabatt på alle utgivelser fra Humanist forlag

Lena Einhorn:

Ninas reise
En overlevelseshistorie

En bok om en betydelig kvinne og et heroisk menneske. (VG)

Gripende og utrolig lesning. (Sunnmørsposten)

Sterk kost, men du verda for viktig bok! (Dagen)

Gripende. (Haugesunds Avis)

I *Ninas reise* formidler Lena Einhorn sin mors dramatiske historie som jøde i Polen under den andre verdenskrig. Boka vant den svenske Augustprisen i 2005 for Årets fagbok.

Innbundet.
HEF-pris: 201,- (veil. 268-)

Rasmus Dahlberg:

1983
Den kalde krigens høydepunkt

I denne dramadokumentaren blir leseren tatt med til året 1983, og regjeringene i USA og Sovjetunionen er preget av paranoia, mistenksomhet og krigsfrykt. I Washington har president Ronald Reagan erklært økonomisk og psykologisk krig mot russerne. I Moskva har Jurij Andropovs paranoia bredt seg fra KGB til den sovjetiske toppledelsen. Supermaktenes retoriske angrep på hverandre skaper flere farlige situasjoner der tilfeldigheter og misforståelser kan føre til en katastrofal atomkrig.

"Originalt, gripende og dramatisk. (...) Dahlberg har skrevet lettlest og forrykende."

Halvor Finns Tretvoll, Ny Tid

Innbundet.
HEF-pris: 246,- (veil. 328,-)

NY SKEPSIS-ANTOLOGI!

Dyrendal, Pettersen,

Søderlind (red):

Åpent sinn eller høl i hue?

Her tar Norges fremste skeptikere for seg temaer som spenner fra Harry Potter via alternativ medisin til Holocaust-benektelse.

Underholdende, provoserende og opplysende!

HEF-pris: 186,-

Som medlem av Human-Etisk Forbund får du 25% på alle bøker fra Humanist forlag. Se www.humanistforlag.no

Bestill på www.humanistforlag.no, bruk kupongen nedenfor eller faks: 23 15 60 21. Porto kommer i tillegg.

BESTILLINGSKUPONG

- Lena Einhorn: *Ninas reise*..... 201,-
- Rasmus Dahlberg: *1983*..... 246,-
- Dyrendal m fl: *Åpent sinn eller høl i hue?*..... 186,-

Navn:.....

Adresse:.....

Postnr./sted:.....

E-post:.....

Underskrift:.....

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo

IFI tanke 2/06